

Sara Pynttäri

EUROOPPALAISTEN ÄÄRIOIKEISTOPUOLUEIDEN YHTEISKUNNALLINEN HYVÄKSYTTÄVYYS

Tapaus Sinimusta Liike ja Alternative für Deutschland

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Sara Pynttari: Eurooppalaisten äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys – Tapaus Sinimusta Liike ja Alternative für Deutschland
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen maisteriohjelma
Kansainvälinen politiikka
Huhtikuu 2024

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana eurooppalaiset äärioikeistopuolueet ovat onnistuneet muuttamaan valtavirtaisemmiksi ja päässeet useissa valtioissa jopa parlamenttivastuuseen. Nämä puolueet uhkaavat demokratian perusarvojen lisäksi niin Euroopan unionin yhtenäisyyttä kuin kansainvälisen järjestelmän vakautta ja kansainvälistä yhteistyötä, sillä useat niistä vastustavat esimerkiksi maahanmuuttoa, ilmastokatastrofin torjumiseen tähtääviä toimenpiteitä sekä ylipäänsä EU:n kaltaisia ylikansallisia organisaatioita, joihin länsimainen liberaali demokratia on jo vuosikymmeniä nojannut.

Käsittelen tutkielmassani äärioikeistopuolueiden laajenevaa yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä Euroopassa. Tutkimuskysymykseni on ”Millä tavoin eurooppalaiset äärioikeistopuolueet hyödyntävät semiotiikkaa pyrkiessään väistelemään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja?” Tutkimukseni pohjautuu yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsitteelle, jota ei ole hyödynnetty kansainvälisen politiikan alalla juuri ollenkaan – sen sijaan sosiaalisen, julkisen tai normatiivisen hyväksyttävyyden käsitteet ovat olleet laajemmin käytössä. Vaikka kyse on osittain päällekkäisistä termeistä, valitsin tutkielmani pohjaksi juuri yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsitteen, sillä se sisältää sekä yhteiskunnan asettamat muodolliset että kansalaisten asettamat sosiaaliset hyväksyttävyyden rajat puolueiden toiminnalle.

Tutkin ilmiötä käyttäen tapausesimerkkinä suomalaista Sinimustaa Liikettä sekä saksalaista Alternative für Deutschlandia (AfD), joiden kummankin viittä YouTube-videota analysoin Peircen typologiaan nojaavan semioottisen analyysin keinoin. Semioottinen analyysi on erityisen toimiva videoiden tutkimisen menetelmä, sillä audiovisuaaliseen mediaan voi sisältyä suorien viestien lisäksi paljon sellaisia piilotettuja merkkejä, joiden merkityksen voi havaita vain tekemällä tulkintoja merkkien konnotaatioista.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että molemmat puolueet pyrkivät sekä kiertämään että venyttämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja YouTube-videoillaan. Tavoitteena on oletettavasti huomion herättäminen, sosiaalisten representaatioiden muuttaminen puolueille edulliseen suuntaan sekä Overtonin ikkunan siirtäminen. Näiden avulla äärioikeistopuolueiden on mahdollista muuttua yhä valtavirtaisemmiksi ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävämmiksi, minkä seurauksena niiden pääsy merkittävälle poliittisen päätöksenteon paikoille helpottuu. EU-kriittisten ja toisaalta Venäjä-myönteisten äärioikeistopuolueiden vaikutusvallan kasvu voi vaikuttaa huomattavalla tavalla niin EU:n jäsenmaiden sisäisiin keskusteluihin kuin unionin kansainvälisiin toimintamahdollisuuksiin esimerkiksi vihreässä siirtymässä, ilmastokatastrofin torjumisessa, maahanmuuttokysymyksissä sekä Ukrainan taloudellisessa tukemisessa.

Avainsanat: Sinimusta Liike, Alternative für Deutschland, äärioikeistopuolue, Eurooppa, yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys, semiotiikka

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	1
2.	ÄÄRIOIKEISTOON LIITTYVÄT KÄSITTEET JA NIIDEN MÄÄRITELMÄT	5
2.1.	Fasismi.....	6
2.2.	Radikaali- ja äärioikeisto	7
2.3.	Sinimustan Liikkeen ideologia.....	12
2.4.	Alternative für Deutschlandin ideologia	16
3.	ÄÄRIOIKEISTOPUOLUEIDEN YHTEISKUNNALLINEN HYVÄKSYTTÄVYYS.....	18
3.1.	Yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden ilmiönä	20
3.1.1.	Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kansainvälinen merkitys	26
3.2.	Äärioikeistopuolueiden asema Euroopassa.....	28
3.2.1.	Sinimusta Liike.....	30
3.2.2.	Alternative für Deutschland	34
3.2.3.	Katsaus muihin eurooppalaisiin äärioikeistopuolueisiin	37
4.	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO	41
4.1.	Semiotiikka ja semioottinen analyysi.....	42
4.2.	YouTube	46
5.	TUTKIMUKSEN TULOKSET	48
5.1.	Merkit Sinimustan Liikkeen videoissa	49
5.1.1.	Symbolit	49
5.1.2.	Ikonit	53
5.2.	Merkit Alternative für Deutschlandin videoissa	54
5.2.1.	Symbolit	54
5.2.2.	Ikonit	56
5.3.	Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajojen kiertäminen	59
5.3.1.	Sinimustan Liikkeen videot ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden.....	61
5.3.2.	Alternative für Deutschlandin videot ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden.....	65
6.	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	70
7.	LÄHTEET	75

1. JOHDANTO

Äärioikeisto on kasvattanut suosiotaan niin poliittisella kentällä kuin sen ulkopuolellakin viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, ja näiden ryhmittymien kansainväliset verkostot ovat tiivistyneet ja laajentuneet. Toisin kuin jopa aiheeseen perehtyneet tutkijat ovat olettaneet, myös avoimen äärioikeistolaiset puolueet ovat onnistuneet menestymään maailmansotien jälkeisenä aikakautena (Mudde 2019, 102). Esimerkiksi Saksassa nopeasti kannatusta niittäneen, populistiseksi ja äärioikeistolaiseksi kuvaillun Alternative für Deutschland (AfD) -puolueen jäsenet ovat hyödyntäneet puheissaan natseilta tuttua retoriikkaa (Yle 10.8.2023). Suomessa puolestaan julkista hämmennystä vuoden 2023 keväällä aiheutti avoimen fasistiseksi ja rassistiseksi puolueeksi julistautunut Sinimusta Liike¹, joka oli ensimmäistä kertaa mukana eduskuntavaaleissa. Yksikään puolueen ehdokas ei tullut valituksi. Jäin kuitenkin itse pohtimaan äärioikeistoa ja sen uudenlaisia poliittisia vaikutusmahdollisuuksia. On tärkeää ymmärtää sitä, miten nämä ryhmät viestivät ja kenelle, sillä niiden vaikutusvallan kasvulla on väistämättä merkitystä niin sisäpoliittisissa kysymyksissä kuin kansainvälisissä suhteissakin. Esimerkiksi Eatwell (2000, 410) oli jo kuluvan vuosituhanen alussa huolissaan siitä, että äärioikeistopuolueet saattaisivat olla uhka länsieurooppalaisen puoluejärjestelmän vakaudelle.

Ääriajatteluun taipuvaisten puolueiden tutkiminen on tärkeää myös siksi, että vaikka ne eivät ikinä pääsisi merkittävään valtaan poliittisessa päätöksenteossa, ne voivat saada vähemmän radikaalit puolueet näyttämään salonkikelpoisilta ja ”kunnioitettavammilta” toimijoilta sekä vaikuttaa näiden puolueiden diskursseihin (Lahti & Palonen 2023, 134–135). Ne voivat toimia myös ”syntipukkeina” ja ”koepalloina” demokratiavastaisille näkemyksille poliittisessa kulttuurissa (von Beyme 1988, 4). Lisäksi äärioikeistolainen väkivalta kiihtyy usein yhteydessä erilaisiin kriiseihin, kuten Euroopassa vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen (Bjørge ja Ravndal 2019, 7), ja sosiaalinen media edesauttaa radikalisoivien viestien lähettämistä erityisesti kriisiaikoina. Suhtautuminen äärioikeistopuolueisiin voikin olla aaltoilevaa ja helposti muovattavissa nimenomaan epävarmoina ja arvolatautuneisiin julkisiin keskusteluihin painottuvina aikoina (Portelinha & Elcheroth 2016, 661). Koska esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja siitä seuraavan laajan yhteiskunnallisen epävakauden myötä erilaisia kriisejä puhkeaa mitä todennäköisimmin myös tulevaisuudessa, on tärkeää ymmärtää äärioikeiston

¹ Vastoin Suomen kielen lautakunnan suositusta (Kotimaisten kielten keskus 2023) puolueen nimen molemmat osat kirjoitetaan tässä tutkielmassa isolla, sillä tätä kirjoitustapaa puolue käyttää itse itsestään omilla nettisivuillaan.

toimintaa ja sen mahdollisia radikalisoivia seurauksia. Kuten von Beyme (1988, 15) toteaa: ”yksikään äärioikeistopuolue ei voi menestyä ilman sen ydinkannattajien ulkopuolelle leviävää vaikutusta”. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa yhteiskunnallisen tai kansainvälisen mielipiteen tutkiminen on kuitenkin ollut vähäistä, ja tätä tutkimusaukkoa pyrin tutkielmallani täyttämään.

Äärioikeiston perustavanlaatuisia ominaisuuksia ovat voimakas nationalismi, rasismi, ksenofobia², demokratiavastaisuus sekä vahvan valtion ihanne (Mudde 1995, 207). Siksi äärioikeistopuolueiden pääsy merkittäville poliittisen päätöksenteon paikoille, kuten hallitusvastuuseen, voikin pahimmassa tapauksessa horjuttaa eurooppalaista liberaalia demokraattista järjestelmää, jonka tavoitteena on turvata yhtäläisten ihmisoikeuksien toteutuminen sekä riippumattoman median ja oikeuslaitoksen toiminta. Näiden puolueiden toimintaa on syytä tutkia, jotta voidaan ymmärtää, miten ne pyrkivät vetoamaan kansaan ja vahvistamaan täten omaa kannatustaan.

Tutkimuskysymykseni on:

1. Millä tavoin eurooppalaiset äärioikeistopuolueet hyödyntävät semiotiikkaa pyrkiessään väistelemään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja?

Kaikissa yhteiskunnissa on tietyt säännöt ja rajat sille, mitä puolueet voivat julkisissa esiintymisissään sekä viestinnässään tehdä ja sanoa. Pyrin tässä tutkielmassa selvittämään semioottisen analyysin keinoin, millaisia merkkejä eurooppalaiset äärioikeistopuolueet käyttävät YouTube-videoissaan pyrkiessään väistelemään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja. Oletukseni on, että esimerkiksi tiettyjen kiellettyjen tai laajasti paheksuttujen ilmaisujen sijaan puolueet hyödyntävät muita keinoja, kuten symboleja, välittääkseen haluamaansa viestiä videon katsojalle. Tämä oletus perustuu aiempiin tutkimuksiin, joissa on havaittu, että erityisesti fasistisia suuntauksia omaavilla äärioikeistopuolueilla on tapana erotella julkinen viestintä siitä, mitä puolueen sisällä puhutaan (Eatwell 2000, 410). Puolueet saattavatkin pyrkiä näennäisesti salonkikelpoisuuteen ja sananvapauden rajoissa pysymiseen, mutta samaan aikaan hyödyntää piilomerkitä, jotka paljastavat niiden todelliset tavoitteet ja ideologiset suuntauksiset. Suomessa esimerkki tästä nähtiin vuoden 2023 kesällä, kun uuden oikeistohallituksen elinkeinoministeriksi nimitetty perussuomalaisten³ Vilhelm Junnila päätyi useiden kohujen keskelle vitsailtuaan omasta

² Ksenofobia tarkoittaa ulkopuoliseksi määriteltyyn kohdistuvaa inhoa tai pelkoa (Mudde 1995, 213).

³ Mainittakoon, että perussuomalaiset lasketaan useimpien määritelmien mukaan radikaalioikeistolaiseksi puolueeksi, ei äärioikeistolaiseksi (ks. esim. Sakki & Pettersson 2015).

ja puoluetoverinsa vaalumerosta 88 sekä käytettyään julkisessa poliittisessa toiminnassaan tunnusta 14/88 (Yle 22.6.2023). Nämä symbolit ovat suosittuja erityisesti uusnatsien keskuudessa, sillä niillä viitataan Hitleriin ja hänen kansallissosialistiseen ideologiaansa.

Tutkimuksen teoreettisena pohjana toimii yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsite, jota ei ole hyödynnetty kansainvälisen politiikan tutkimuksessa juuri ollenkaan – sen sijaan sosiaalisen, normatiivisen ja julkisen hyväksyttävyyden käsitteet ovat olleet laajemmin käytössä. Vaikka kyse on osittain päällekkäisistä termeistä, päädyin valitsemaan juuri yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsitteen, sillä se sisältää sekä yhteiskunnan asettamat muodolliset että kansalaisten asettamat sosiaaliset hyväksyttävyyden rajat puolueiden toiminnalle. Yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen pyrkiminen on äärioikeistopuolueille tärkeää, sillä siirtymällä marginaalisista toimijoista laajemmin hyväksytyiksi yhteiskunnan osiksi niiden toimintakenttä ja tosiasialliset poliittiset vaikutusmahdollisuudet vahvistuvat.

Käytän tutkimuksen tapausesimerkkeinä suomalaista Sinimustaa Liikettä sekä saksalaista Alternative für Deutschlandia (AfD). Sinimusta Liike valikoitui tutkimuksen kohteeksi siitä syystä, että vastaavaa yhtä äärimmäistä puoluetta ei ole nähty suomalaisella puoluekentällä sitten 1930-luvun Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL). Kiinnostavaa on myös se, miten Sinimusta Liike on ylipäänsä onnistunut pääsemään puolurekisteriin huolimatta siitä, että se rikkoo avoimesti Suomen lainsäädäntöä. AfD puolestaan valikoitui tutkimuksen kohteeksi siksi, että se on onnistunut pääsemään Saksassa parlamenttivastuuseen ja nauttii melko vahvaa kannatusta erityisesti tietyissä Saksan osavaltioissa – jopa huolimatta sen jäsenten kytköksistä kansallissosialismiin maassa, johon Hitlerin hirmuteot tullaan kenties ikuisesti yhdistämään.

Kahden eri puolueen ottamista tutkimuskohteeksi puoltaa myös se, että tutkittavasta ilmiöstä saa monipuolisemman käsityksen kuin keskittymällä ilmiöön vain yhden valtion kontekstissa. Äärioikeisto on ilmiönä niin kansainvälinen ja voimakkaasti internetin välityksellä toimiva, että verkostot ulottuvat usein oman maan rajojen ulkopuolelle ja yhteistyötä tehdään tiiviisti kansainvälisten vastinparien kanssa. Lisäksi Euroopassa yhteistyön tekeminen on mahdollista EU-parlamentissa, jonka Identiteetti ja demokratia (ID) -ryhmässä istuu parhaillaan yhdeksän AfD:n edustajaa (Euroopan parlamentti 2024). Myös Sinimusta Liike aikoo asettaa jäseniään ehdolle vuoden 2024 europarlamenttivaaleissa (Sinimusta Liike 2024a) – joskin on toki tärkeää huomata,

että AfD:n ja Sinimustan Liikkeen ehdokkaiden menestymismahdollisuudet europarlamenttivaaleissa eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Tulevat europarlamenttivaalit ovat joka tapauksessa erityisen merkittävät, sillä laitoikeistolle⁴ – ja tarkennettuna äärioikeistolle, kuten AfD:lle – on povattu melko runsasta vaalimenestystä (Cunningham et al. 2024). EU:a, Natoa ja Yhdysvaltoja vastustavien ja toisaalta Kiinaa ja Venäjää tukevien⁵ laitoikeistopuolueiden vahva läsnäolo EU:ssa voisi muuttaa Euroopan tulevaisuuden suuntaa yllättävänkin paljon (Yle 10.8.2023.)

Sosiaalisen median valintaa tutkimuksen aineistoksi puoltaa sen todistetusti havaittu vaikutus poliittisiin tapahtumiin, polarisaation lisääntymiseen ja jopa poliittisen väkivallan edesauttamiseen tai kärjistämiseen. Erityisesti YouTube on joutunut runsaan julkisen kritiikin kohteeksi, sillä sen on havaittu epäonnistuneen haitallisen ja vihamielisen sisällön moderoinnissa sekä ajaneen katsojia radikalisoivan sisällön 'kaninkoloon' suosittelualgoritmin avulla (ks. mm. Bryant 2020; Champion & Frank 2021). YouTube tarjoaakin äärioikeistopuolueille väylän levittää omaa viestiään tehokkaasti suurille massoille tavalla, joka kiinnittää myös politiikasta vähemmän kiinnostuneiden ihmisten huomion. Lisäksi merkit menevät sosiaalisen median sensuroinnista helpommin läpi videoissa kuin esimerkiksi tekstimuotoisessa sisällössä, ja tiettyjen merkkien merkitykset ovat ymmärrettävissä yli kieli- ja kulttuurirajojen. Täten äärioikeistopuolueet saattavatkin hyödyntää videoita pyrkiessään vahvistamaan kannatustaan yhteiskunnassa.

Tutkimuksen menetelmäksi valikoitui semioottinen analyysi, joka on erityisen toimiva videoiden tutkimisen menetelmä, sillä audiovisuaaliseen mediaan voi sisältyä suorien viestien lisäksi paljon sellaisia piilotettuja merkkejä, joiden merkityksen voi havaita vain tekemällä tulkintoja merkkien konnotaatioista. Katsottuani kaikki videot läpi kategorisoin ensin videoista poimitut merkit Charles Sanders Peircen kolmiosaisen typologian mukaan ja arvioin niiden denotaatioita, eli kirjaimellista, ilmiselvää tai 'maalaisjärjellä' ymmärrettävää hahmotusta siitä, mikä merkki on (Chandler 2007, 137–138). Tämän jälkeen ryhdyin analysoimaan sitä, mitä näillä merkeillä on pyritty ilmaisemaan eli millaisia konnotaatioita niistä herää. Tutkimuksen lopussa pohdin sitä, miten analyysin tulokset liittyvät äärioikeistopuolueiden yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen tai mitä ne kertovat siitä.

⁴ *Laitaoikeisto* on kattokäsite, jonka alle *radikaali-* ja *äärioikeisto* kuuluvat. Käsitteitä käytetään toisinaan puhekielessä vaihtokelpoisina, mutta tässä tutkielmassa ne erotellaan selvästi toisistaan.

⁵ On syytä korostaa, että Kiinan tai Venäjän tukeminen ei ole kaikkia laitoikeistopuolueita yhdistävä tekijä. Esimerkiksi Sinimusta Liike ja AfD eroavat paljonkin toisistaan suhtautumisessaan Venäjään (Sinimusta Liike 2024b; Yle 10.8.2023).

Koska tutkimuksen aihe on kiistelty ja herättää monenlaisia mielipiteitä, on heti alkuun tehtävä selväksi, mistä puhutaan. Siirrynkkin toisessa luvussa seuraavaksi esittelemään ja arvioimaan erilaisia äärioikeistoon liittyviä käsitteitä sekä aiheesta tehtyä aiempaa tutkimusta. Kolmannessa luvussa avaan äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ilmiötä Suomessa ja muualla Euroopassa. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen aineiston sekä tutkimusmenetelmän. Viidennessä luvussa käydään läpi tutkimuksen tulokset ja kuudes luku on varattu pohdinnalle sekä johtopäätöksille.

2. ÄÄRIOIKEISTOON LIITTYVÄT KÄSITTEET JA NIIDEN MÄÄRITELMÄT

Laitaoikeiston ja sen alakategorioiden määrittely ei ole aivan yksiselitteistä, joten ennen itse tutkimukseen syventymistä on perustavanlaatuisen tärkeää kartoittaa aiheeseen liittyvää käsite- ja määritelmäviidakkoa. Oikeistolaisen ääriliikehännän historian alkamisesta on tutkijoiden keskuudessa erilaisia näkemyksiä, mutta yhdeksi merkittäväksi polttopisteeksi mainitaan melko yksimielisesti 1900-luvun alun Hitlerin Saksa ja Mussolinin Italia. Tämän jälkeen laitaoikeisto ja erityisesti äärioikeisto on käynyt läpi hyvin värikkäitä vaiheita, joita von Beyme (1988) kutsuu ”aalloiksi”. Vaikka nykypäivän äärioikeisto poikkeaa merkittävästi esimerkiksi 1940-luvun fasismista, tietyt perustavanlaatuiset piirteet eivät ole hävinneet vuosikymmenien saatossa.

Laitaoikeisto on kiinteästi sidoksissa oikeistopopulismiin. Populismin määritelmästä on kuitenkin erilaisia tulkintoja. Widfeldtin (2003, 286) mukaan populismi ei ole mikään ideologia vaan poliittinen tyyli, jonka voi liittää periaatteessa mihin vain ideologiaan. Mudde (2019, 7–8) puolestaan määrittelee populismin ”ohueksi ideologiaksi”, jonka mukaan yhteiskunta on jaettu kahteen vastakkaiseen ryhmään (korruptoituneeseen eliittiin ja ”puhtaaseen kansaan”), ja joka haluaa asettaa ”kansan tahdon” kaiken politiikan tekemisen pohjaksi. Eatwell (2000, 412) tunnistaa nämä molemmat näkemykset, mutta huomauttaa, että joitain populismin piirteitä voidaan löytää myös puolueista, joita ei tavallisesti lasketa *populistisiksi*. Oikeistopopulismi eroaa muista populismin tyypeistä siten, että se tekee joko suoran tai epäsuoran kahtiajaottelun *meidän* ja *niiden* välillä. Näiden identiteettien rakentumiseen liittyy kansallisia, alueellisia, uskonnollisia tai etnisiä seikkoja, jotka saattavat olla myös ristiriidassa keskenään (esimerkiksi niin, että *meille* on erilaiset vaatimukset kuin *niille*). (Wodak & KhosraviNik 2013, xx.) Vaikka kaikki laitaoikeistopuolueet eivät

välttämättä ole oikeistopopulistisia, monet niistä pohjautuvat juuri tähän vastakkainasetteluun sisä- ja ulkoryhmän välillä.

'Äärioikeisto' viittaa pikemminkin radikaaliin nationalismiin kuin perinteiseen talousoikeistoon. Kun siis politiikassa yleensä oikeisto-vasemmisto -jako liittyy taloudellisiin ja identiteettiä koskeviin kysymyksiin, äärioikeisto osuu johonkin tämän ulkopuolelle ja keskittyy lähinnä voimakkaaseen nationalismiin ja maahanmuuton vastustamiseen. Alunperin äärioikeistoon liitettiin vahvasti myös väkivaltainen toiminta tai sen kannattaminen, mutta tämän kriteerin täyttymistä ei enää pidetä äärioikeistoon kuulumiseen vaadittuna ominaisuutena (Eatwell 2000, 411). Puolueiden leimaaminen äärioikeistolaisiksi ei kuitenkaan ole täysin ongelmatonta, sillä termi määritellään eri kielissä eri tavoin ja siitä puhutaan toisinaan synonyymina esimerkiksi oikeistopopulismille tai radikaalioikeistolle. Tämän tutkimuksen kiinnostus kohdistuu nimenomaan sellaisiin äärioikeistopuolueisiin, joilla on väkivaltainen menneisyys, yhteyksiä muihin äärioikeistotoimijoihin, uusnatseja jäsenenä tai jotka ovat muuten luonteeltaan *äärimmäisiä*. Nämä ovat kiinnostava tutkimuskohde jo pelkästään niiden ristiriitaisen olemuksen vuoksi – kuten suomalainen tunnettu äärioikeistotutkija Tommi Kotonen (2023) toteaa: ”useimmille ääriliikkeestä puhuminen tuonee varsin toisenlaisia mielleyhtymiä kuin parlamentaarinen, varsin tavanomaiset ja perinteiset muodot omaksunut puolue toiminta”.

Seuraavaksi siirryn esittelemään äärioikeistoon ja laajemmin laita-oikeistoon liittyvää keskustelua käsitteistä. Tämä taustoitus on tutkielman kannalta olennainen, sillä Carteria (2018, 159) lainaten: ”määritelmät eivät vain *ilmaise* merkityksiä vaan myös *tarkentavat* niitä”, sillä ne kertovat, mitä konseptiin on sisällytetty ja mitä siitä on jätetty pois. Määritelmät vaikuttavat merkittävästi siihen, miten ja mistä asioista yhteiskunnassa puhutaan.

2.1. Fasismi

Ernst Nolten mukaan fasismin aikakausi päättyi toisen maailmansodan jälkeen (von Beyme 1988, 3). Tämän näkemyksen vedenpitävyys vaikuttaa kuitenkin kyseenalaiselta nyt, kun Suomessakin toimii avoimen rasistiseksi ja fasistiseksi julistautunut puolue. Vaikka nykyisen äärioikeiston yhteydestä maailmansotien väliseen fasismiin voidaan olla montaa mieltä, on tämän ideologian lyhyt esittely tarpeen erityisesti edellä mainitusta syystä.

Vaikuttaa siltä, että fasismien suosio kasvaa toisen maailmansodan muistojen hälvetessä ihmisten ja koko ihmiskunnan valitettavan lyhyestä muistista. Toistaiseksi fasisitiset puolueet eivät kuitenkaan pärjää vaaleissa erityisen hyvin ja monissa maissa fasismia pidetään edelleen ”pahuuden määritelmänä”. (Mudde 2019, 107.) Vaikka myös joistain äärioikeistopuolueista on löydettävissä fasisitisiä piirteitä, valtaosalla niistä ei ole historiallista tai ideologista yhteyttä ’vanhaan’ eli maailmansotien väliseen fasismiin – siksi puolueiden radikaaliuden määrittely tämän yhteyden kautta ei ole mielekäs (Widfeldt 2003, 284).

Fasismi liitetään usein nimenomaan Italiaan ja Mussoliniin, kun taas saksalaisesta fasismista puhutaan natsismina tai natsi-ideologiana. Käytännössä nämä eivät eroa kovin radikaalisti toisistaan: sekä fasisitisen että natsi-ideologian perustavanlaatuisia piirteitä ovat vahva nationalismi, luonnollinen näkemys valtiosta ja kansasta, korporatismi, rasismi, demokratiavastaisuus, autoritarismi sekä johtajakultti. Ideologioita erottaa se, että jälkimmäiseen liitetään usein aggressiivisempi rasismi sekä voimakas antisemitismi. (Widfeldt 2003, 285.) Mudden (2019, 26) mukaan fasismissa halutaan luoda ”kansallinen uudelleensyntymä” sekä ”uusi mies”, joka on fyysisesti hyvässä kunnossa ja ”ideologisesti puhdas”.

Joidenkin näkemysten mukaan sotienjälkeinen äärioikeisto on ikään kuin jatkumoa ’vanhalle’ fasismille ja natsi-ideologialle (Mudde 1995, 204–205). Widfeldt (2003, 284) on tästä osittain samaa mieltä, sillä joillain äärioikeistopuolueilla (kuten toimintansa jo lopettaneella italialaisella Alleanza Nazionalella) on suoria tai epäsuoria yhteyksiä maailmansotien väliseen fasismiin. Lisäksi jotkut äärioikeistopuolueet (kuten Sinimusta Liike) todistettavasti allekirjoittavat kannattavansa fasismia – ja saattavat jopa käyttää tätä ideologista asemoitumista vaalikampanjansa kärkenä. Widfeldt (2003) kuitenkin huomauttaa, että uusnatsi- ja fasisitiryhmät saavat nämä leimat usein ulkopuolelta. Fasismi-termin käyttöä tulisi harkita tarkkaan myös äärioikeistopuolueita määritellessä, sillä puoluepolitiikkaan ryhtyessään ne ovat sitoutuneet noudattamaan poliittisia ja demokraattisia sääntöjä ja siten eivät sisällä kaikkia ’vanhan’ fasismien ominaispiirteitä. (Widfeldt 2003, 287.)

2.2. Radikaali- ja äärioikeisto

Bjørge ja Ravndal (2019, 3) ovat muotoilleet ”laitaoikeiston sukupuun”, joka auttaa hahmottamaan sen eri suuntauksia:

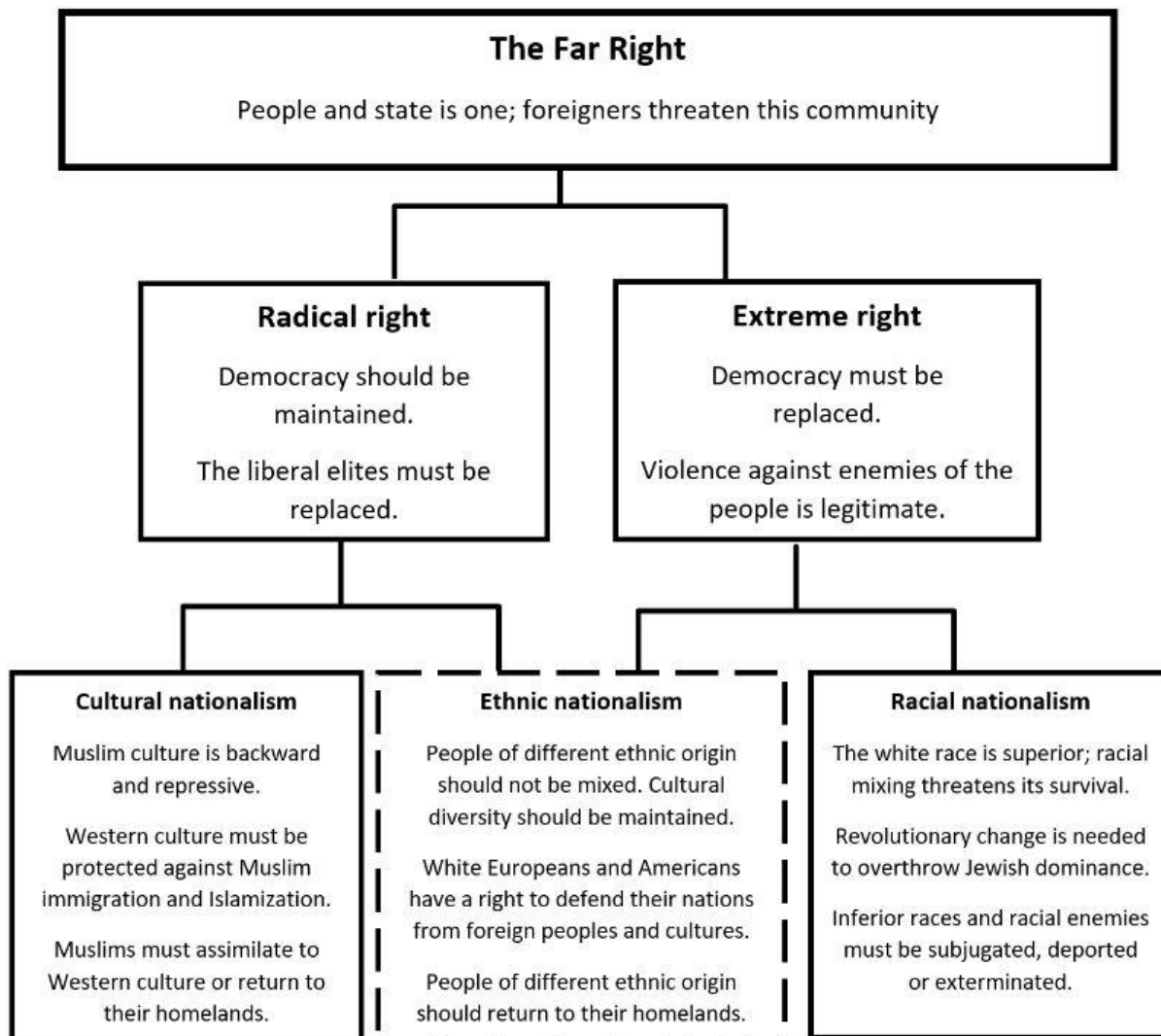

Figure 1. Originally developed by Berntzen (2018), revised in collaboration with Bjørge and Ravndal, and conceptually based on Mudde (2002) and Teitelbaum (2017)

Lähde: Bjørge ja Ravndal (2019, 3).

Tässä sukupuussa *far-right* on kattokäsite ja *radical right* sekä *extreme right* sen alakategorioita, jotka voidaan vielä jakaa kulttuuri-, etno- ja rotunationalismiin. Bjørge ja Ravndal (2019, 3) siis erottelevat toisistaan radikaalioikeistolaiset (*radical right*) ja oikeistoekstremistit eli äärioikeistolaiset (*extreme right*). Oikeistoekstremismistä eli äärioikeistolaisuudesta⁶ on kirjoittanut laajasti eräs tunnettu eurooppalainen äärioikeistotutkija Cas Mudde, jonka teoksiin viitataan valtaosassa kaikesta aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta. Mudde (1995) alleviivaa kuuluisassa tutkimuksessaan sitä, ettei äärioikeistolaisuutta tulisi määritellä vain yhden tai muutaman ominaisuuden (esimerkiksi ksenofobian) perusteella vaan ymmärtää sen olevan laaja ja

⁶ Mudde (1995) käyttää termiä "right-wing extremism", joka on tässä suomennettu äärioikeistolaisuudeksi.

moniulotteinen ilmiö. Mudden mukaan äärioikeiston käsite ja sen tutkimus pohjautuvat fasismin tutkimukseen, joka oli erityisen vilkasta toisen maailmansodan jälkeen. 1970-luvun puolivälistä eteenpäin termillä *äärioikeisto* on viitattu laajasti erilaisiin radikaaleihin oikeistoliikkeisiin ”uusoikeistolaisista” puolueista aina uusnatseihin asti. (Mudde 1995, 204–206.) Tässä tuleekin hyvin esiin se, kuinka erilaiset oikeistolaiseen radikaali- tai ääriajatteluun pohjautuvat liikkeet limittyvät toisiinsa, minkä vuoksi eri termejä käytetään keskenään vaihtokelpoisina.

Lisäksi eri kielet tuovat mukanaan oman haasteensa tarkoille määrittelyille: esimerkiksi latinalaisissa kielissä puhutaan usein ”konservatiiveista” viitattaessa maltillisiin poliittisiin toimijoihin, kun taas äärimmäisempiin ryhmiin viitataan termillä ”poliittinen oikeisto” (von Beyme 1988, 3). Suomen kielessä puolestaan ei ole vakiintunutta vastinetta kaikille kolmelle Bjørgon ja Ravndalin (2019, 3) sukupuussa esitellylle termille. Toisinaan saatetaan puhua *laitaoikeistosta* viitaten englannin kielen *far-right* -termiin ja *äärioikeistosta* viitaten *extreme right* -termiin, mutta usein nämä myös puhekielessä sekoittuvat.⁷ Termien valinta voi olla myös tietoinen vallankäytön väline:

Tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden suhteen on oleellista, että niin yhteiskunnallisessa keskustelussa kuin tutkimuksessakin termejä voidaan käyttää paitsi arvottavasti eli normatiivisesti, myös pelkästään kuvailevasti, deskriptiivisesti. Normatiivinen arvio jonkun puolen paremmuudesta on luonnollisesti tyyppillistä poliittisille aktivisteille. Se voi tutkimuksessa viitata tutkijan mieltymyksiin. (Kotonen 2023.)

Mudde (2019, 5) alleviivaa sitä, että terminologian määrittelylle ei ole pelkästään akateemista tarvetta vaan se on olennaista myös politiikan ja julkisen keskustelun osalta: esimerkiksi Saksassa ”radikaalioikeistoksi” (*radical right*) määritellyt ryhmät ovat sallittuja, mutta ”äärioikeistolaiseksi” (*extreme right*) määritellyt ryhmät eivät. Vaikka tämä typologia onkin heuristisesta näkökulmasta hedelmällinen, käytännössä puolueiden tai ryhmien jakaminen jompaan kumpaan laatikkoon ei ole aivan suoraviivaista (Eatwell 2000, 411). Lisäksi termi ”äärioikeisto” on ongelmallinen, sillä sen edustajat eivät ole ideologialtaan välttämättä äärimmäisiä eivätkä edes yksiselitteisesti oikealla (Widfeldt 2003, 287). Se saattaa silti olla huonoista vaihtoehdoista paras:

-- '[Ä]ärioikeisto' ei ole suinkaan ideaali sanavalinta. Ongelma on siinä, että mikään mahdollinen vaihtoehto ei ole parempi. Kuten olemme huomanneet, muun muassa

⁷ Selvyiden vuoksi tässä tutkimuksessa puhutaan *laitaoikeistosta*, kun viitataan englannin kielen *far-right* -termiin, ja *äärioikeistosta*, kun viitataan *extreme right* -termiin.

termit 'fasisti', 'natsi' tai 'populisti' ovat erittäin ongelmallisia. Muut vaihtoehdot, kuten '(uusi) radikaalioikeisto' ja 'laitaoikeisto' tarjoavat vain vähän lisäinformaatiota tai tarkennusta.⁸ (Käännös minun.)

Äärioikeisto on vuosikymmenien aikana kehittynyt ja muuttunut "aalloissa", jotka von Beyme (1988) tunnisti artikkelissaan 1980-luvun lopussa. Näiden kolmen aallon ydinpiirteet ovat "sodanjälkeinen uusnatsismi" (1945–1955), "sosiaalisen puutteen uudet aallot" eli oikeistopopulismi (1955–1980) sekä "työttömyys ja ksenofobia" eli radikaalioikeisto (1980–2000).⁹ (von Beyme 1988, 8–13.) 1990-luvulla äärioikeistolaisuus oli vahvasti sidoksissa skinhead-ryhmittymiin, joille väkivalta maahanmuuttajia ja poliittisia vastustajia kohtaan oli elämäntavan perustavanlaatuinen osa. Vuosituhannen vaihteessa skinheadien alakulttuuri alkoi kuitenkin pikkuhiljaa hiipua länsi-Euroopassa ja lopulta hävisi kokonaan monissa maissa. (Bjørn ja Ravndal 2019, 12.)

Mudde (2019, 3–4) lisää von Beymen luokitteluun vielä "neljännen aallon", joka alkoi hänen mukaansa 2000-luvulla ja jonka aikana radikaalioikeistopuolueet ovat valtavirtaistuneet ja normalisoituneet niin Euroopassa kuin muuallakin maailmassa. Myös äärioikeistolaiset taipumukset (kuten antisemitismi, historiallinen revisionismi ja rasismi) ja -puolueet ovat saaneet tilaa mediassa ja politiikassa. (Mudde 2019, 3–4.) Äärioikeistopuolueiden suosion kasvusta kielii se, että vuonna 2001 ne olivat edustettuina jopa seitsemän länsieurooppalaisen valtion parlamentissa (Widfeldt 2003, 280). von Beymen (1988, 12) mukaan äärioikeistolaisten ryhmittymien kansainvälinen yhteistyö oli ensimmäisen ja toisen aallon aikaan vähäistä, sillä toimijoiden välillä oli henkilökohtaista kaunaa ja kilpailua. Kolmannen aallon aikaan yhteistyötä alettiin kuitenkin syventää, ja nykyään äärioikeistolaisilla ryhmittymillä ja -puolueilla on hyvinkin läheiset välit kansainvälisiin vastinpareihinsa – erityisesti siksi, että toiminta painottuu vahvasti internetiin ja sosiaaliseen mediaan.

Pääasiassa sosiaalisessa mediassa ja internetin provosoivilla keskustelualustoilla toimiva laitaioikeiston alakulttuuri *alt-right* voidaan Bjørn ja Ravndalin (2019) mukaan nähdä yhdysvaltalaisena versiona etnonationalismista. Monet *alt-right* -aktivistit ovat kuitenkin kiinteästi

⁸ -- 'extreme right' is hardly an ideal choice of words. The problem is that none of the possible alternatives is better. As we have seen, labels including 'fascist', 'Nazi' or 'populist' have significant problems. Other possibilities, such as '(new) radical right' and 'far right' offer little extra information or precision. (Widfeldt 2003, 286.)

⁹ Vuosiluvut ovat karkeita Mudden (2019) esittämiä arvioita – von Beyme itse ei tee artikkelissaan tällaisia rajauksia.

sidoksissa valkoista ylivaltaa kannattaviin ryhmittymiin ja kutsuvatkin itseään ”valkoisiksi nationalisteiksi”, minkä vuoksi heitä voisi kuvailla myös rotunationalisteiksi. (Bjørge ja Ravndal 2019, 4.) Alt-rightin teki tunnetuksi mahdollisimman laajan ”roturealistien” joukon kokoamista tavoitellut valkoinen nationalisti Richard Spencer, joka ryhtyi käyttämään termiä ”alt-right” negatiivisia konnotaatioita sisältävien termien ”valkoinen nationalismi” ja ”valkoinen ylivalta” sijaan (Mudde 2019, 60). Vaikka tämä oikeistosuuntaus hahmotetaan pitkälti nimenomaan yhdysvaltalaiseksi ilmiöksi, sitä on tutkittu jonkin verran myös eurooppalaisessa kontekstissa (ks. esim. De Bruin 2022; McMahon 2022; Zúquete 2021). Alt-right löysi tiensä suuren kansainvälisen huomion piiriin erityisesti tammikuussa 2021, kun kyseisestä alakulttuurista inspiroituneet Donald Trumpin kannattajat valtasivat Capitol Hillin. Tämän lisäksi alt-right -aktivistit ovat järjestäneet muutamia poliittisia tilaisuuksia, kuten ”Unite the Right” -mielenosoituksen vuonna 2017, mutta valtaosa toiminnasta keskittyy edelleen lähinnä internet-trollailuun ja yhteydenpitoon anonyymeilla keskustelualustoilla (Mudde 2019, 60–61).

Äärioikeistopuolueiden ideologian ja poliittisen toiminnan keskiössä ovat voimakas nationalismi ja ksenofobia (Widfeldt 2003, 284). Nationalismi voidaan kategorisoida monin eri tavoin. Eatwell (2000) erottelee toisistaan ”liberaalin” ja ”holistisen” eli kokonaisvaltaisen nationalismin. Liberaalinationalismi on rationaalista, moniarvoista, yksilöön keskittyvää sekä oikeuksia ja suvaitsevaisuutta painottavaa. Holistinen nationalismi on puolestaan täysin päinvastaista – se pohjautuu usein käsitykseen etnisestä kansasta ja haluaa puolustaa perinteistä yhteisöä vieraiden *toisten* vaikutuksilta joko karkottamalla tai käännyttämällä nämä kaltaisikseen. Eatwellin mukaan useat äärioikeistopuolueet edustavat näistä jälkimmäistä. (Eatwell 2000, 412–413.) Mudde (2000) tekee samankaltaisen jaottelun, mutta käyttää hieman erilaisia nimityksiä: hän puhuu valtio- ja etnisestä nationalismista. Nimensä mukaisesti valtionationalismissa sisäryhmän jäsenyys voidaan saavuttaa syntymällä tai sulautumalla osaksi tietyn valtion aluetta, kun taas etnisessä nationalismissa vain etnisesti samaan yhteisöön kuuluvat hyväksytään osaksi omaa sisäryhmää. Luonnollisesti valtionationalismi on näistä joustavampi nationalismin muoto, sillä siinä myös valtion alueen ulkopuolella syntyneet voivat tulla osaksi sisäryhmää, jos he ovat valmiita elämään ns. ’maassa maan tavalla’. (Mudde 2000, 181–182.)

Ksenofobiaa harjoitetaan niin äärioikeistossa kuin radikaalioikeistossa. Ksenofobia voi kohdistua mihin tahansa ’ulkopuoliseksi’ määriteltyyn ryhmään – ulkomaalaisten lisäksi tämä voi siis tarkoittaa

esimerkiksi seksuaalivähemmistöjä tai eri uskontokuntia (Widfeldt 2003, 282). Olennaista on se, että *toiset* nähdään osana ryhmää, joka poikkeaa jollain tavalla *meistä*. Tämä sisä- ja ulkoryhmien erottelu on eräs perustavanlaatuisimmista ominaisuuksista, joka yhdistää kaikkia eri laitaoikeiston muotoja sekä oikeistopopulismia laajemmin. Yksi ksenofobian ilmentymä on 1960-luvun ranskalaisen laitaoikeistoliikkeen *nouvelle droiten* luoma ideologia nimeltään etnopluralismi, jossa rodut nähdään samanarvoisina, mutta niitä ei haluta sekoittaa (Mudde 2019, 27). Joidenkin tulkintojen mukaan etnopluralismi on lähinnä rasismien uudelleen brändätty ja helpommin hyväksyttävä versio, jossa ei-valkoisia ihmisiä ei haluta suoraan kadottaa maapalloilta, mutta heidät halutaan pitää valkoisten ihmisten asuttamien alueiden ulkopuolella.

Tämän suhteellisen tiiviin käsitteiden määrittelyyn keskittyneen osion jälkeen avaan vielä lyhyesti Sinimustan Liikkeen sekä Alternative für Deutschlandin ideologioita sekä historiaa.

2.3. Sinimustan Liikkeen ideologia

Sinimusta Liike on vuonna 2021 perustettu ja vuonna 2022 puolurekisteriin merkitty ”radikaali, traditionalistinen ja suomenmielinen” puolue (Sinimusta Liike 2023). Puolue koostuu laajasti entisistä perussuomalaisista – erityisesti perussuomalaisen lakkautetun nuorisjärjestön entisistä jäsenistä – ja se on julistautunut avoimen rasistiseksi ja fasistiseksi, mitä tukee puolueen nimeäminen 1930-luvulla vaikuttaneen Lapuan liikkeen nuorisjärjestön mukaan. Puolue ilmoittaa ajavansa ”radikaalia ja etnofuturistista” politiikkaa, jonka tavoitteena on muun muassa irrottaa Suomi kaikista ”ylikansallisista hallintajärjestelmistä”, romuttaa ruotsin asema Suomen toisena virallisena kielenä, puolustaa ”luonnollisen ja perinteisen perheen ideaalia”, taistella monikulttuurisuutta ja globalismia vastaan, pitää Suomi etnisesti suomalaisena sekä korostaa ”sielun ja veren merkitystä kansallisen identiteetin synnyssä” (Sinimusta Liike 2023). Tämä voimakas etno- ja rotunationalismi erottaa Sinimustan Liikkeen selvästi kaikista muista suomalaisista puolueista, mikä on epäilemättä tarkoituskin.

Sinimusta Liike rakentuu Lapuan liikkeen ja Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL) perinnön pohjalle. Lapuan liike oli marraskuussa vuonna 1930 perustettu ja seuraavana vuonna virallisen toimintansa aloittanut kommunisminvastainen järjestö (Nygård 1982, 78), joka ei kaihtanut väkivaltaisen toiminnan hyödyntämistä tavoitteidensa läpiviemiseksi. Liike piti ”Lapuan lakia” Suomen virallista lakia merkittävämpänä ja sen turvin päätyikin toteuttamaan muilutuksiksi nimettyjä, lähinnä

kommunisteihin kohdistuneita kyydityksiä sekä pari poliittista murhaa (Uola 1982, 14). Kyyditysten uhriksi joutui jopa entinen presidentti Ståhlberg.

Vaikka Lapuan liike oli aluksi suosittu lähes koko porvarillisen Suomen keskuudessa, nämä laittomuudet ja väkivaltaisuuudet alkoivat viedä sen kannatusta ja lopulta epätoivoinen poliittisten muutosten puolesta taistelu kulmineitui alkuvuodesta 1932 syttyneeseen Mäntsälän kapinaan, jossa Lapuan liikkeen edustajat pyrkivät kaatamaan omasta mielestään liian heikosti kommunismin aiheuttamaa uhkaa vastaan taistelleen hallituksen. Kapina päättyi nopeasti Lapuan liikkeen edustajien antautumiseen sekä johti ensin valtioneuvoston langettamaan toimintakieltoon ja lopulta Lapuan Liike ry:n kieltämiseen korkeimman oikeuden päätöksellä vuonna 1935. (Uola 1982, 14–15; Vares, Uola & Majander 2006, 247.) Nygårdin (1982, 85) mukaan liikkeen hajoamiseen vaikuttivat myös sen jäsenten ”toiminnalliset ja ideologiset erimielisyydet, jopa täydelliset ristiriitaisuudet, jotka olivat koko ajan olleet olemassa”, mutta jotka tulivat kunnolla esiin vasta siinä vaiheessa, kun näytöt kommunistien vaikutuksesta alkoivat olla vähäisiä ja liikkeen johdon alkoi olla haastavaa uskotella liikkeen seuraajille, että kommunismin tuhoamiseksi oli edelleen tarpeellista työskennellä.

Mäntsälän kapinan jälkeen Lapuan liikkeen oli järjestäytyttävä uudelleen ja yhdistettävä voimiaan muiden samanmielisten toimijoiden kanssa. Hämeenlinnan kokouksessa kesäkuussa 1932 entisiä Lapuan liikkeen jäseniä kokoontui keskustelemaan uuden kansanliikkeen perustamisesta Akateemisen Karjala-Seuran (AKS), Rintamamiesliiton ja Itsenäisyyden Liiton edustajien kanssa. Kokouksessa oltiin yhtä mieltä siitä, että uuden liikkeen tuli olla ”elimellisessä yhteydessä Lapuan liikkeen kanssa”, ja että sitä ei rekisteröitäisi. Uuden liikkeen nimeksi hyväksyttiin Isänmaallinen kansanliike, joka oli ollut jo aiemmin Lapuan liikkeen epävirallinen kutsumanimi, ja sen päämääräksi määriteltiin ”kansallisesti ulos- ja sisäänpäin voimakkaan Suomen luominen” sekä ”kommunismien ja kansainvälisen sosialismin vastustaminen”. (Uola 1982, 35–36.) Vaikka liikkeen tavoitteet olivat hyvin samanlaiset kuin edeltäjällään, eroja löytyi toimintatapojen osalta:

Toisin kuin lapuanliike, IKL kehittyi tosiasiallisesti poliittiseksi puolueeksi, vaikka se yritti johdonmukaisesti kiistää olevansa puolue ja väitti toimivansa puolueiden ulkopuolisena yhteiskuntaelämää tervehdyttävänä järjestönä, nimensä mukaisesti kansanliikkeenä. (Vares, Uola & Majander 2006, 247.)

IKL olikin parlamentaarisessa politiikassa edeltäjänsä vaikutusvaltaisempi. Vuonna 1933 liike päätti mennä eduskuntavaaleihin omilla listoillaan ja päämääränään perustaa oma, joskin pieni, eduskuntaryhmänsä – ja onnistui kuin onnistuikin saamaan eduskuntaan 14-jäsenisen ryhmän (Uola 1982, 151, 167). Vaikka julkisuudessa vaadittiin ”toistuvasti IKL:n lakkauttamista suomalaisen järjestelmään soveltumattomana poliittisena liikkeenä”, liike sai jatkaa toimintaansa eduskuntapuolueena aina jatkosodan päättymiseen ja vuoden 1944 välirauhansopimukseen saakka, jolloin ”IKL:n järjestökoneisto lakkautettiin kokonaan uudenlaisessa poliittisessa tilanteessa fasistiseksi leimattuna” (Vares, Uola & Majander 2006, 257–258).

Sinimustan Liikkeen nimi pohjautuu alunperin Lapuan liikkeen nuorisojärjestönä toimineeseen Sinimusta-järjestöön, joka siirtyi Lapuan liikkeen kieltämisen jälkeen IKL:n alaisuuteen – tosin järjestön osittain itsenäinen toiminta ja erityisesti halu toimia ”ilman IKL:n holhousta” aiheutti vääntöä siitä, oliko Sinimusta-järjestö todella IKL:n alainen (Uola 1982, 293). Sinimustat ottivat mallia saksalaisista ja italialaisista vastinpareistaan erityisesti ”ulkoisen esiintymisen osalta”, johon kuului muun muassa yhtenäisen pukeutuminen mustaan puseroon ja siniseen solmioon (ibid., 294). Tämän yhtenäisen pukeutumistyylin onkin omaksunut myös Sinimusta Liike. Vuonna 1936 Sinimusta-järjestön toiminta ensin kiellettiin ja sitten lakkautettiin, kun eräiden järjestön jäsenten osallisuus Viron vapaussoturien puheenjohtajan toimeenpanemaan vallankaappausyritykseen kävi ilmi (Vares, Uola & Majander 2006, 248–249).

Vaikka vuoden 1944 välirauhansopimus sekä vuoden 1947 Pariisin rauhansopimus aiheuttivat suomalaisen äärioikeiston toiminnalle vain lyhyen katkon, 1960- ja 1970-lukujen äärioikeistolaiset ryhmät jäivät muiden protestikanavien varjoon ja pysyttelivät siksi marginaalisina toimijoina. Haasteita aiheuttivat myös ryhmien massapohjan ja vakavasti otettavien johtajien puute sekä järjestöllinen pirstaleisuus. (Kotonen 2014.) Sinimustan Liikkeen ideologinen pohja ulottuikin vahvasti nimenomaan menestystä niittäneisiin Lapuan liikkeeseen ja Isänmaalliseen kansanliikkeeseen, joista erityisesti jälkimmäisen fasistinen luonne on omaksuttu perustavanlaatuisesti osaksi uutta puoluehanketta. Toisaalta: vaikka Sinimustasta Liikkeestä on löydettävissä monia fasistisia piirteitä, kuten painotus lakiin ja järjestykseen sekä perinteiden vaaliminen modernin nyky-yhteiskunnan edistyksellisyyden sijaan (Widfeldt 2003, 283), se myös eroaa maailmansotien välisestä ’vanhasta’ fasismista siten, että toiminta ei henkilöidy vahvasti tiettyyn johtajaan (Mudde 2019, 104).

Puolueiden määrittely äärioikeistolaisiksi on haastavaa, sillä määritelmät tulevat usein ulkopuolelta eivätkä ryhmän sisältä ja täten ryhmät eivät välttämättä koe itseensä liitettyjä termejä omakseen. Sinimusta Liike kuitenkin määrittelee itse itsensä fasistiseksi ja rassistiseksi, ja nämä leimat pitävätkin monilta osin paikkansa. Bjørgon ja Ravndalin (2019, 3) sukupuussa puolue asettuu äärioikeistokategoriaan, sillä puolueen näkemyksistä ja tavoitteista on löydettävissä sekä etno- että rotunationalistisia piirteitä, jotka lukeutuvat radikaalioikeistoa jyrkemmän äärioikeiston sateenvarjon alle. Sinimustan Liikkeen äärioikeistolaista luonnetta voidaan arvioida myös muiden oikeistoekstremismin sisällöllisten ulottuvuuksien kautta. Mudde (1995) esittelee taulukon, jossa 26:tä erilaista oikeistoekstremismin määritelmää on arvioitu viiden ideologisen piirteen – nationalismi, rasismi, ksenofobia, demokratiavastaisuus ja vahvan valtion ihanne – valossa. Taulukon perusteella oikeistoekstremismiin kaikista useimmin liitetyt ideologiset piirteet ovat nationalismi ja ksenofobia, jotka esiintyvät yhdessä 19:ssä määritelmässä. Ne voivat kuitenkin esiintyä myös erillään toisistaan. (Mudde 1995, 207.)

Jos näitä ideologioita piirteitä peilataan Sinimustan Liikkeen arvopohjaa vasten, voidaan huomata, että nationalismi, rasismi, ksenofobia sekä vahvan valtion ihanne ovat perustavanlaatuisia osia puolueen tavoitteissa ja toiminnassa (Sinimusta Liike 2023). Demokratiavastaisuutta on sen sijaan haastavampi tulkita: puolue kuvailee itseään radikaaliksi ja tulkitsee tämän tarkoittavan ”ajattelutapaa, jossa haluttu päämäärä sanelee sopivat menetelmät poliittisella kentällä”. Puolueen tavoittelemalla yhteiskuntajärjestyksen toteuttamiseksi on myös ”nykyisen poliittisen systeemin rinnalle rakentuneesta korruptoituneesta ja täysin kansan selän takana toimivasta hyvävelijärjestelmästä päästävä eroon, jotta pystyisimme läpinäkyvyyden ja osallisuuden lisäämisen kautta luomaan aidosti oikeudenmukaisen valtion”. (Ibid.) Koko demokraattisen järjestelmän romuttamista ei ole ainakaan suoraan mainittu puolueen ohjelmassa, mutta joitain perustavanlaatuisia muutoksia valtion toimintaan halutaan kuitenkin tehdä. Myös verovaroin rahoitetun hyvinvointivaltion säilyttäminen kuuluu Sinimustan Liikkeen suunnitelmiin, sillä puolue kannattaa perustulo-ohjelman perustamista (ibid.).

Puolue suunnittelee kuitenkin harjoittavansa ”hyvinvointi-chauvinismia” (engl. *welfare chauvinism*) (Widfeldt 2003, 283), jossa hyvinvointivaltion edut kuuluvat vain etnisille suomalaisille. Widfeldt (2003, 282) huomauttaakin, että demokratiavastaisuus voi tarkoittaa diktatuurin kannattamisen ja

äänestysoikeuksien rajoittamisen ohella myös demokratian perusarvojen (kuten kansalaisten yhdenvertaisuuden sekä jakamattomien ihmisoikeuksien ja vapauksien) vastustamista. Tämän näkemyksen mukaan puolue voi siis olla demokratiavastainen, vaikka se aikoisikin toimia demokraattisen järjestelmän raameissa.

2.4. Alternative für Deutschlandin ideologia

Alternative für Deutschland (AfD) perustettiin vuonna 2013 länsisaksalaisten professorien ja tutkijoiden toimesta kritisoimaan vuoden 2008 talouskriisistä seurannutta ”Euro-kriisiä” sekä Saksan valtapuolueiden reaktioita ja toimenpiteitä siihen liittyen (Schmitt-Beck 2017, 125–126). AfD on Saksan ensimmäinen euroskeptinen puolue, joka on kerryttänyt merkittävää vaalimenestystä niin paikallisella, kansallisella kuin Euroopan unionin tasolla (Grimm 2015, 265). Puolue profiloituikin aluksi nimenomaan kansallisliberaaliksi ja eurovastaiseksi, mutta puoluejohtajien vaihdosten myötä sen painopiste vaihtui nopeasti ensin kansalliskonservatiiviseen ja myöhemmin kansallispopulistiseen suuntaan (Decker 2022, 9). AfD on tällä hetkellä oppositiossa Saksan liittopäivillä eli parlamentissa.

AfD hyötyi valtavasti vuoden 2015 pakolaiskriisistä, sillä se tarjosi eurooppalaisille valtioille poliittisen ongelman, jonka ratkaiseminen vaati äärioikeistolaisten ja kansalliskonservatiivien välisen ideologisen kuilun yhteenkuromista (Decker 2022, 9). Yllättäen eurooppalaisia uhkasivatkin pakolaisten hallitsemattomat massat, joiden aiheuttamat yhteiskunnalliset ongelmat vaativat tiukkaa maahanmuutto- ja sosiaalipolitiikkaa sekä lisää resursseja rikollisuuden torjuntaan. Pakolaiskriisi muokkasi AfD:sta selvästi maahanmuuttovastaisemman, kansallispopulistisemman ja äärioikeistolaisemman puolueen, jollaisena se on sittemmin pitäytynyt (ibid.). Eurooppalaisten tyytymättömyys ja kasvava kriittisyys maahanmuuttoa kohtaan erityisesti edellä mainitun kriisin jälkeen voidaankin nähdä yhtenä merkittävänä tekijänä äärioikeistopuolueiden perustamisen ja niiden menestymisen taustalla. Esimerkiksi Bjørgon ja Ravndalin (2019, 7) mukaan vuonna 2014 oikeistolaiset ryhmittymät eivät tehneet Euroopassa yhtään kuolettavaa hyökkäystä, kun taas vuonna 2015 hyökkäyksiä oli yksi ja vuonna 2016 jo kymmenen.

Mudde (2019) tosin huomauttaa, ettei vuoden 2015 ”kriisi”¹⁰ ollut pohjimmainen syy laitaoikeiston valtavirtaistumiselle vaan se toimi pikemminkin prosessin katalysaattorina. Hänen mukaansa laitaoikeiston suosion kasvu oli alkanut jo 2000-luvun alussa 9/11 -terroristi-iskujen jälkimainingeissa ja jatkanut kohoamistaan vuoden 2008 talouskriisin ja edelleen vuoden 2015 pakolaiskriisin myötä. (Mudde 2019, 4, 20.) Kriiseissä helppoja, nopeita ja suoraviivaisia ratkaisuja tarjoavat tahot ovat usein vahvoilla, ja kansalaisten huoliin ja pelkoihin vastataan vierittämällä syyllisyys ei-toivotusta tilanteesta kaikkien muiden paitsi oman ryhmän niskaan.

Sinimustan Liikkeen tavoin myös AfD asettuu Bjørgon ja Ravndalin (2019, 3) sukupuussa äärioikeisto-kategoriaan puolueen etnonationalististen piirteiden vuoksi. Puolueen voisi kenties lukea ’miedommaksi’ radikaalioikeistoksi, mikäli Höcken kaltaiset avoimesti rasistiset ja fasistiset jäsenet oltaisiin valmiita erottamaan puolueesta ja mikäli puolueen jäsenet eivät osallistuisi esimerkiksi äärioikeistotoimijoiden salaisiin kokouksiin, joissa suunnitellaan maahanmuuttajien karkottamista Saksasta (Helsingin Sanomat 12.1.2024). Jos AfD:ia arvioidaan Mudden (1995, 207) määrittelemän viiden oikeistoekstremismin ideologisen piirteiden valossa, voidaan huomata, että ainakin nationalismi, rasismi, ksenofobia ja vahvan valtion ihanne ovat selkeästi osa puolueen ideologiaa (ks. esim. Gould 2019; Schmitt-Beck 2017). Puolue muun muassa vastustaa äänekkäästi islamia ja syyttää sitä saksalaisen kulttuurin heikentämisestä (The Counter Extremism Project 2024). Lisäksi se painottaa viestinnässään voimakkaasti saksalaista identiteettiä ja Saksan kansan etujen puolesta taistelua, kuten tämän tutkimuksen analyysissä myöhemmin esitetään.

Puolueen demokratiavastaisuus sen sijaan näyttäytyy lähinnä liberaalidemokratian vastustamisena eli Widfeldtin (2003, 282) kuvailemana demokratian perusarvojen (kuten kansalaisten yhdenvertaisuuden sekä jakamattomien ihmisoikeuksien ja vapauksien) vastustamisena, joka kohdistuu nimenomaan maahanmuuttajiin ja pakolaisiin. Toisin kuin Sinimustalla Liikkeellä, AfD:lla ei ole selkeitä yhteyksiä maailmansotien väliseen fasismiin – joskin sen yksittäiset jäsenet, kuten Höcke, ovat olleet osana esimerkiksi natsiretoriikan käyttämisestä ja natsi-ideologiaa kannattaviin järjestöihin kuulumisesta nousseisiin kohuihin (Yle 10.8.2023; Helsingin Sanomat 30.10.2023; Helsingin Sanomat 20.12.2023).

¹⁰ Mudde (2019, 4) kritisoi termin ”pakolaiskriisi” käyttöä, sillä hänen mukaansa tilanteen leimaaminen kriisiksi on pikemminkin subjektiivinen kuin objektiivinen kuvaus tilanteesta.

AfD onkin selvästi muita Saksan parlamenttipuolueita *äärimmäisempi*, mutta jos tarkasteluun otetaan mukaan koko Saksan puoluekenttä, AfD kalpenee nopeasti pienempien äärioikeistopuolueiden, kuten Nationaldemokratische Partei Deutschlandin (NPD) ja DIE RECHTE, rinnalla (Bundesamt für Verfassungsschutz 2024). Nämä pienemmät puolueet ovat kuitenkin liian äärimmäisiä houkutellakseen tuekseen riittävän suuren kannattajakunnan, jotta niillä olisi tosiasiallista vaikutusvaltaa Saksan politiikassa. Eräiden tutkijoiden mukaan esimerkiksi NPD:lta käyttämättä jäänyt potentiaali on päätyntäkin hyödyttämään AfD:ia:

-- [N]e saksalaiset, jotka olivat pitkään hautoneet mielessään äärioikeistolaisia asenteita – olivat ne sitten chauvinismia, diktatuurin kannattamista, antisemitismia tai ksenofobiaa –, mutta olivat aiemmin äänestäneet [Sozialdemokratische Partei Deutschlands] SPD:ta tai [Christlich Demokratische Union Deutschlands] CDU:ta, äänestävät nyt uskomustensa mukaisesti ja ovat löytäneet poliittisen kotinsa AfD:sta.¹¹ (Käännös minun.)

Alunperin kansallisliberaaliksi puolueeksi profiloitunut AfD onnistuikin vakiinnuttamaan paikkansa Saksan puoluejärjestelmässä ennen ajautumista äärioikeistolaiselle laidalle ja tästä seurannutta *cordon sanitaire*. Tällä tavoin se onnistui voittamaan puolelleen ne äänestäjät, jotka olisivat kenties halunneet liittyä NPD:een, mutta pelkäsivät tämän olevan haitaksi maineelleen. (Decker 2022, 9.) Lisäksi Schmitt-Beck (2017, 142–143) havaitsi AfD:n kannattajakuntaan perehtyneessä tutkimuksessaan, että puolueen julistautuminen ”yhden aiheen puolueeksi” vaikutti merkittäväällä tavalla sen vaalimenestykseen, sillä puolue onnistui vetoamaan erityisesti eurokriittisiin äänestäjiin, jotka olivat pettyneet Saksan valtapuolueiden vaisuun reaktioon ja toimintaan Euro-kriisin osalta. Vaikka puolueen painopiste on sittemmin siirtynyt maahanmuuttovastaisuuteen, on EU-kriittisyys edelleen yksi puolueen kantavia teemoja.

3. ÄÄRIOIKEISTOPUOLUEIDEN YHTEISKUNNALLINEN HYVÄKSYTTÄVYYS

Laitaoikeistopuolueiden yhteiskunnallinen hyväksyttävyyys on kokenut huomattavan muutoksen viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana. Kun ”kolmannen aallon” aikaan laitoikeistopuolueet jätettiin vielä hallituskoalitioiden ulkopuolelle ja niiden poliittisten tavoitteiden nähtiin liittyvän

¹¹ -- those Germans who had long harboured extreme right-wing attitudes, be it chauvinism, support for a dictatorship, anti-Semitism, or xenophobia, but who had previously voted for the SPD or CDU, are now voting in line with their beliefs, and have found a political home in the AfD. (Kiess, Brähler & Decker 2015; teoksessa Decker 2022, 9.)

lähinnä maahanmuuttoon ja eurooppalaiseen integraatioon (Mudde 2019, 3), nykyään niitä pidetään varteenotettavina hallituskumppaneina – ja joissain valtioissa jopa hallitusta muodostavana puolueena. Myös äärioikeistopuolueet näyttäytyvät aiempaa salonkikelpoisempina – tosin puolueiden leimaaminen 'äärioikeistolaisiksi' ei ole aivan yksiselitteistä, kuten edellisessä luvussa todettiin.

Kuten sanottua, 1980-luvulla laitaoikeiston poliittinen toiminta oli lähinnä marginaalista, ja vielä 1990-luvun lopullakin laitaoikeiston poliittinen menestys sai aikaan laajoja protesteja ja kansainvälistä paheksuntaa esimerkiksi Itävallassa, kun Itävallan Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) pääsi hallitukseen vuonna 2000. Myös Jean-Marie Le Penin menestys Ranskan vuoden 2002 presidentinvaaleissa aiheutti ranskalaisissa ”kauhua”. (Mudde 2019, 3.) 2010-luvun lopulle tultaessa kansan reaktiot olivat kuitenkin muuttuneet: FPÖ:n paluu hallitukseen aiheutti vain hieman vastustusta ja Jean-Marie Le Penin tyttären Marine Le Penin menestys presidentinvaaleissa herätti ranskalaisissa kauhistuksen sijaan huojennusta siitä, että ”ainakaan hän ei voittanut”. (Ibid.)

Samankaltaista suhtautumista on ollut huomattavissa myös Suomessa Sinimustan Liikkeen kohdalla. Vaikka puolueen jäsenet kampanjoivat eduskuntavaaleissa täysin avoimesti ja ylpeästi puolueensa fasistisuudella ja rasistisuudella, ja vaikka puolueen puheenjohtaja Tuukka Kuru puolusti pienpuoluetentissä vaatimusta etnisestä profiloinnista ja julisti myös itse olevansa rasisti, puolueeseen on suhtauduttu julkisuudessa varsin maltillisesti. Puolue on saanut esimerkiksi järjestää vappumarsseja ja itsenäisyyspäivän mielenosoituksia – joista jälkimmäisessä oli vuonna 2022 mukana natsisymboli-asusteisiin pukeutuneita osallistujia (Yle 6.12.2022).

Sinimustan Liikkeen kohtaama laimea vastareaktio selittyy epäilemättä osittain puolueen rajallisella jäsenmäärällä ja siitä johtuvalla tosiasiallisen poliittisen vaikutusvallan heikkoudella. Sen sijaan kesällä 2023 hallitusvastuuseen päässeiden perussuomalaisten ministerien rasistiset ja salaliittoteorioihin pohjaavat puheet ja kirjoittelut nousivat otsikoihin jopa ulkomailla asti (Yle 30.6.2023; Yle 10.7.2023). Laitaoikeiston kärkeä viestintä on herättänyt närää myös muualla Euroopassa ja nostattanut keskustelua siitä, millä perusteilla puolueita voidaan kieltää. Wodak ja KhosraviNik (2013) nostavat esiin eettis-filosofiset ja käytännön haasteet laitaoikeistopuolueiden toiminnan rajoittamisessa:

-- [T]oisaalta [laitaoikeisto]puolueiden julistaminen kielletyiksi voitaisiin nähdä epärealistisena sekaantumisenä demokraattiseen prosessiin ja toisaalta tällaiset toimet eivät välttämättä olisi tehokkaita, sillä vaikka puolueen virallinen julkinen osallistuminen estettäisiin, se ei välttämättä johtaisi sen houkuttelevuuden, diskurssien ja käytäntöjen häviämiseen yhteiskunnassa. Kyseessä on kuitenkin myös filosofinen dilemma siitä, voidaanko/pitäisikö luonnostaan epädemokraattisia, syrjiviä ja ulossulkevia menettelytapoja hyödyntävä puolue nähdä oikeutettuna toimijana läntisissä demokratioissa. Toisin sanoin: pitäisikö tällaisella puolueella olla mahdollisuus hankkia valtaa demokraattisilla keinoilla?¹² (Käännös minun.)

Puolueen kieltämiseen tai toiminnan rajoittamiseen liittyy kimmuranteja kysymyksiä edustuksellisissa läntisissä demokratioissa, joissa sananvapautta pidetään yhtenä yhteiskunnan tärkeimmistä perusarvoista. Alt-right -liikehdintää tutkineet Selvanathan ja Leidner (2022, 1595) kuitenkin huomauttavat, että vaikka tämänkaltaisiin marginaalisiin poliittisiin liikkeisiin kohdistunut julkinen huomio on kasvanut, ei niihin kohdistuvista sosiaalisista asenteista ole juurikaan tutkimusta. Sama ilmiö on havaittavissa äärioikeistopuolueiden kohdalla. Käsittelenkin tässä luvussa äärioikeistopuolueiden yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen liittyvää keskustelua Sinimustan Liikkeen, AfD:n sekä muutaman muun eurooppalaisen esimerkin avulla. Koska yksikään äärioikeistopuolue ei voi menestyä ilman sen ydinkannattajien joukon ulkopuolelle ulottuvaa vaikutusta (von Beyme 1988, 15), on perusteltua pohtia sitä, miten laajasti äärioikeistopuolueiden annetaan levittää omaa viestiään.

3.1. Yhteiskunnallinen hyväksyttävyys ilmiönä

Laitaoikeiston valtavirtaistumisesta ja kannatuksen kasvusta löytyy useita aiempia tutkimuksia (ks. esim. Portelinha & Elcheroth 2016; Mondon & Winter 2020). Myös marginaalisempia laitaoikeistoilmiöitä, kuten alt-right -liikehdintää on tutkittu ”hyväksyttävyyden” käsitteen kautta (Selvanathan & Leidner 2022). Näissä aiemmissä tutkimuksissa hyväksyttävyyttä on analysoitu nimenomaan sosiaalisesta tai normatiivisesta näkökulmasta. Esimerkiksi Selvanathanin ja Leidnerin (2022, 1609) tutkimuksessa arvioidaan sitä, johtaako alt-right -liikehdinnän ”havaittu hyväksyttävyys” (engl. *perceived acceptability*) positiivisempiin asenteisiin sitä kohtaan. Tässä

¹² -- on the one hand – the outlawing of such parties might be viewed as unfair intervention in the democratic process and – on the other the efficiency of such measures could be challenged, as banning a party from official participation in the public sphere would not necessarily result in the abolition of its attractiveness, discourse and policies in society. However, there is also a philosophical dilemma, as in whether or not a party with inherently undemocratic, discriminatory and exclusionary policies can/should be seen as a legitimate entity in Western democracies. In other words, should such a party be allowed to assume power through democratic means? (Wodak & KhosraviNik 2013, xx.)

yhteydessä kyse on nimenomaan sosiaalisesta hyväksyttävyydestä, eli siitä, että tietyn ilmiön hyväksyttävyys hahmotetaan sen mukaan, miten muut ihmiset siihen suhtautuvat. Normatiivinen hyväksyttävyys taas viittaa käsitykseen siitä, millaisten ilmiöiden tulisi olla yhteiskunnassa sallittuja ja toivottavia, eli normeja. Näiden lisäksi ”kansallista hyväksyttävyyttä” on hyödynnetty politiikan tutkimuksessa pyrkimyksissä ymmärtää sitä, mitkä tekijät vaikuttavat EU:n toiminnan hyväksyttävyyteen unionin jäsenmaissa (Michaels & Kissack 2021), ja ”julkista hyväksyttävyyttä” tutkimuksissa siitä, miten kansalaiset reagoivat ympäristönsuojeluun liittyvään päätöksentekoon (Ejelöv & Nilsson 2020).

”Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden” (eng. *societal acceptance* tai *societal acceptability*) käsitettä on puolestaan hyödynnetty esimerkiksi energiapolitiikkaan (ks. esim. Akerboom et al. 2020) ja bioteknologiaan (ks. esim. Nlend Nkott & Temple 2021) liittyvissä tutkimuksissa, joissa on pyritty selvittämään yhteiskunnan (tarkoittaen tässä tapauksessa yksilöistä ja yhteisöistä rakentuvaa kokonaisuutta) suhtautumista tiettyihin muutoksiin tai kehitykseen, kuten riisin geenimuunteluun (ibid.). Kansainvälisen politiikan alalla tätä käsitettä ei ole hyödynnetty tutkimuksessa juuri lainkaan – sen sijaan sosiaalisen, julkisen tai normatiivisen hyväksyttävyyden käsitteet ovat olleet laajemmin käytössä. Osittain kyse on päällekkäisistä termeistä, sillä sosiaalisella ja julkisella hyväksyttävyydellä arvioidaan sitä, millaisia reaktioita tietyt ilmiöt, muutokset tai tapahtumat aiheuttavat niitä kokevissa ihmisissä, yhteisöissä ja esimerkiksi mediassa, kun taas yhteiskunnallinen hyväksyttävyys arvioi tätä samaa ilmiötä ’yhteiskunnan’ tasolla ottaen huomioon sosiaalisen hyväksyttävyyden lisäksi muodolliset kysymykset, kuten lait. Käytänkin tässä tutkimuksessa nimenomaan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsitettä, sillä haluan tarkastella äärioikeistopuolueita näistä molemmista edellä mainituista näkökulmista.

Tutkimukseni kannalta kiinnostava teoreettinen lähestymistapa on poliittisen psykologian alalla kehitelty Sosiaalisten representaatioiden lähestymistapa (engl. *Social Representations Approach*, SRA), joka pohjautuu Serge Moscovicin (2008¹³) teoretisointeihin. SRA kehittyi osana 1960–1970 - luvuilla sosiaalipsykologiassa alkanutta yhteiskunnallista ja poliittista käännettä, joka sai alkunsa fasismin ja laajamittaisen sodan trauman läpikäyneen sukupolven tyytymättömyydestä tuolloin sosiaalipsykologiaa dominoineisiin malleihin, jotka jättivät huomiotta rakenteelliset ja ideologiset

¹³ Alkukielinen teos *La psychanalyse, son image et son public* on vuodelta 1961. Vuoden 2008 painos on teoksen englanninkielinen käännös.

tekijät ihmisten käytöksen selittämisessä. SRA paneutuu tiedon muodostamiseen liittyviin sosiaalisiin tekijöihin ja prosesseihin eli siihen, kuinka ihmiset rakentavat ymmärrystään ympäröivästä maailmasta sosiaalisissa suhteissa ja kanssakäymisessä. (Elcheroth, Doise & Reicher 2011, 733–734.) Lähestymistapa on äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ilmiön kannalta olennainen, sillä ollakseen yhteiskunnallisesti hyväksyttävä puolueen on muutettava ihmisten käsitystä maailmasta ja yhteiskunnan rajoista niin, että se joko mahtuu niihin tai onnistuu venyttämään niitä.

SRA voidaankin tulkita myös teoriaksi vallasta, sillä sosiaaliset ja historialliset kontekstit syntyvät sosiaalisten representaatioiden kautta luotujen todellisuuksien avulla: esimerkiksi ”tietyn ihmisryhmän näkeminen vihollisena voi johtaa sen kohteluun tavalla, joka saa tuon ihmisryhmän käyttäytymään vihollisen tavoin” (Elcheroth, Doise & Reicher 2011, 743). Lisäksi SRA tunnistaa (massa)median merkityksen sosiaalisten representaatioiden muokkaamisessa ja kiinnittää huomiota erityisesti implisiittiseen viestintään eli ns. salattuihin merkityksiin lausuntojen takana (ibid., 737, 740). Nämä huomiot tukevat myös tämän tutkimuksen argumenttia siitä, että medialla – joskin tässä tutkimuksessa on kyse sosiaalisesta eikä ns. perinteisestä massamediasta – on merkittävää valtaa yhteiskunnallisten ilmiöiden ja asenteiden muodostumisessa, ja että videoiden sisältämien piilomerkitysten tutkiminen semioottisella analyysillä on perusteltua.

Sosiaalisiin normeihin ja ennakkoluuloihin perehtyneessä kirjallisuudessa on havaittu, että ihmisten asenteet muokkautuvat sen mukaan, minkä he olettavat olevan sosiaalisesti hyväksyttyä tai toivottavaa (Selvanathan & Leidner 2022, 1596; ks. myös Michaels & Kissack 2021, 5). Tämä muokkaakin ihmisten reaktioita aiemmin marginaalisina toimijoina pidettyjä laitoikeistopuolueita kohtaan: jos niiden nähdään saavan enenevässä määrin valtaa ja kannatusta yhteiskunnassa, voi vastauksena olla ”uhkareaktio” eli tarve saada nämä toimijat pysäytettyä. Jos taas laitoikeistoa pidetään hyväksyttävänä, voi vastauksena olla ”normalisoiva reaktio” eli kokemus siitä, että nämä aiemmin marginaalissa pysytelleet toimijat ovat normaali osa yhteiskuntaa ja siksi niitä tulisi sietää. (Selvanathan & Leidner 2022, 1595.) Lisäksi tutkimukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi jatkuva vihapuheelle altistuminen vähentää tätä sanallisen väkivallan muotoa kohtaan koettua sensitiivisyyttä, minkä seurauksena ennakkoluulot vihapuheen uhreja kohtaan lisääntyvät (Soral, Bilewicz & Winiewski 2018, 136). Tästä syystä onkin aivan ensiarvoisen tärkeää tutkia sitä, millaiset yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajat poliittisille toimijoille piirretään.

Tässä tutkimuksessa analysoitujen äärioikeistopuolueiden kohdalla kyse on toimijoista, jotka arvottavat ihmisiä eri tavoin perustuen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin (kuten ihonväriin tai etnisyyteen) ja jotka kyseenalaistavat länsimaisen liberaalin demokratian perusarvoja. Onkin tarpeellista tarkastella sitä, miten nämä puolueet pyrkivät kiertämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden asettamia rajoja, sillä kyse ei ole pelkästään itse puolueiden toiminnan laajuudesta ja mahdollisuuksista vaan myös siitä, mihin suuntaan koko yhteiskunnan asenneilmapiiri siirtyy. Laita- ja äärioikeistopuolueet pyrkivätkin usein vetoamaan viestinnässään tunteisiin käyttäen hyväkseen sitä psykologista seikkaa, että subjektiivinen uhan kokemus vaikuttaa hyväksyttävyyteen enemmän kuin objektiivinen käsitys uhan vakavuudesta (Guglielmi et al. 2020, 1073). Tämä voi olla niille tehokas tapa vahvistaa kannatustaan – sillä kuten Mondon ja Winter (2020, 73) alleviivaavat, laita-oikeiston valtavirtaistuminen on ”kaksisuuntainen prosessi”, eli laita-oikeistopuolueet eivät voi yksin valtavirtaistaa itseään vaan tarvitsevat siihen yhteiskunnan tuen. Aiemmissä tutkimuksissa on myös havaittu, että ihmiset ovat vähemmän halukkaita ilmaisemaan mielipiteensä vaaleissa menestyneestä laita-oikeistopuolueesta, jos he kokevat muiden sosiaalisen ympäristönsä jäsenten suhtautuvan puolueeseen myönteisemmin kuin he itse (Portelinha & Elcheroth 2016, 668). Ryhmäpaineen vuoksi äärioikeistopuolueiden kritisointi ja kyseenalaistaminen voikin vähentyä, jos niiden koetaan olevan laajasti yhteiskunnallisesti hyväksytyjä – mikä puolestaan saa ne näyttämään entistä hyväksyttävämiltä.

Kun puhutaan äärioikeistopuolueista, jotka lähtökohtaisesti kritisoivat yhteiskunnan nykytilaa hyvin laajasti ja tavoittelevat usein lailla kiellettyjä tai vähintäänkin yleisesti paheksuttuja päämääriä, voi nousta esiin kysymys, miksi ne edes haluaisivat olla yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä. Kuten Vares, Uola ja Majander (2006, 253) toteavat, korostui äärioikeistolaisen Isänmaallisen kansanliikkeen yhteiskunnallisen vaikutusvallan merkitys 1930-luvulla juuri siksi, että se oli mukana ”halveksimassaan parlamentarisessa toiminnassa yhtenä eduskuntapuolueena”. Se siis pyrki muuttamaan systeemiä sisältä päin, vaikka ei arvostanutkaan itse systeemiä. Sinimustalla Liikkeellä ja muilla eurooppalaisilla äärioikeistopuolueilla on oletettavasti tämä täysin sama tavoite: puolueet haluavat päästä mukaan parlamentaariseen päätöksentekoon, jotta ne voisivat puuttua havaitsemiinsa epäkohtiin puoluepolitiikan avulla esimerkiksi väkivaltaisen protestoinnin sijaan. Tullakseen hyväksytyiksi demokraattisessa puoluepolitiikassa ja yhteiskunnassa ylipäänsä niiden on

kuitenkin pelattava tiettyjen yhteisten sääntöjen mukaan – jotka kumpuavat usein maan perustustai muista yhteiskunnan toiminnan kannalta olennaisista laeista sekä kansainvälisistä sopimuksista.

Tämä onkin yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden oikeudellinen ja muodollinen puoli, joka näyttäytyy eri maissa eri tavoin: toisaalla lainsäädäntö asettaa hyvinkin yksityiskohtaisia rajoituksia esimerkiksi tiettyjen merkkien (kuten hakaristin) tai tiettyjen aatteiden (kuten fasismin) julkiseen käyttöön, kun taas toisaalla lainsäädäntö on tulkinnanvaraisempaa ja mahdollistaa siten myös äärioikeistopuolueille laajemman ilmaisunvapauden. Suomen kontekstissa eräänlaisena puolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden muodollisena mittarina voidaan pitää puolerekisteriä, johon puolueen on tultava hyväksytyksi, mikäli se haluaa toimia puoluepolitiikassa. Hyväksytyksi tuleminen edellyttää sitä, että puolue noudattaa toiminnassaan Suomen lainsäädäntöä ja kansainvälistä oikeutta. Saksassa ei ole käytössä vastaavaa puolerekisteriä, mutta vakaiksi sekä jäsenmäärältään ja julkiselta läsnäololtaan riittävän laajoiksi itsensä todistaneiden puolueiden täytyy toimittaa perustuskirjansa kansalliselle vaaleista vastaavalle viranomaiselle, joka varmistaa, että se on yhdenmukainen Saksan perustus- ja puoluelain kanssa (Deutsche Welle 27.1.2024).

Lisäksi puolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden tasoa voidaan arvioida niiden sosiaalisen hyväksyttävyyden valossa eli esimerkiksi vaaleissa saadun äänimäärän perusteella. 1990–2000-luvun tutkimus eurooppalaisen laitaoikeiston valtavirtaistumisesta keskittyikin juuri vaalimenestyksen arviointiin (Mondon & Winter 2020, 71). Äärioikeistopuolueiden vaalimenestystä on pyritty selittämään monin tavoin. Yksi yleisimmistä selityksistä on ollut ”protestiäänestäminen” eli uskomus siitä, että äärioikeistopuolueita äänestetään vain siksi, että halutaan viedä kannatusta pois valtapuolueilta. Tämä ei kuitenkaan vaikuta pitävän täysin paikkaansa, sillä mielipidemittausten perusteella monet äärioikeistopuolueiden äänestäjät ovat osoittaneet kiinnostusta myös äänestämänsä puolueen tavoitteisiin ja ideologiaan. Äänestäminen voikin olla samaan aikaan sekä protesti että kannatuksenosoitus. (Eatwell 2000, 419.)

Sinimusta Liike osallistui ensimmäisiin eduskuntavaaleihinsa – ja ensimmäisiin vaaleihinsa ikinä – keväällä 2023, ja sai yhteensä 0,6% kannatuksen neljässä eri vaalipiirissä (Ylen tulospalvelu 2023). Yksikään ehdokas ei tullut valituksi. Vuonna 2013 perustetun AfD:n kannatus vaaleissa puolestaan kasvoi Euroopan vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen ja puolue nousikin Saksan liittopäiville (eli parlamenttiin) vuoden 2017 vaaleissa. Sittemmin puolueen kannatuksessa on tapahtunut pientä

laskua, mutta se on onnistunut säilyttämään paikkansa oppositiossa. (The Federal Returning Officer 2024.) Vuoden 2024 europarlamenttivaaleista on povattu laitoikeiston menestystarinaa (Cunningham et al. 2024), joten on kiinnostavaa nähdä, millaisen kannatuksen nämä puolueet lopulta saavat. EU-parlamentin valtatasapainon heilahtaminen oikealle voisi vaikuttaa merkittäväällä tavalla unionin jäsenmaiden sisäisiin keskusteluihin, EU:n yhtenäisyyteen sekä unionin mahdollisuuksiin edistää tiettyjä tärkeitä tavoitteitaan, kuten vihreää siirtymää (ibid.).

Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden sosiaalinen puoli näyttöytyy myös esimerkiksi sen kautta, ollaanko äärioikeistopuolueen kanssa valmiita tekemään yhteistyötä ja onko puolueesta käyty julkinen keskustelu kritisoivaa, neutraalia vai myönteistä – mikäli julkista keskustelua ylipäänsä on käyty. Muiden puolueiden kategorinen yhteistyöstä kieltäytyminen tai vaikkapa äärioikeistopuoluetta vastaan järjestetyt mielenosoitukset kielivät siitä, että puolueen sosiaalinen hyväksyttävyys ei ole täysin varauksetonta. Tutkimuksen uskottavuuden kannalta on kuitenkin perustavanlaatuisen tärkeää huomioida, että tämä yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden sosiaalinen puoli on hyvin kompleksinen: sosiaaliset normit kun ovat ”voimakkaasti aaltoilevia” (Portelinha & Elcheroth 2016, 662) sekä sidoksissa muun muassa aikaan, paikkaan ja kulttuuriin. Tästä syystä tutkijan oma käsitys siitä, mikä on tai pitäisi olla hyväksyttävää, vaikuttaa merkittäväällä tavalla tutkimuksen analyysiin. Siksi tätä tutkielmaa on tarkasteltava sen interpretivistinen luonne mielessä pitäen (della Porta & Keating 2008, 23).

Kaikissa yhteiskunnissa on tietyt säännöt ja rajat sille, mitä puolueet voivat julkisissa esiintymisissään sekä viestinnässään tehdä ja sanoa. Pyrin tässä tutkielmassa selvittämään, miten suomalainen Sinimusta Liike ja saksalainen Alternative für Deutschland (AfD) kiertävät näitä yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja semiotiikan avulla YouTube-videoissaan. Oletukseni on, että ne hyödyntävät tietynlaisia merkkejä, kuten symboleja, viestiäkseen videon katsojille sellaisia asioita, joiden sanominen suoraan voisi olla paheksuttavaa tai jopa laitonta. Suomessa äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden arvointi on viimeksi ollut ajankohtainen ilmiö juuri 1930–1940-luvuilla Isänmaallisen kansanliikkeen (IKL) aikaan. Sinimustan Liikkeen kaltaisia äärioikeistopuolueita, jotka olisivat päässeet asettamaan ehdokkaita eduskuntavaaleissa, ei ole viime vuosikymmeninä nähty – siksi onkin kiinnostavaa tarkastella tätä ilmiötä juuri Suomen kontekstissa.

Äärioikeiston vahvistumisen ilmiö on kuitenkin voimakkaasti kansainvälinen ja erityisen ajankohtainen juuri vuoden 2024 europarlamenttivaalien alla. Siksi ulotankin analyysini myös saksalaisen äärioikeistopuolueen, AfD:n, YouTube-videoihin. Kaikista eurooppalaisista äärioikeistopuolueista juuri AfD on valittu tämän tutkimuksen kohteeksi Sinimustan Liikkeen ohelle, sillä se on onnistunut pääsemään Saksassa parlamenttivastuuseen ja nauttii melko vahvaa kannatusta erityisesti tietyissä Saksan osavaltioissa. Puolueen yhteiskunnallisesta hyväksyttävyydestä on kuitenkin käyty Saksassa paljon julkista keskustelua, josta on uutisoitu laajasti Suomessa asti. Lisäksi (kaikkia) Sinimustan Liikkeen sekä (ainakin muutamia) AfD:n jäseniä yhdistää viehäytys natsi-ideologiaan. Tämä ei ole suinkaan ensimmäinen kerta, kun kansallissosialismi yhdistää suomalaisia ja saksalaisia: jo 1930-luvulla IKL tunsu selvää yhteyttä Saksan kansallissosialismiin ja Italian fasismiin, vaikka kielsikin kaikki ohjelmalliset ulkomaiset yhteydet (Uola 1982, 110). Yhteys kuitenkin näkyi muun muassa siinä, että liike käytti puheissaan saksalaisilta kansallissosialisteilta lainattuja termejä, kuten *Volksgemeinschaft*¹⁴. Lisäksi IKL piti saksalaisten kansallissosialistien johtajaperiaatetta ja korporatismia¹⁵ esikuvanaan (Vares, Uola & Majander 2006, 248). Vaikka Sinimusta Liike ja AfD eivät ole identtisiä toimijoita ja vaikka niiden parlamentaariset statukset eroavat selvästi toisistaan, niiden ideologiset yhteydet tekevät niistä kiinnostavan vertailuparin tähän tutkimukseen.

3.1.1. Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kansainvälinen merkitys

Kuten todettu, yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ilmiötä ja käsitettä ei ole juuri tutkittu kansainvälisen politiikan alalla. Äärioikeistoon liittyvän yleisen mielipideilmaston tutkiminen olisi kuitenkin perusteltua esimerkiksi siksi, että epävarmoina ja arvolatautuneisiin julkisiin keskusteluihin painottuvana aikana suhtautuminen äärioikeistopuolueisiin voi olla aaltoilevaa ja helposti muovattavissa (Portelinha & Elcheroth 2016, 661). Yhteiskunnalliseen mielipiteeseen vaikuttaminen onkin äärioikeistopuolueille erityisen hedelmällistä esimerkiksi tämän tutkielman kirjoitushetkellä, jolloin Euroopan turvallisuustilanne on kiristynyt, ilmastokatastrofin lähestyminen

¹⁴ *Volksgemeinschaft* (suom. ”kansanyhteisö” tai ”kansankokonaisuus”) viittaa alunperin natsi-Saksassa vallinneeseen ihanteeseen hierarkisesti järjestäytyneestä ja rodullisesti puhtaasta yhteisöstä, jonka jokaisella jäsenellä olisi oma tehtävänsä ja koko yhteisön tavoitteena olisi työskennellä ja toimia kansallisvaltion hyväksi. Lisäksi yhteisö olisi ”pysyvästi valmistautunut sotaan ja hyväksyisi tämän edellyttämän kurinpidon”. (Encyclopaedia Britannica 2023.)

¹⁵ Korporatismi (tai korporativismi) tarkoittaa poliittista järjestelmää, jossa työntekijöiden ja työnantajien muodostamat ammattikunnat (korporaatiot) käyttävät lainsäädäntövaltaa vaaleilla valittujen kansanedustajien sijaan. Tällainen järjestelmä on ollut käytössä esimerkiksi Italiassa Mussolinin valtakaudella. (Tieteen termipankki 2023.)

ja siitä seuraavat riskit on tiedostettu ja populistiset, demokratian perusarvoja kyseenalaistavat valtionjohtajat ovat suosiossa. Kansainvälisen järjestelmän vakauden järkkäminen on tuntunut ja näkynyt Euroopassa erityisesti Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022, josta seurasi laajemman aseellisen konfliktin riskin kohoamisen lisäksi energiakriisi, ja joka on pahentanut entisestään ”koronapandemian jo kärjistävästä globaalista ruokakriisistä” (Yle 9.6.2022). Lisäksi esimerkiksi Lähi-idän eskaloituneet konfliktit herättävät huolta myös eurooppalaisissa.

Moni eurooppalaisista äärioikeistopuolueista vastustaa EU:n integraatiota tai kannattaa jopa unionista eroamista samaan aikaan, kun suhtautuminen Venäjään on neutraalia tai myönteistä. Ei ole kenties kovin yllättävää, että Venäjä on tietävästi rahoittanut EU-kriittisiä puolueita. (Yle 8.6.2023; Yle 17.3.2022.) Myös EU-maiden kansalaisten välillä on eriäviä mielipiteitä unionin hyödyllisyydestä: vastustusta herättää esimerkiksi EU:n maahanmuutto-, energia- ja ilmastopolitiikka (Yle 28.7.2023). Mikäli EU-vastaiset (ja osittain Venäjä-myönteiset) äärioikeistopuolueet muuttuvat hyväksyttävämmiksi ja saavat siten äänensä paremmin kuuluviin, voivat vaikutukset EU:n toimintamahdollisuuksiin sekä kansainvälisiin suhteisiin ja kansainväliseen yhteistyöhön olla merkittäviä – esimerkiksi Ukrainan taloudelliseen tukemiseen liittyvissä kysymyksissä (Cunningham et al. 2024). Lisäksi muukalaisvihaa, rasismia ja antisemitismia viljelevien sekä esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen oikeuksia vastustavien äärioikeistopuolueiden pääsy valtaan voisi olla uhka liberaalille demokratialle siinä muodossa kuin sen nyt tunnemme. Wodakin ja KhosraviNikin (2013, xx) pohdinta laita-oikeistoon kuuluvien puolueiden kieltämisen filosofisesta dilemmasta vaikuttaakin olevan vuonna 2024 vielä ajankohtaisempi kuin heidän teoksensa julkaisuvuonna.

Äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden vahvistumisesta seuraavat potentiaaliset uhat eivät liity vain demokraattisen järjestelmän säilymiseen vaan myös uusien, arkipäiväisten turvallisuushkien kehittymiseen. Jo nyt on huomattu, että näiden puolueiden vaikutusvalta voi levitä parlamentaarisen toiminnan ulkopuolelle: Zeller ja Vaughan (2023, 2) huomauttavat, että ”lone wolf” -terroristit ovat usein kytköksissä johonkin äärioikeistolaiseen järjestöön tai puolueeseen, vaikka tekisivätkin terroritekonsa yksin. Sosiaalisen median avulla inspiroituja terroristisiin tekoihin voi hakea muualtakin kuin omasta kotimaasta – esimerkiksi muukalaisvihaa ja rasistisia (tai jopa fasistisia) kommentteja laukovilta äärioikeistopuolueiden

edustajilta. Soralin, Bilewiczin ja Winiewskin (2018, 136) tutkimuksen mukaan jatkuva vihapuheelle altistuminen lisää ennakkoluuloja vihapuheen uhreja kohtaan, joten esimerkiksi eri uskontokunnista tai ihonväreistä halventavaan sävyyn puhuvien äärioikeistopuolueiden kanssa kansainvälisen yhteistyön tekeminen tuskin kuulostaa erityisen houkuttelevalta muiden kuin samanmielisten toimijoiden korviin.

Kansainvälisen politiikan tutkimusalalla huomio harvemmin kiinnittyy yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen mielipiteeseen, vaikka sen havainnoiminen ja tarkastelu voisi olla aiheellista erityisesti niiden keskeisten kansainvälisten kysymysten ympärillä, joita tutkitaan yleensä muista näkökulmista. Tämä olisi tärkeä tutkimuskohde etenkin nykymaailmassa, jossa (sosiaalinen) media vaikuttaa vahvasti yksilöiden ja yhteisöjen sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen ja tätä kautta jopa heidän poliittiseen toimintaansa (Selvanathan & Leidner 2022; Portelinha & Elcheroth 2016). Kansainvälinen politiikka ei ole enää pelkästään karttaan piirrettyjen rajojen mukaan määriteltyjen kansallisvaltioiden välistä valtakamppailua eikä edes ylikansallisten organisaatioiden, kuten YK:n, yleiskokouksia ja päätöslausemia, vaan se tapahtuu yhä enemmän myös valtaviin teknologiafirmojen tarjoamilla alustoilla, joihin on mahdollista päästä ajasta ja paikasta riippumatta. Näiden alustojen avulla äärioikeistopuolueet voivat jakaa viestiään suurille massoille kustannustehokkaasti ja yhteistyössä kansainvälisten vastinpariensä kanssa – mahdollisesti muuttaen yhteiskunnallisia normeja esimerkiksi vähemmän yhdenvertaisiksi.

3.2. Äärioikeistopuolueiden asema Euroopassa

Äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä on pohdittu Suomen ja Saksan lisäksi monissa muissa Euroopan maissa. Käytännöt puolueiden toimintaan vaikuttamiseen vaihtelevat paljonkin: kaikissa maissa ei ole käytössä esimerkiksi puolurekisteriä eikä välttämättä edes lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi puolueen kieltämisen. Suomessa puolue voidaan kieltää lakkauttamalla sen taustalla oleva yhdistys, mutta monissa muissa maissa puolueita ja yhdistyksiä sitoo hyvin erilainen lainsäädäntö ja ne on tarkemmin eroteltu toisistaan (Kotonen 2021, 180). Toisaalta Suomessa ääritoiminnan (engl. *extremism*) kieltäminen tai torjunta ei kuulu perustuslakiin, toisin kuin muualla Euroopassa (ibid., 181). Tässä voidaankin havaita toisen maailmansodan kauhujen painolasti, joka on vahvasti läsnä esimerkiksi Saksassa, Itävallassa ja Italiassa. Siitä huolimatta äärioikeistopuolueiden suosio on kasvanut 2000-luvulla. Eatwell (2000, 407) kuitenkin huomauttaa, että näiden puolueiden vaalimenestystä arvioitaessa on muistettava, että ne keräävät

suosiota nimenomaan monipuoluejärjestelmissä, joissa ne voivat saada tietyillä alueilla selkeästi suuremman äänisaaliin kuin toisilla.

Wodakin (2013, 25) mukaan ympäri Euroopan äärioikeistolaiset puolueet ovat uudistaneet vaaliohjelmiaan ”kansallispopulistisilla ja chauvinistisilla sloganeilla sekä ottaneet käyttöön hienovaraisempia (toisin sanoen koodattuja) ulossulkemisen ja rasismin muotoja”. Tällä taktiikalla toimijat varmistavat sen, että heidän sanansa ja tekonsa ovat riittävän salonkikelpoisia tullakseen hyväksytyiksi julkiseen keskusteluun ja mediaan, mutta samaan aikaan riittävän hyvin koodattuja, jotta omat kannattajat tietävät, mistä puhutaan. Äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden teema on siis läsnä monissa Euroopan kolkissa, vaikka maakohtainen konteksti vaihtelee.

Äärioikeistolaisiksi luonnehdittuja puolueita Euroopassa ovat muun muassa Suomen Sinimusta Liike, Saksan Alternative für Deutschland (AfD), Itävallan Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ), Belgian Vlaams Belang (VB), Ruotsin Sverigedemokraterna (SD), Italian Fratelli d'Italia (Fdi) ja – vuoteen 2020 asti – Kreikan Kultainen aamunkoitto eli Χρυσή Αυγή (XA) (ks. esim. Eatwell 2000; Widfeldt 2015; Zeller & Vaughan 2023). On syytä huomioida, että ’äärimmäisyyden’ määritelmät tulevat yleensä määrittelyn kohteena olevan ryhmän ulkopuolelta ja siksi niiden todenmukaisuuteen on suhtauduttava varauksella. Edellä mainitut puolueet on kuitenkin nostettu esimerkeiksi siitä syystä, että niitä kuvaillaan äärioikeistolaisiksi niin tutkimuskirjallisuudessa kuin perinteisessä mediassa. Otan siis tämän määritelmän jokseenkin annettuna, sillä jokaisen yksittäisen puolueen äärimmäisyyden arvioiminen olisi liian laaja tehtävä tähän tutkielmaan.

Esittelen tässä alaluvussa eurooppalaisten äärioikeistopuolueiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ilmiötä muutaman puolueen esimerkin kautta ja pohdin sitä, miten suhtautuminen näihin vaihtelee eri maissa. Erityisesti eroavaisuuksia löytyy sen suhteen, kuinka haitallisena näitä puolueita pidetään ja miten tähän halutaan yhteiskunnan tasolla vastata. Tutkijat ovat melko laajasti yhtä mieltä siitä, että äärioikeistolaisten organisaatioiden kieltäminen ei suoraan poista ääriajattelusta tai -toiminnasta aiheutuvaa vaaraa (Kotonen 2021, 195), mutta se voi kuitenkin hidastaa ja vaikeuttaa näiden organisaatioiden toimintaa. Siksi kieltämisestä onkin tullut laajemmin hyväksyttyä, vaikka se on monissa valtioissa vielä harvinaista (Zeller & Vaughan 2023, 2). Toisaalta äärioikeistopuolueiden näkyemisestä poliittisella kentällä voi olla myös hyötyä, sillä se voi

rauhottaa joitain ääriajattelijoina ja vähentää väkivaltaisia tekoja (ibid., 9). Puolueiden toimintaa ja yhteiskunnallista merkitystä voidaan rajoittaa myös muilla tavoin kuin kieltämällä ne lailla.

3.2.1. Sinimusta Liike

Sinimustan Liikkeen pääsy puolurekisteriin ei sujunut aivan ongelmitta. Puolue rekisteröityi yhdistykseksi joulukuussa 2020 ja sai oikeusministeriön hyväksynnän yleisohjelmalleen ja säännöilleen huhtikuussa 2021. Tätä edelsi kuitenkin puolueen yli 50-sivuisen yleisohjelman karsiminen kahdeksaan sivuun ja siitä löytyneiden useiden ongelmallisten kohtien muuttaminen tai poistaminen kahteen kertaan. Nämä ongelmalliset kohdat liittyivät esimerkiksi etnisen rekisterin perustamiseen, sananvapauden rajoittamiseen sekä vuoden 1990 jälkeen myönnettyjen Suomen kansalaisuuksien uudelleen käsittelyyn. (Yle 16.5.2021.) Oikeusministeriön hyväksynnän jälkeen puolue alkoi kerätä kannattajakortteja, joita se sai kasaan tarvittavan määrän vuoden 2022 toukokuun puoleenväliin mennessä (Sinimusta Liike 2022a). Lopulta Sinimusta Liike merkittiin puolurekisteriin kesäkuussa 2022 (Oikeusministeriö 2022).

Vaikka puolue oli karsinut oikeusministeriön kritisoimat kohdat yleisohjelmastaan, se ei todellisuudessa ollut muuttanut poliittisia tavoitteitaan mitenkään vaan tulkitsi oikeusministeriön pyytäneen ”tiivistelmää” alkuperäisestä yli 50-sivuisesta ohjelmasta. Oikeusministeriön mukaan yleisohjelmasta ei oltu pyydetty tiivistelmää vaan sitä oli vaadittu muokattavan perustus-, yhdenvertaisuus-, sananvapaus- ja tasa-arvolakeja noudattavaksi. (Yle 16.5.2021.) Sinimusta Liike ei kuitenkaan ollut halukas muuttamaan poliittisia tavoitteitaan, ja puolueen puheenjohtaja Tuukka Kuru mainostikin Ylen pienpuoluetentissä (Yle Areena 16.3.2023, kohta 37:30–38:50) etnisen profiloinnin sallimista poliisille, vaikka epäilemättä tiesi tämän olevan laitonta ja vastoin sekä nykyisiä kansallisia perustus- ja yhdenvertaisuuslakeja että kansainvälistä oikeutta.

Sinimustan Liikkeen pääsy puolurekisteriin ja sen osallistuminen eduskuntavaaleihin herätti toisaalta positiivista kiinnostusta täysin uudenlaisen, aiempaa äärimmäisemmän puolueen perustamisesta ja toisaalta paheksuntaa, arvostelua ja kritiikkiä siitä, miten Suomessa voidaan edes sallia tällaisen puolueen kampanjointi ja ylipäänsä olemassaolo. Esimerkiksi Helsingin yliopiston maahanmuuttokritiikkiin ja uuspopulismiin perehtynyt tutkija Niko Pyrhönen huomautti jo Sinimustan Liikkeen eduskuntavaalikampanjan aikana, että olisi syytä arvioida uudestaan niitä kriteereitä, joilla puolurekisteriin on mahdollista päästä (Yle 28.3.2023). Pohdintaa herätti myös

se, onko oikeusministeriöön toimitetuilla dokumenteilla lopulta mitään merkitystä, jos puolue voi hyväksytyksi tultuaan kuitenkin kampanjoida millä tahansa haluamillaan teemoilla (ibid.).

Kiinnostavaa onkin se, että Sinimusta Liike on monin tavoin koetellut yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja toimien silti pääasiassa lakien ja yhteisten sääntöjen puitteissa. Poikkeuksen tähän tekevät puolueen jäsenten saamat tuomiot, kuten puheenjohtaja Kurun twiitistä langetettu tuomio kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (Yle 20.6.2023), jota hän itse piti pikemminkin sittemmin jo eläköityneen valtakunnansyyttäjän Raija Toiviaisen henkilökohtaisena hyökkäyksenä tai kiusantekona häntä ja koko Sinimustaa Liikettä kohtaan (Sinimusta Liike 2022b). Tuomiosta huolimatta Kuru ei halunnut irtisanoutua twiittinsä antisemitistisestä lausunnosta – olisihan se ollut melko nurinkurista ottaen huomioon puolueen perustavanlaatuisen ideologian, jonka kiinteän osan muodostavat juuri antisemitismi ja rasismi yleisesti.

Sinimusta Liike ehti toimia rauhassa rekisteröitynä puolueena vain vuoden ennen kuin oikeusministeriö päätti hakea sen rekisteröinnin purkamista korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Purkuhakemuksessa todetaan, että Sinimusta Liike on ”tietoisesti erehdyttämällä toimittanut hakemuksen liitteeksi todellista asiantilaa vastaamattoman yleisohjelman” sen jälkeen, kun puolueen aiemmat yleisohjelmat oli palautettu korjattaviksi 9.2.2021 (yleisohjelma 1) ja 12.4.2021 (yleisohjelma 2) (VN/18682/2023, 3). Hyväksytyn puolerekisteröinnin jälkeen Sinimusta Liike oli kuitenkin muuttanut oikeusministeriön hyväksymää yleisohjelmaa (yleisohjelma 3) ilmoittamatta tästä ministeriölle. Kun asia tuli esiin puolueen eduskuntavaalikampanjan aikana maaliskuussa 2023, oikeusministeriö pyysi puoluetta toimittamaan uuden yleisohjelmansa (yleisohjelma 4). Tämän nähtyään ministeriö päätyi selkeään lopputulokseen:

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan puolueen yleisohjelman muuttaminen puolueeksi hyväksymisen jälkeen tietoisesti puoluelain vastaiseksi osoittaa puoluelain säännösten tahallista kiertämistä. Oikeusministeriö on korjauspyynnössään selostanut Sinimusta Liike ry:lle, että uutta yleisohjelmaa sisällöltään vastaava yleisohjelma ei täytä puoluelaisissa säädettyjä puolueeksi rekisteröimisen edellytyksiä. Voidaan perustellusti katsoa, että Sinimusta Liike r.p. on alkujaan muuttanut yleisohjelmansa (yleisohjelma 3) vastaamaan puoluelain vaatimuksia ainoastaan puolueen rekisteröintihakemuksen hyväksymiseksi, minkä jälkeen vain neljä kuukautta myöhemmin se on muuttanut yleisohjelmansa – tietoisena siitä, ettei uusi yleisohjelma täytä puolueeksi rekisteröinnin edellytyksiä – vastaamaan sisällöltään puoluelain vastaisena pidettyjä aiempia yleisohjelmia (korjauspyynnöt 9.2.2021 ja 14.2.2021). Puolueella ei siten alun perinkään vaikuta olleen tarkoituksena noudattaa

toiminnassaan hyväksytyn hakemuksen liitteenä ollutta yleisohjelmaa (yleisohjelma 3), sillä se on ollut tietoinen, että hakemuksen liitteeksi toimitetut ensimmäiset kaksi yleisohjelmaa (yleisohjelmat 1 ja 2) sekä vain neljä kuukautta myöhemmin muutettu yleisohjelma, ovat sisällöltään sellaiset, jotka alun perin estivät puolueen rekisteröinnin. Huomionarvoista on myös se, että puolue ei ole puoluelain 5 §:n 1 momentin edellyttämällä ilmoittanut yleisohjelmansa muutoksista, vaan teki ilmoituksen vasta, kun oikeusministeriö sitä erikseen tiedusteli kirjeellään. (VN/18682/2023, 5.)

Oikeusministeriö siis hakee Sinimustan Liikkeen puolurekisteröinnin purkamista ensisijaisesti tämän erehdyttämisen perusteella, mutta listaa vaihtoehtoiseksi purkuperusteeksi uuden selvityksen, joka olisi voinut olennaisesti vaikuttaa alkuperäiseen hyväksymispäätökseen (ibid., 5–6). Käytännössä molempien purkuperusteiden sisältö on sama: Sinimusta Liike on antanut tarkoituksella vääriä tietoja saadakseen puoluehakemuksensa hyväksytyksi ja täten sen puolue toiminta ei ole oikeutettua. Puolurekisteröinnin mahdollinen purkaminen ei kuitenkaan tarkoittaisi puolueen lakkauttamista eikä estäisi Sinimustaa Liikettä hakemasta puolueen rekisteröimistä uudelleen tai osallistumasta vaaleihin valitsijayhdistyksen tai yhteislistojen kautta rekisteröitynä yhdistyksenä (ibid., 7). Purkuhakemuksessa korostetaan sitä, että hyväksytyt purkupäätös olisi poikkeuksellinen, mutta ehdottoman tarpeellinen, sillä Sinimustan Liikkeen yleisohjelma on yleisen edun sekä kansainvälisen oikeuden ja Suomen perustuslain vastainen.

Sinimustan Liikkeen näkemys asiaan on odotetusti toisenlainen. Puolue vetoaa korkeimmalle hallinto-oikeudelle lähettämässään lausumassa muun muassa siihen, että muidenkin pienpuolueiden yleisohjelmissa tai toiminnassa olisi uudelleenarvioimisen tarvetta, ja että Sinimustan Liikkeen puoluehakemuksen poikkeuksellisen pitkän käsittelyajan olisi pitänyt poistaa erehtymisen mahdollisuus. Lisäksi puolue pyrkii todistamaan, että oikeusministeriön hyväksymästä yleisohjelmasta löytyy kaikki samat kohdat kuin hylätyistäkin – nämä on vain esitetty toisin sanoin ja tiivistetysti. (Sinimustan Liikkeen lausuma 22.10.2023, 3–8.) Sinimusta Liike ei näe rikkovansa kansainvälistä oikeutta saatika yhdenvertaisuus- tai syrjintäkieltoa vaan pikemminkin turvaavansa kansanvaltaisia periaatteita (ibid., 8). Koska asian käsittely on vielä kesken korkeimmassa hallinto-oikeudessa, ei ole mahdollista tehdä lopullista arviota siitä, kumpi osapuoli on tässä kiistassa oikeassa tai millaiset rajat tämä tapaus piirtää suomalaiselle poliittiselle toiminnalle. Joka tapauksessa tilanne on poikkeuksellinen ja päätös tulee olemaan merkittävä, oli lopputulos mikä hyvänsä.

Vaikka puolueen poistaminen puolerekisteristä ei automaattisesti tarkoita puolueen taustalla toimivan yhdistyksen lakkauttamista, voi Sinimustan Liikkeen tarina päättyä samanlaiseen kohtaloon kuin uusnatsijärjestö Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen. Pohjoismaissa toimivan uusnatsijärjestö Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen (PVL) Suomen osasto määrättiin korkeimman oikeuden päätöksellä lakkautettavaksi syyskuussa 2020 yhdistyksen perustus- ja rikoslakia rikkoneiden tavoitteiden sekä toimintaan liittyneen väkivallan vuoksi (Korkein oikeus 22.9.2020). Lakkauttamista oli vaatinut Poliisihallitus vuonna 2017. Harvinaislaatuisten tapauksesta teki se, että vastaavaa koettiin viimeksi vuonna 1977, kun uusnatsi Pekka Siitoimen johtamat yhdistykset lakkautettiin (Kotonen 2021, 178). Vaikka PVL ei ollut puolue, se harrasti poliittista aktivismia esimerkiksi itsenäisyyspäivän kulkueiden muodossa. Se on myös arvokas ja näkyvä brändi, johon uudet organisaatiot yrittävät linkittää itsensä värien ja symbolien avulla (ibid., 187).

Osa Sinimustan Liikkeen puolueohjelmasta löytyvistä painotuksista on selvästi samoja kuin PVL:lla: näitä ovat muun muassa viittaukset *Volksgemeinschaftiin* sekä kansallisen identiteetin liittäminen erottamattomasti verenperintöön (Kotonen 2021, 190). Lisäksi PVL:n lakkauttamisen jälkeen osa sen entisistä jäsenistä löysi uuden kotinsa Sinimustasta Liikkeestä, mikä vahvistaa näyttöä näiden organisaatioiden yhteenkietoutumisesta. Vastaavia loikkia on tehty myös muista lakkautetuista yhdistyksistä: esimerkiksi puolueen puheenjohtaja Tuukka Kuru, varapuheenjohtaja Lauri Hokkanen ja puolueen Helsingin piirin puheenjohtaja Toni Jalonen ovat olleet aiemmin mukana PS-nuorissa, joka lakkautettiin sen etnonationalistisen siiven saatua liikaa valtaa ja jouduttua konfliktiin emopuolueen kanssa (Yle 19.5.2020). Lisäksi muista puolueista tai järjestöistä erotetut jäsenet ovat olleet tervetulleita Sinimustaan Liikkeeseen: esimerkiksi puolueen ensimmäisenä puoluesihteerinä toiminut Terhi Kiemunki kuului alunperin perussuomalaisiin, mutta tuli erotetuksi puolueesta vuonna 2017 (Sinimusta Liike 15.5.2021). Sinimusta Liike onkin esimerkki siitä, kuinka taitavasti ja sulavasti äärioikeistolaiset toimijat osaavat uudistaa ja uudelleenpaikoittaa itsensä siitakin huolimatta, että äärioikeistolaisten järjestöjen toiminta kielletään lailla yksi kerrallaan ja äärioikeistolaisten ajattelijoiden osallistumista maltillisempiin järjestöihin rajoitetaan.

Oman näkemykseni mukaan julkista keskustelua Sinimusta Liike -puolueen tai sen taustalla olevan yhdistyksen lakkauttamisesta ei ole käyty kovinkaan paljon siitakin huolimatta, että puolueen retoriikka ja ideologia ovat monin tavoin ”hyvien käytäntöjen vastaisia” ja samantyyllisiä kuin kielletyllä Pohjoismaisella Vastarintaliikkeellä (Kotonen 2021, 194). Puolueen olemassaolo on toki

herättänyt kysymyksiä ja hämmennystä erityisesti pienpuoluetentin, puolueen eduskuntavaalikampanjan sekä Ylen Suomineidot-sarjan julkaisun jälkeen. Kesällä 2021 kuvatussa Suomineidot-sarjassa esiintyy sekä perussuomalaisiin että Sinimustaan Liikkeeseen kuuluvia naisia, ja sen sisällyttäminen verovaroin ylläpidetyn Ylen ohjelmistoon aiheutti voimakasta kritiikkiä (Yle 22.3.2022).

Tästä huolimatta mielipiteet siitä, kuinka paljon Sinimustaa Liikettä ja sen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä tulisi julkisessa keskustelussa puida, ovat vaihdelleet: antifasistinen Varisverkosto vaati Sinimustan Liikkeen lakkauttamista jo keväällä 2023 (Varisverkosto 2.4.2023), kun taas tutkija Niko Pyrhönen piti Sinimustasta Liikkeestä herännyttä keskustelua jopa liian laajana suhteutettuna sen tosiasiallisiin menestymismahdollisuuksiin eduskuntavaaleissa (Yle 28.3.2023). Keskustelun ytimessä on kysymys siitä, kuinka 'huolissaan' tällaisen puolueen menestyksestä tai ylipäänsä olemassaolosta tulisi olla. Pyrhönen on oikeassa sen suhteen, että Sinimustan Liikkeen menestymismahdollisuudet puoluepolitiikassa eivät näytä kovinkaan lupaavilta tällä hetkellä. Toisaalta on pohdittava myös sitä, millaisen kuvan Suomi demokraattisena hyvinvointivaltiona haluaa antaa itsestään niin omille kansalaisilleen kuin muulle maailmalle. Mikäli Sinimustan Liikkeen kaltaiset puolueprojektit sekä vastaavat lausunnot ja vaalikampanjointi hyväksyttäisiin ilman minkäänlaista kritiikkiä tai kyseenalaistusta, laajenisi Overtonin ikkuna¹⁶ merkittävällä tavalla suomalaisessa yhteiskunnassa.

3.2.2. Alternative für Deutschland

Ymmärrettävistä historialliseen painolastiin liittyvistä syistä Saksassa on käyty runsaasti keskustelua siitä, kuinka radikaalien puolueiden olemassaolo voidaan sallia. Viime vuosina kiistanaiheena on ollut erityisesti vuonna 2013 perustettu Alternative für Deutschland (AfD), jonka edustajat ovat muun muassa hyödyntäneet julkisessa viestinnässään natsi- ja fasistiretoriikkaa (Yle 10.8.2023). Kyseisten edustajien nimittämistä natsiksi tai fasisteiksi on käsitelty oikeudessa asti: esimerkiksi vuonna 2019 saksalainen oikeusistuin antoi virallisen linjauksen siitä, että AfD:n äärioikeistosiiven johtohahmoa Björn Höckeä saa kutsua fasistiksi, sillä tämä nimitys perustuu "todennettavissa oleviin tosiasioihin". Syyttäjän vuonna 2023 tekemän toisen linjauksen mukaan Höckeä saa kutsua

¹⁶ Overtonin ikkuna on yhdysvaltalaisen politiikan tutkija Joseph P. Overtonin luoma käsite, jolla viitataan yhteiskunnallisesti hyväksyttäviin keskustelunaiheisiin ja puhetapoihin. Ikkuna määrittää tiettyinä aikoina hyväksytyt aiheet ja sitä voidaan pyrkiä tietoisesti siirtämään, jolloin aiemmin liian radikaaleina koetut aiheet muuttuvat normaaleiksi – tai toisinpäin. (niin & näin 2023.)

myös natsiksi. (Helsingin Sanomat 20.12.2023.) Nämä päätökset kielivät siitä, että vaikka AfD:n toimiminen puoluepolitiikassa sallitaan, asetetaan puolueelle samaan aikaan tarkat yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden raamit, joiden ulkopuolelle se ei saa loikata. Päätökset fasisti- ja natsi -kutsumanimien sallimisesta ovat erityisen merkittäviä juuri Saksassa, jossa termien ympärillä leijuu edelleen muisto Hitlerin tuhoisasta yhteiskuntaprojektista.

Höcke ei ole ainoa AfD:n jäsen, jonka kiinnostus natsi-ideologiaan on tullut esille. Syksyllä 2023 puolueen tuore Baijerin osavaltio-parlamentin eli maapäivien kansanedustaja Daniel Halemba pidätettiin, sillä häntä epäillään kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sekä perustuslain vastaisten järjestöjen symbolien käyttämisestä. Epäily liittyy Teutonian veljeskunta -nimiseen järjestöön, johon Halemba on kuulunut vuodesta 2021 lähtien ja jonka toimitiloissa epäillään olleen natsi-ideologiaan viittaavia merkkejä sekä rasistisia tarroja ja kirjoituksia. (Helsingin Sanomat 30.10.2023.) Huomionarvoista on se, että ainakaan toistaiseksi tällaista toimintaa ei katsota Saksassa läpi sormien. Deckerin (2022, 8) mukaan Overtonin ikkuna on kuitenkin siirtynyt niin, että rasistisia ulostuloja pidetään entistä hyväksyttävämpinä – ja jopa demokraattiset puolueet ovat omaksuneet puheisiinsa ”oikeiston iskulauseita”.

Vaikka kohuista huolimatta AfD:n kannatus ei ole toistaiseksi romahtanut, sitä vastaan on järjestetty protesteja, joihin on osallistunut satojatuhansia ihmisiä – mukaan lukien Saksan liittokansleri Olaf Scholz. Protestit kiihtyivät tammikuussa 2024, kun kävi ilmi, että AfD:n edustajia oli osallistunut ääriliikkeiden salaiseen kokoukseen, jossa oli keskusteltu ulkomaalaisten karkottamisesta Saksasta ja Saksan kansalaisuuden eväämisestä etnisen taustan perusteella (Helsingin Sanomat 12.1.2024). Olaf Scholzin mukaan mitkä tahansa tämänkaltaiset karkottamissuunnitelmat olisivat ”hyökkäys maan demokratiaa vastaan” (Helsingin Sanomat 21.1.2024). Vaikuttaakin siltä, että tähän kyseiseen kokoukseen osallistumalla AfD ylitti jonkin yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajan tavalla, joka herätteli jopa liittokanslerin nousemaan äänekkäästi ja avoimesti puoluetta vastaan.

Saksassa onkin parhaillaan havaittavissa liikehdintää ja keskustelua sen puolesta, että AfD:n toiminta pitäisi kieltää tai ainakin sitä pitäisi rajoittaa. Maassa on kielletty historian saatossa vain kaksi puoluetta, Sozialistische Reichspartei (SRP) vuonna 1952 ja Kommunistische Partei Deutschlands (KPD) vuonna 1965, mutta muidenkin puolueiden kohdalla vastaavia yrityksiä on ollut (Bundesverfassungsgericht 2023; Mudde 2019, 131–132). Vaikka puolueiden kieltäminen on

Saksassa harvinaista, yhdistysten kohdalla tämä on varsin yleinen toimintatapa. Yhdistysten kieltäminen saattaa vaikuttaa myös puolueisiin esimerkiksi nostamalla niiden kannatusta tai tiivistämällä äärioikeistojärjestöjen aiemmin hajanaista yhteistyötä muiden samanmielisten organisaatioiden kanssa (Kotonen 2021, 179, 193). Poliittisten puolueiden kieltäminen vaatii Saksassa muutamien melko tiukkojen ehtojen täyttymistä:

1. Saksan perustuslaillisen tuomioistuimen tulee vastaanottaa pyyntö puolueen kieltämisestä joko parlamentilta, hallitukselta tai osavaltioilta.
2. Tuomareiden täytyy pystyä osoittamaan, että puolue on vaaraksi valtiolle ja/tai haluaa heikentää tai kumota vapaan demokraattisen järjestelmän.
3. Puolueen aggressiivisesta ja militantista demokratiavastaisuudesta on oltava todisteita. Pelkät demokratiavastaiset lausunnot eivät siis vielä riitä.
4. Puolueella on oltava riittävästi valtaa, jotta se voisi tosiasiallisesti haastaa demokraattisen järjestelmän. (Deutsche Welle 28.1.2024.)

AfD:n kohdalla edellä mainituista ainakin viimeinen ehto täyttyy, joten voikin olla vain ajan kysymys, milloin puolueen olemassaoloa aletaan kyseenalaistaa perustuslaillisessa tuomioistuimessa asti. Jo nyt puolueen avoimen rasistinen toiminta ja veljeily muiden ääriliikkeiden kanssa on johtanut siihen, että Saksan kotimaan tiedustelupalvelu yritti vuonna 2021 julistaa puolueen ”epäilyksi ääriyhmäksi” ja asettaa sen valvontaan (BBC 3.3.2021). Odotetusti AfD itse piti tätä päätöstä ”puhtaasti poliittisena” ja ”perusteettomana” (ibid.), ja puolue onnistuikin lopulta pysäyttämään tiedustelupalvelun suunnitelmat nostamalla sitä vastaan kaksi oikeusjuttua ja kaksi muuta aloitetta (Deutsche Welle 5.3.2021). AfD on kuitenkin määritelty äärioikeistolaiseksi joissain osavaltioissa (Helsingin Sanomat 12.1.2024), ja sekä sen nuorisojärjestö että Höcken johtama Flügel-niminen puolue ryhmä on julistettu äärijärjestöksi kotimaan tiedustelupalvelun toimesta (The New York Times 26.4.2023; The Counter Extremism Project 2024). Puolue onkin (ainakin näennäisesti) taistellut äärioikeistolaisia kytköksiään vastaan jo useita vuosia ja päätenyt esimerkiksi lakkauttamaan Flügel-ryhmän vuonna 2020 tiedustelupalvelun päätöksen jälkeen (Deutsche Welle 20.3.2020). Lakkauttaminen ei kuitenkaan tarkoittanut ryhmässä toimineiden puolueen jäsenten erottamista, joten voidaan kyseenalaistaa, vähensikö lakkauttamispäätös tosiasiasa puolueen sisäisten ääriajattelijoiden vaikutusvaltaa ollenkaan vai uudelleenpaikoittivatko he vain itsensä emopuolueen sisällä.

Tähän asti AfD onkin haluttu pitää muiden parlamenttipuolueiden toimesta kokonaan ulkona kaikesta yhteistyöstä – tosin tämä *cordon sanitaire* on jo alkanut pikkuhiljaa rakoilemaan (YLE 28.7.2023). Saksan muut puolueet ovat pyrkineet vetämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja määrittelemällä poliittisen yhteistyön kriteerit, joita AfD ei ole onnistunut täyttämään. Kategorinen yhteistyöstä kieltäytyminen voi kuitenkin muuttua pian mahdottomaksi, sillä AfD:n suosio ei vaikuta olevan romahtamassa vaan pikemminkin vahvistumassa Euroopassa vallitsevan oikeistolaisen politiikan suosion kasvutrendin mukaisesti.

3.2.3. Katsaus muihin eurooppalaisiin äärioikeistopuolueisiin

Koska äärioikeistopuolueet ovat lähes koko Euroopan laajuinen ilmiö, teen tämän luvun lopuksi lyhyen katsauksen muutamaan muuhun eurooppalaiseen äärioikeistopuolueeseen. Tarkoitukseni on nostaa esiin erilaisia suhtautumistapoja, joilla näihin puolueisiin on vastattu muutamissa Euroopan maissa, sillä sisäpoliittiset valtasuhteet vaikuttavat väistämättä myös maan ulkopoliittikkaan ja kansainvälisten suhteiden ylläpitämiseen. Lisäksi nämä esimerkit osoittavat, kuinka erilaisia äärioikeistopuolueet voivat keskenään olla.

Itävallan Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) nauttii melko tasaista kannatusta oman maansa kansalaisten keskuudessa. Puolue perustettiin vuonna 1956 entisten natsien ja sotaveteraanien toimesta ja sen kannatus pysytteli pitkälti marginaalisena ennen Jörg Haiderin astumista puolueen johtoon vuonna 1986. FPÖ oli alunperin keskittynyt vastustamaan liiallista sääntelyä ja julkista korruptiota, mutta 1990-luvulla sen huomio painottui erityisesti maahanmuuttoon ja euroskeptisyyteen. (Heinisch & Hauser 2016, 73–74.) FPÖ:n *äärioikeistolaisuus* on jossain määrin kiistanalaista, sillä toisissa yhteyksissä siihen viitataan äärioikeistopuolueena ja toisissa sen sijaan radikaalioikeisto- tai oikeistopopulistisena puolueena. Kysymys liittyykin kenties siihen, onko FPÖ kokonaisuudessaan äärioikeistolainen vai onko puolueessa vain äärioikeistolaisia toimijoita. Wodak ja Rheindorf (2019) kuvailevat puolueen muuttuneen ”äärioikeistolaiseksi” ja ”etnonationalistiseksi” vuoden 2008 jälkeen. Todisteeksi ja esimerkiksi puolueen äärioikeistolaisesta luonteesta he nostavat puolueen Wienin jaoston entisen johtajan Johann Gudenuksen, joka laukoi avoimen rasistisia, antisemitistisiä, homofobisia, nativistisia ja Venäjämönteisiä kommentteja sekä julkisuudessa että puolueen sisäisissä tapahtumissa, joista hänen lausuntonsa ovat vuotaneet lehdistölle. (Wodak & Rheindorf 2019, 171, 178.)

Gudenus, kuten myös FPÖ:n silloinen puheenjohtaja ja varaliittokansleri Heinz-Christian Strache sekä silloinen sisäministeri Herbert Kickl, joutui eroamaan tehtävästään vuoden 2019 Ibiza-skandaalin¹⁷ jälkeen (Yle 21.5.2019). Puolue onkin pyrkinyt viimeisen reilun kymmenen vuoden ajan karsimaan kaikista äärimmäisimmät toimijat pois puolueen näkyviltä johtopaikoilta silottaakseen yleistä imagoaan (Heinisch & Hauser 2016, 81–82). Puolueen kannatus oli lupaavassa nosteessa ennen Ibiza-skandaalia ja siitä seurannutta hallituksen hajoamista, mutta skandaalin jälkeen kannatus ei ole toistaiseksi palannut entisiin lukemiin. Tästä huolimatta FPÖ:llä on edelleen merkittävä asema Itävallan oppositiopuolueena eikä sen lakkauttamista tai sulkemista puoluepolitiikan ulkopuolelle vaadita erityisen äänekkäästi.

Italiassa fasismin ja siihen liittyvien hahmojen ihannointi sekä fasistisen puolueen perustaminen on kielletty lailla (Zeller & Vaughan 2023, 10). Vuonna 2012 perustettu ja vuoden 2022 vaalien jälkeen Italian suurimmaksi puolueeksi noussut Fratelli d'Italia (Fdi) kuitenkin koettelee tämän lain rajoja. Puolueen perustajajäseniin kuuluu Mussolinin fasistipuolueen Movimento Sociale Italianon (MSI) seuraajaksi perustetun Alleanza Nazionalen (AN) entisiä jäseniä, ja puolueen puheenjohtaja Giorgia Meloni on ollut jo pitkään mukana radikaalioikeistolaisessa politiikassa – hän on muun muassa kuulunut MSI:n ja AN:n nuorisjärjestöihin (Widfeldt 2003, 284; Donà 2022, 780–781). Lisäksi fasismi-yhteyttä vahvistaa puolueen logo, jossa on alunperin MSI:n käyttämä kolmivärisen liekin symboli. Puolueen selkeän fasistisen perinnön vuoksi sen vastustajat pitävät sitä uusfasistisena, mutta puolue identifioituu itse ”post-fasistiseksi”. (Donà 2022, 781.)

Newell (2024) kuitenkin huomauttaa, että Fdi:n fasistisesta tai äärioikeistolaisesta luonteesta väittelemisen sijaan tulisi tarkastella sitä, millaisia asioita sille on periytynyt menneisyydestä. Hän itse näkee Fdi:n – ja erityisesti sen puheenjohtaja Melonin – populistisena pikemminkin kuin fasistisena. (Newell 2024, 2–5.) Tämä populistisuus voisikin osittain selittää sitä, miten puolue on onnistunut nousemaan vajaassa kymmenessä vuodessa alle kahden prosentin kannatuksesta (Donà 2022, 782) Italian suurimmaksi puolueeksi. Vaikka Melonin johtama hallitus on saanut kritiikkiä muun muassa seksuaalivähemmistöjen perheisiin liittyvistä lakimuutoksista (BBC 18.3.2023), tällä

¹⁷ Niin kutsuttu Ibiza-skandaali syntyi, kun väitetysti vuonna 2017 Ibizalla kuvattu video vuoti julkisuuteen. Videolla Gudenus ja Strache keskustelevat venäläisen oligarkin Igor Makarovin sukulaiseksi itsensä esitelleen naisen kanssa, jolle he lupailevat rahakkaita rakennusprojekteja vastineeksi puolueen tukemisesta ja salaisesta rahoittamisesta. (Yle 21.5.2019.)

hetkellä näyttää epätodennäköiseltä, että Fdl:n toiminta kiellettäisiin tai että sen kannatus tippuisi merkittävästi. Fasististen liikkeiden kieltäminen lailla ei ole Italiassa aivan ennenkuulumatonta, mutta puolueiden kohdalla rima on huomattavasti korkeampi.

Vaikka toiset eurooppalaiset äärioikeistopuolueet ovat onnistuneet menestymään ja/tai säilyttämään asemansa poliittisilla näköalapaikoilla, toisten lainvastainen tai jopa väkivaltainen toiminta on koitunut niiden kohtaloksi. Χρυσή Αυγή (XA) perustettiin **Kreikassa** vuonna 1983, mutta se aloitti aktiivisen poliittisen toimintansa vasta kymmenen vuotta myöhemmin. Puolueen kannatus oli ensimmäiset 20 vuotta marginaalista, kunnes vuoden 2010 ja 2012 vaaleissa se saavutti merkittävän kannatuksen ja sai jalansijaa vakavasti otettavana osana kreikkalaista puoluekenttää. (Ellinas 2013, 547.) Puolue on yhdistetty useisiin maahanmuuttajiin ja puolueen poliittisiin vastustajiin kohdistuneisiin väkivaltaisiin hyökkäyksiin, ja joidenkin väitteiden mukaan sillä oli jopa erillinen salainen varjo-organisaatio näiden hyökkäysten toteuttamista varten (Mudde 2019, 89). Puolue kiellettiin vuonna 2020 viisi ja puoli vuotta kestäneen oikeusprosessin jälkeen.

XA:n tapauksessa on kuitenkin huomionarvoista, että puoluetta ei kielletty *poliittisena puolueena* vaan *rikollisjärjestönä*, sillä Kreikan lainsäädännön mukaan puolueita ei voi kieltää sen jälkeen, kun ne ovat saaneet valtuutuksen osallistua vaaleihin. (Fielitz, Tsagkroni & Dafnos 2020, 28.) Virallisesti Kreikassa ei siis ole toistaiseksi kielletty yhtäkään äärioikeistopuoluetta. XA:n kohdalla yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajat tulivat vastaan, kun puolueen kannattajaksi tunnustautunut henkilö murhasi antifasistisen aktivistin Pavlos Fyssasin vuonna 2013. Tämä johti puoluetta vastustaneisiin protesteihin. (BBC 25.9.2013.) Puolueen tapauksesta voikin päätellä, että vaikka äärioikeistopuolueet onnistuisivat pääsemään valtaan ja saisivat levittää muukalaisvihamielistä sanomaansa melko vapaasti, suorat väkivallanteot eivät enää mene useimpien kansalaisten suodattimien läpi vaan aiheuttavat vastareaktion.

Myös **Belgiassa** korkein oikeus kielsi vuonna 2004 Vlaams Blokin (Flemish Block, VB), sillä se oli rikkonut rasisminvastaisia lakeja (Zeller & Vaughan 2023, 5). Kiellon jälkeen puolue kuitenkin järjestäytyi uudelleen ja vaihtoi nimensä Vlaams Belangiksi (Flemish Interest, VB). Tosiasiassa vain puolueen nimi ja tunnusväri muuttuivat – puolueen pohjimmainen ideologia ja johtohahmot pysyivät lähes identtisinä (Mudde 2019, 143). VB:n juuret ovat flaamilaisessa nationalistisessa liikkeessä, joka ihaili kansallissosialismia ja teki yhteistyötä saksalaisten miehittäjien kanssa 1940-

luvulla. Monilla puolueen johtohahmoilla oli selkeät yhteydet 1930-luvun fasismiin joko omakohtaisesti tai jonkun perheenjäsenen kautta, minkä lisäksi sen politiikkaa ohjasi aluksi voimakas flaamilainen nationalismi. Puolueen legitimizeettiä kyseenalaistettiin alusta asti, ja vuonna 1989 Belgian valtapuolueet päättivät tehdä sopimuksen VB:n jättämisestä hallitusyhteistyön ja vaaliliittojen ulkopuolelle. (Lucardie, Akkerman & Pauwels 2016, 208–209.)

Tämä *cordon sanitaire* on pysynyt voimassa lähes rikkoutumattomana tähän päivään asti – muutamia pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta (ibid.; Mudde 2019, 134). Vaikka VB:n kannatus vaaleissa on vuosien varrella vaihdellut suurestikin, on se saanut jatkaa toimintaansa Belgian puoluepolitiikassa. Etnonationalismi, maahanmuuttokriittisyys, EU-kriittisyys, flaamilainen itsenäisyys sekä melko autoritaarinen näkökulma kovempiin rangaistuksiin ja poliisien määrän lisäämiseen ovat puolueen politiikan keskiössä. (Lucardie, Akkerman & Pauwels 2016, 213.) VB onkin sinänsä kiinnostava tapaus, että vaikka sen edeltäjän toiminta kiellettiin yksiselitteisesti lailla, ja vaikka se on tietoisesti jätetty valtapuolueiden poliittisen yhteistyön ulkopuolelle, se onnistuu silti pitämään paikkansa belgialaisessa politiikassa vuodesta toiseen. Puolue siis nauttii edelleen riittävää yhteiskunnallista hyväksyntää pysyäkseen mukana pelissä.

Cordon sanitairesta saatetaan toisinaan joutua luopumaan pakon edessä. Esimerkiksi **Ruotsissa** perinteisten puolueiden välillä vallitsi pitkään yhteisymmärrys siitä, että äärioikeistolainen Sverigedemokraterna (SD) pidetään poissa hallituksesta ja täten myös rajoitetaan sen vallankäytön mahdollisuuksia (Salo 2022). Kelkka on sittemmin kääntynyt ja blokkipolitiikka väistynyt ideologisten samankaltaisuuksien varaan rakentuvan yhteistyön tieltä. SD:n nousu kaikkien suurten puolueiden hyljeksimästä ja ulossulkemasta toimijasta hallitusvastuuseen onkin kiinnostava esimerkki siitä, kuinka näkemykset äärioikeistopuolueista voivat muuttua nopeastikin. Tällä hetkellä Ruotsin porvaripuolueilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä se, että mikäli ne haluavat muodostaa enemmistöhallituksen, niiden on tehtävä yhteistyötä SD:n kanssa. Tilanteen pakottavuutta lisää se, että SD oli vuoden 2022 vaaleissa yllättävän suosittu nuorten, ensi kertaa äänestävien keskuudessa. (Ibid.) Salo (2022) mainitsee eräksi SD:n suosion syiksi sosiaalisten ongelmien yleistymisen sekä erityisesti asuinalueiden eriytymisen ja tästä seuranneen rikollisuuden kasvun. Nämä valitettavat ilmiöt ovat loistava valttikortti puolueelle, jonka politiikan keskiössä on pitkälti yksi aihe – SD:n tapauksessa maahanmuuttovastaisuus.

Kuten sanoin aiemmin, nämä esimerkit eivät ole kattava listaus eurooppalaisista äärioikeistopuolueista, mutta ne auttavat hahmottamaan, miten eri tavoin näihin puolueisiin suhtaudutaan eri maissa. Toisaalla äärioikeistopuolueet menestyvät niin hyvin, että ne pääsevät kipuamaan hallitukseen asti (kuten Ruotsissa ja Italiassa), kun taas toisaalla niiden toimintaa rajoitetaan *cordon sanitaire*n tai jopa oikeudenkäyntien avulla (kuten Belgiassa ja Kreikassa). Puolueiden asemaa ja kannatusta on tietysti arvioitava myös maakohtaisessa kontekstissa, joten ne eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään, vaikka ideologisia ja toiminnallisia yhteyksiä löytyykin. Kansainvälisten suhteiden ja yhteistyön kannalta (niin kahdenvälisesti kuin ylikansallisissa organisaatioissakin) on kuitenkin hyvinkin merkityksellistä, millaiset puolueet ovat eri maissa hyväksytyjä ja vallassa. Tästä syystä puolueiden tarkastelu kansainvälisen politiikan alalla on perusteltua.

4. TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO

Tutkin eurooppalaisten äärioikeistopuolueiden vahvistumisen ja yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ilmiötä Sinimustan Liikkeen ja Alternative für Deutschlandin YouTube-videoiden kautta. Puolueet eivät ole identtisiä toimijoita, sillä niiden parlamentaariset statukset ja tosiasialliset poliittiset vaikutusmahdollisuudet eroavat toisistaan: AfD:lla on edustus niin Saksan parlamentin oppositiossa kuin EU-parlamentissakin, kun taas Sinimusta Liike on osallistunut vasta yksin eduskuntavaaleihin, joissa yhtäkään sen ehdokasta ei valittu eduskuntaan. Puolueita kuitenkin yhdistää se, että niiden yhteiskunnallisesta hyväksyttävyydestä ja toiminnan kieltämisestä on käyty julkista keskustelua kotimaassa ja jopa kotimaan ulkopuolella. Lisäksi (kaikkia) Sinimustan Liikkeen sekä (ainakin muutamia) AfD:n jäseniä yhdistää viehätys natsi-ideologiaan.

Medialla on merkittävä rooli yhteiskunnan "agendan" määrittelemisessä ja täten se voi vaikuttaa merkittäväällä tavalla myös puolueiden kannatukseen, mikä selittää sen suosiota erityisesti äärioikeistopuolueiden keskuudessa (Eatwell 2000, 417). YouTube-videoiden avulla muutoin salonkikelpoisuutta tavoittelevat puolueet voivatkin pyrkiä viestimään vähemmän hyväksyttäviä näkemyksiään esimerkiksi tiettyjen symbolien kautta. Lisäksi nimenomaan sosiaalisen median valintaa tutkimuksen aineistoksi puoltaa sen todistetusti havaittu vaikutus poliittisiin tapahtumiin, polarisaation lisääntymiseen ja jopa poliittisen väkivallan edesauttamiseen tai kärjistämiseen. Esimerkkinä tästä voidaan nostaa Facebookin osallisuus Myanmarin ja Etiopian etnisissä väkivaltaisuuksissa (The Guardian 7.10.2021) sekä Pittsburghin Tree of Life -synagogan

ammuskelijan antisemitistiset postaukset Gab-alustalla (McIlroy-Young & Anderson 2019). Poliisiammattikorkeakoulun vuosiraportin mukaan myös Suomessa viharikosten määrä kasvaa ja internet on yksi suosituimmista paikoista näiden rikosten tekemiseen (Rauta 2023). Esimerkiksi suursuosion saavuttaneessa TikTokissa antisemitististä materiaalia ei olla saatu kunnolla kitkettyä tai ennaltaehkäistyä (Weimann & Masri 2021).

Myös vuoden 2021 tammikuun hyökkäys Capitoliin Yhdysvalloissa oli vahvasti kytköksissä sosiaaliseen mediaan – muun muassa edellämainittuun TikTokiin, jossa (äärioikeisto)ekstremistien videot kannustivat väkivaltaan, kriittisen infrastruktuurin sabotoimiseen sekä aseistautumiseen Capitol Hillin protesteja varten (Politico 16.9.2021). Poliitiikka tapahtuu yhä enemmän myös muualla kuin valtioiden välisissä valtakamppailuissa tai parlamentaarisisissa keskusteluissa, ja sosiaalinen media tarjoaa matalan kynnyksen areenan, joka mahdollistaa oman viestin levittämisen parhaimmillaan jopa miljoonille vastaanottajille. Lisäksi sosiaalisen median avulla voidaan pyrkiä kiertämään kekseliäillä tavoilla yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja. Tästä syystä sen ottaminen tarkastelun kohteeksi on perusteltua.

Analysoin YouTube-videoita semioottisen analyysin avulla. Tieteenfilosofisesti sitoudun tässä tutkielmassa interpretivistiseen lähestymistapaan, joka pohjautuu mieli–maailma -dualismiin, mutta korostaa sitä, että maailmasta ei voida saada ihmisen subjektiivisesta kokemuksesta irrallista tietoa: tämän lähestymistavan epistemologisena tavoitteena onkin ymmärtää sekä tuottaa subjektiivista ja kontekstisidonnaista tietoa (della Porta & Keating 2008, 23). Koska ymmärrykseni ja näkemykseni maailmasta on voimakkaasti sidoksissa henkilökohtaisiin ominaisuuksiini ja kokemuksiini, en voi mielestäni uskottavasti väittää, että tuottamani tutkimustieto olisi yleistettävissä koko maailmaa koskevaksi totuudeksi. Lisäksi semiotiikka on tutkimusmenetelmänä sellainen, jonka käyttö vaatii henkilökohtaisten tulkintojen tekemistä, joten olisi keinotekoisia edes yrittää pyrkiä objektiivisuuteen tässä tutkimuksessa.

4.1. Semiotiikka ja semioottinen analyysi

Käytän tässä tutkielmassa tutkimusmenetelmänä semioottista analyysia, joka pohjautuu Ferdinand de Saussuren ja Charles Sanders Peiracen teoretisointeihin semiotiikasta. Perinteisen määrittelyn mukaan semiotiikka on merkkien tutkimusta, mutta laajemmin määriteltynä se voi tutkia merkkien lisäksi kaikkea sellaista, joka ”merkitsee” jotain muuta: esimerkiksi sanoja, kuvia, ääniä, eleitä ja

objekteja. Merkkejä voidaan myös tutkia osana suurempia merkkijärjestelmiä tai -kokonaisuuksia. Pitkästä historiastaan huolimatta semiotiikalla ei ole kovin laajaa vakiintunutta asemaa akateemisena tieteenalana vaan se käsittää useita erilaisia teoreettisia näkökantoja ja metodologisia työkaluja. Lisäksi sillä on läheinen yhteys lingvistiikkaan, joka tutkii kieltä ja jonka oppi-isä de Saussure myös on. (Chandler 2007, 2–5.) O’Halloran (2023) avaa semioottisten resurssien ja semioottisen analyysin monia näkökulmia:

-- [S]emioottisia resursseja käytetään: a) inhimillisen kokemuksen konstruoimiseen; b) tapahtumien yhdistämiseen toisiinsa loogisesti; c) sosiaalisten suhteiden esittämiseen; ja d) viestin organisoimiseen ja kokoamiseen. Näitä neljää merkitysjännettä kutsutaan empiiriseksi, loogiseksi, interpersonaaliseksi ja kirjalliseksi metafunktioksi, tässä järjestyksessä. Semioottinen analyysi on kiinnostunut: a) semioottisten resurssien (eli järjestelmien) alla olevasta rakenteesta tai arkkitehtuurista, jonka avulla neljä merkitysjännettä luodaan, ja b) merkityksistä, jotka syntyvät semioottisten valintojen ja semioottisten ilmiöiden välisen vuorovaikutuksen kautta.¹⁸ (Käännös minun.)

Semioottisilla järjestelmillä tarkoitetaan useista eri merkeistä ja merkityksistä koostuvia kokonaisuuksia, kuten kieltä. Semioottiset järjestelmät ovat monimutkaisia, sillä ne “sisältävät fyysiset järjestelmät (aineellinen merkki), biologiset järjestelmät (ihmiset), sosiaaliset järjestelmät (yhteiskunta ja kulttuuri) sekä itse merkityksen” (O’Halloran 2023, 174). Nämä kaikki järjestelmän osat ovat yhteydessä toisiinsa, joten muutos yhdessä niistä vaikuttaa väistämättä laajempaan kokonaisuuteen.

Sekä de Saussure että Peirce pyrkivät hahmottelemaan erilaisia määritelmiä tai typologioita, joiden avulla merkkejä voitaisiin tutkia. de Saussuren teoriassa tehdään jaottelu merkitsijään (engl. *signifier*) ja merkittyyyn (engl. *signified*), joiden välisessä vuorovaikutuksessa syntyy merkitys (engl. *signification*). Ollakseen olemassa merkin on oltava ymmärrettävä yhdistelmä merkitsijästä ja merkitystä. (Chandler 2007, 14–16.) Merkitsijällä tarkoitetaan muotoa, jonka merkki ottaa (esimerkiksi pöydälle laskettu kirja) ja merkityllä konseptia, johon merkki viittaa (käsitys siitä, mikä kirja on: teos, jossa on sivuja ja tekstiä, ja joka saattaa sisältää vaikkapa tarinan). Merkityllä voi olla

¹⁸ -- semiotic resources are used to: (a) construe human experience; (b) logically connect happenings; (c) enact social relations; and (d) organize and compose the message. These four strands of meaning are called experiential, logical, interpersonal and textual metafunctions, respectively. Semiotic analysis is concerned with: (a) the underlying organization or architecture of semiotic resources (i.e. the systems) through which the four strands of meaning are made, and (b) the meanings which arise through the interactions of semiotic choices in semiotic phenomena. (O’Halloran 2023, 181.)

eri merkitsijä kontekstista riippuen – ja toisin päin (esimerkiksi Raamattu voidaan tulkita joko pelkäksi kirjaksi tai uskonnolliseksi artefaktiksi). Peirce jatkoi tätä teoretisointia luomalla kolmiosaisen typologian, jonka avulla merkkejä voidaan kategorisoida riippuen merkityn ja merkitsijän välisestä suhteesta:

1. Ikoni: merkitsijä ja merkitty muistuttavat selkeästi toisiaan. Tällaisia ovat esimerkiksi maalaukset, realistiset ääniefektit elokuvissa tai radiossa ja metaforat.
2. Indeks: merkitsijän ja merkityn välillä on kausaalinen yhteys. Tällaisia ovat esimerkiksi savu (joka merkitsee tulta, sillä savun olemassaolo tulkitaan johtuvan tulesta), jalanjäljet ja mittausvälineet (kuten kello tai lämpömittari).
3. Symboli: merkitsijä ei suoraan muistuta merkittyä vaan näiden välinen suhde perustuu sopimukseen ja opittuun ymmärrykseen merkin merkityksestä. Tällaisia ovat esimerkiksi numerot, maiden liput ja sydän-emoji. (Chandler 2007, 36–37.)

Koska musiikki on tärkeässä osassa tämän tutkimuksen analyysia, on hyvä huomata, että se ei asetu aivan yksiselitteisesti tähän Peircen typologiaan. Koska se ei suoraan muistuta mitään, se voitaisiin tulkita symboli-kategoriaan kuuluvaksi. Sitoudun tässä tutkimuksessa kuitenkin Crossin (2015, 23) näkemykseen siitä, että musiikin tulkitaan usein ”tarkoittavan niin kuin kuulostaa” – eli sen koetaan välittävän suoria ja yksiselitteisiä merkityksiä kuuntelijalleen. Täten se voidaan laskea typologian ikoni-kategoriaan, jossa merkitsijän ja merkityn välillä on selkeä ja ymmärrettävä yhteys.

Semiotiikka ei itsessään ole mikään yksittäinen tutkimusmenetelmä vaan merkkejä voidaan tutkia useiden eri menetelmien avulla. Lisäksi semiotiikalla on useita erilaisia suuntauksia, jotka vaikuttavat tutkimuskohteen valintaan ja menetelmiin: esimerkiksi rakenteellinen semiotiikka keskittyy nimensä mukaisesti semioottisiin rakenteisiin, jotka koostuvat merkkien ja koodien välisistä yhteyksistä. Tällöin tutkimusmenetelmäksi voidaan valita vaikkapa etnografia, joka mahdollistaa semioottisten rakenteiden tutkimisen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Vannini 2007, 115.) Chandlerin (2007, 83–84) mukaan semiotiikka on kuitenkin kenties parhaiten tunnettu tekstuaalisen analyysin lähestymistapana, jollaisena sitä voidaan hyödyntää tekstissä esiintyvien merkkien ja merkitysten etsimisessä ja tulkitsemisessa: voidaan perehtyä muun muassa tekstissä esiintyvien merkkien syntagmaattisiin suhteisiin (eli yhdistelysääntöihin, kuten lauserakenteisiin) tai paradigmaattisiin suhteisiin (eli konteksti- ja tilannekohtaisiin merkityksiin, jotka voivat vaihdella).

Visuaalisen semiotiikan tutkimuksessa erityisesti Roland Barthesin (1973, 1977) teoretisoinnit merkityksen kerrostamisesta denotaation ja konnotaation avulla ovat olleet merkittäviä. Denotaatiolla tarkoitetaan kirjaimellista, ilmiselvää tai 'maalaisjärjellä' ymmärrettävää hahmotusta siitä, mikä merkki on eli mitä se esittää (esimerkiksi eläin, ihminen, puu, jne.). Konnotaatiolla puolestaan viitataan merkin "piilomerkityksiin" eli siihen, millaisia sosiokulttuurisia ja henkilökohtaisia miellelyhtymiä merkki edustaa tai viestii. (Chandler 2007, 137–138.) van Leeuwen (2004, ei sivunumeroita) kritisoi Barthesia siitä, ettei tämä ottanut teoretisoinnissaan riittävän hyvin huomioon erilaisia konteksteja, joista käsin ihmiset voivat tulkita merkkien denotatiivista tasoa. Esimerkiksi kuva tietyistä työkalusta saattaa näyttäytyä denotatiivisella tasolla hyvin erilaisena timpurille kuin vaikkapa leipurille. Molemmat saattavat kyllä tietää, että kyseessä on työkalu, mutta timpurilla saattaa olla vahvempaa ja laajempaa kontekstisidonnaista tietoa työkalun käyttötarkoituksista.

Chandler (2007, 138) kyseenalaistaakin mielestäni aivan perustellusti ajatuksen siitä, että merkkien denotatiivinen taso ei olisi esimerkiksi kulttuuri- tai aikasidonnainen. Visuaalisen materiaalin esittäjä voi toki pyrkiä ohjaamaan yleisön denotaatiota tiettyyn suuntaan hyödyntämällä esimerkiksi kategorisointia, jakamista ryhmiin ja yksilöihin, etäännyttämistä tai tekstin lisäämistä esitykseensä (van Leeuwen 2004, ei sivunumeroita), mutta on silti kyseenalaista väittää, että denotaatiot olisivat aina yleismaailmallisia. Konnotaatio sen sijaan on kiistatta sidoksissa merkin tulkitsijan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, ideologioihin ja kokemuksiin sekä siihen kulttuuri-, paikka- ja aikakontekstiin, jossa hän elää (Chandler 2007, 138). Aiemmin mainitsemassani esimerkissä timpuri voisi liittää työkalukuvaan konnotaatioita vaikkapa rakennusyrityksen perustamisesta, pitkistä työpäivistä tai kesämökistä. Puurakentamiseen vähemmän perehtynyt leipuri taas voisi liittää työkalukuvaan konnotaatioita vaikkapa rakennustyömaasta. Barthesin kiinnostus kohdistui erityisesti valokuvien tutkimiseen, mutta merkkien kerroksellisuutta voidaan hyödyntää myös videoiden analysoinnissa, sillä perusajatus on sama: kuvien ja videoiden avulla voidaan välittää viestiä kuitenkin "kirjoittamatta sitä auki", ja siksi niiden ymmärtäminen vaatiikin tulkitsijaltaan viestin konstruoimista annettujen vihjeiden varassa ja niiden avulla (van Leeuwen 2004, ei sivunumeroita).

Tässä tutkielmassa semiotiikkaa hyödynnetään videoiden analyysin pohjana, jotta saadaan toteutettua semioottinen analyysi. Kategorisoin ensin videoista poimitut merkit yllä esitellyn Peircen kolmiosaisen typologian mukaan ja arvioin niiden denotaatioita. Tämän jälkeen ryhdyin analysoimaan sitä, mitä näillä merkeillä on pyritty ilmaisemaan eli millaisia konnotaatioita niistä herää. Analyysin viimeisessä vaiheessa pohdin, miten nämä löydökset liittyvät eurooppalaisten äärioikeistopuolueiden yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen tai mitä ne kertovat siitä.

4.2. YouTube

Tutkimuksen aineistona toimivat Sinimustan Liikkeen ja Alternative für Deutschlandin YouTube-videot. Sosiaalisen median sisältöjen tutkiminen on perusteltua, sillä media on yksi merkittävimmistä väylistä luoda, levittää ja ylläpitää sosiaalisia normeja. Tietynlaiselle mediasisällölle altistuminen voikin tutkitusti muuttaa ihmisten käsityksiä siitä, mikä on sosiaalisesti hyväksyttävää – mikä puolestaan edesauttaa kulttuuristen muutosten edistämistä yhteiskunnassa. (Selvanathan & Leidner 2022, 1610; Elcheroth, Doise & Reicher 2011, 740.) von Beyme (1988, 16) huomautti jo 1980-luvun lopussa, että mikäli halutaan ymmärtää äärioikeistolaista liikehdintää, on keskityttävä koko sen poliittiseen kontekstiin eikä ainoastaan perinteisiin puolue- ja vaalitutkimuksiin. Tämä tutkimus pyrkiikin juuri tuon ”koko kontekstin” – tai ainakin virallista puolueohjelmaa laajemman kontekstin – ymmärtämiseen.

Koska sosiaalisen median toiminta perustuu huomiotalouteen, jossa voimakkaita tunteita ja reaktioita herättävä sisältö saa enemmän näkyvyyttä kuin maltillisemmat sisällöt, on ymmärrettävää, miksi äärioikeistotoimijat turvautuvat erinäisiin sosiaalisen median alustoihin. Sosiaalinen media on erityisen tärkeä viestintäkanava nationalistisille toimijoille, sillä sen avulla ja kautta luodaan ”kuvitteellista yhteisöä” kansasta ja *meistä* sekä ”yllytetään nationalistista intohimoa” (Saresma & Tulonen 2023, 74). YouTuben maine ei ole kuitenkaan pelkästään hohdokus: se on saanut runsaasti kritiikkiä haitallisen ja vihamielisen sisällön moderoinnin epäonnistumisesta ja katsojien ajamisesta radikalisoivan sisällön ’kaninkoloon’ suosittelualgoritmin avulla (ks. mm. Bryant 2020; Champion & Frank 2021). Tästä huolimatta YouTubesta on hyötyä puolueille, sillä se tarjoaa mahdollisuuden levittää omaa sanomaa tehokkaasti ja kiinnittää myös niiden ihmisten huomion, jotka eivät syystä tai toisesta ole niin kiinnostuneita politiikasta, että seuraisivat aktiivisesti esimerkiksi uutisia. Videoihin on mahdollista sisällyttää viihdearvoa, jota asiapitoinen politiikka- tai uutisisältö ei voi samalla tavalla tarjota. Lisäksi yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden

tai jopa rikoslakien näkökulmasta arveluttavat merkit menevät sosiaalisen median sensuroinnista helpommin läpi videoissa kuin esimerkiksi tekstimuotoisessa sisällössä.

Koska pro gradua sitovat tietyt pituus- ja laajuusrajoitukset, rajasin aineiston viiteen videoon molemmilta puolueilta. Nämä videot valittiin tutkimuksen aineistoksi siksi, että niissä kerrotaan puolueen ideologiasta, tavoitteista ja toiminnasta, näytetään puolueen keskeisiä hahmoja sekä pyritään välittämään tietynlaista kuvaa ja tunnelmaa puolueesta sekä puolueen sisäisestä ilmapiiristä. Puolueiden kanavilla on lukuisia muitakin videoita, mutta Sinimustalla Liikkeellä valtaosa niistä on podcast-jaksoja ja AfD:lla puolestaan valtaosa videoista on puolueen jäsenten parlamenttipuheenvuoroja tietyistä aiheista. Nämä kummatkaan eivät ole oman tutkimukseni kannalta olennaisia.

Sinimustan Liikkeen videot (järjestettynä tuoreimman julkaisupäivän mukaan):

- "Puoluekokous ja kesäleiri 2023" (julkaistu 29.7.2023), jälj. "Kesäleiri 2023"
- "Vappumarssi 2023" (julkaistu 24.5.2023)
- "Sinimustan Liikkeen Syysleiri 2022" (julkaistu 5.11.2022), jälj. "Syysleiri 2022"
- "Puoluekokous 2022" (julkaistu 29.8.2022)
- "Sinimusta Liike Lapualla" (julkaistu 30.7.2022), jälj. "Lapua-video".

Alternative für Deutschlandin videot (järjestettynä tuoreimman julkaisupäivän mukaan):

- "Unser Land hat hier längst nichts mehr zu melden!" (julkaistu 18.10.2023), jälj. "Unser Land"
- "Tag der Wohltätigkeit? Ist doch in Deutschland das ganze Jahr über" (julkaistu 5.9.2023), jälj. "Wohltätigkeit?"
- "Sieh nicht dabei zu, wie Deine Heimat zerstört wird: Werde AfD-Mitglied!" (julkaistu 3.8.2023), jälj. "AfD-Mitglied"
- "10 Jahre Liebe für unser Land, 10 Jahre AfD!" (julkaistu 2.8.2023), jälj. "10 Jahre AfD"
- "Statt Verbrenner-Verbot: EU-Wahnsinn stoppen! – AfD" (julkaistu 16.2.2023), jälj. "Verbrenner-Verbot".

Koska AfD:n videot ovat saksaksi, enkä itse osaa saksaa riittävän hyvin katsoakseni videoita niiden alkuperäisellä kielellä, hyödynsin YouTuben tarjoamaa videoiden tekstitys- ja kääntämistyökalua. Lisäksi pyysin saksaa puhuvan tuttavani katsomaan videot ja tarkistamaan, että olin ymmärtänyt

niiden sisällön oikein. Videoiden semioottinen analyysi keskittyi kuitenkin ensisijaisesti videoista löytyviin merkkeihin eikä niinkään niiden tekstuaaliseen sisältöön, joten kielitaidon puute ei ollut tutkimuksen toteuttamisen kannalta suuri ongelma. Itse asiassa päinvastoin: koska merkkien avulla voidaan lisätä viestien ymmärrettävyyttä kansainvälisesti yli kielialueiden, ei yhteinen kieli ole välttämättä tarpeellinen tekijä esimerkiksi yhteisen agendan tai yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseksi äärioikeistotoimijoiden välillä. Laajasti tunnettuja merkkejä, kuten hakaristiä, hyödyntämällä voidaan tuoda omaa ideologiaa esille niin oman ryhmän jäsenille kuin laajasti sen ulkopuolisillekin, ja toisaalta enemmän tulkintaa ja hiljaista tietoa vaativien merkkien käytöllä voidaan vahvistaa oman ryhmän jäsenten kokemusta siitä, että *meillä* on jotain sellaista, jota *muut* eivät pysty ymmärtämään.

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Eryteisesti fasistisia suuntauksia omaavilla äärioikeistopuolueilla on tapana erotella julkinen viestintä siitä, mitä puolueen sisällä puhutaan (Eatwell 2000, 410). Halusinkin tässä tutkimuksessa selvittää, millaisia merkkejä eurooppalaiset äärioikeistopuolueet Sinimusta Liike ja Alternative für Deutschland käyttävät YouTube-videoissaan kiertääkseen yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden asettamia rajoja. Kummaltakin puolueelta valikoitui aineistoksi viisi videota, joissa on vaihtelua pituuden, tyylin ja sisällön osalta. Puolueiden videot poikkeavat myös merkittävästi toisistaan: Sinimustan Liikkeen videot ovat kestoaltaan pidempiä ja maanläheisempiä, kun taas AfD:n videoissa pyritään uskottavuuteen, tehokkuuteen ja provosointiin. Molemmat puolueet käyttävät videoissaan laajasti erilaisia merkkejä, joten analyysimateriaalia oli runsaasti. Poimin kustakin videosta tutkimuksen kannalta olennaisimmat merkit, jotka luokittelin Peircen typologian mukaan. Lisäksi kirjasin ylös merkkien denotaatiot ja konnotaatiot. Ensimmäinen huomioni herättänyt tutkimustulos oli se, että kaikki poimimani merkit olivat Peircen typologian mukaan joko ikoneja tai symboleja. Tutkimuksen kannalta olennaisia, indekseiksi laskettavia merkkejä ei siis löytynyt semioottisen videoanalyysin avulla.

Tutkimuksen tulokset esitellään seuraavaksi puolue kerrallaan. Tämän jälkeen pohditaan, miten ja millaisia yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja näillä videoilla pyritään kiertämään.

5.1. Merkit Sinimustan Liikkeen videoissa

Kuten sanottua, Sinimustan Liikkeen videot ovat melko maanläheisiä ja rajallisella budjetilla tuotettuja. Niiden kesto vaihtelee reilusta kolmesta minuutista reiluun seitsemään minuuttiin. Videoissa käytetään runsaasti 'piilotettuja' merkkejä, joiden tunnistaminen ja kontekstiin asettaminen vaatii joko etukäteistietämystä aiheesta tai monipuolista tutkimustyötä – jouduin itse turvautumaan usein näistä jälkimmäiseen.

5.1.1. Symbolit

Symbolit ovat merkkejä, joiden merkitys ei suoraan muistuta merkittävää vaan näiden välinen suhde perustuu sopimukseen ja opittuun ymmärrykseen merkin merkityksestä (Chandler 2007, 36–37). Tietyt symboli-kategoriaan laskettavat merkit esiintyvät kaikissa viidessä Sinimustan Liikkeen videoissa. Näitä ovat Sinimustan Liikkeen logo (joko pelkkänä logona esimerkiksi videon lopussa tai videon aikana esiteltävässä Sinimustan Liikkeen lipussa) sekä puolueen jäsenten sinimusta vaatetus. Sinimustan Liikkeen logo (alla) on tyyllitelty versio hakarististä ja Jera-riimusta (Anti-Defamation League 2024). Riimu-symbolien käyttö on suosittua uusnatsien keskuudessa, sillä natsi-Saksan aikaa edeltäneet saksalaiset ultranationalistit hyödynsivät riimuja rakentaakseen yhteyttä myyttiseen ”arjalaiseen” historiaan. Myöhemmin myös natsipuolue otti riimut käyttöön omassa ikonografiassaan. (Ibid.) Koska natsipuolueen hakaristin käyttö on kiellettyä tietyissä maissa (kuten Saksassa), nykypäivän uusnatsit ovat alkaneet hyödyntää juuri erilaisia riimuja yhdistääkseen itsensä natsipuolueen perintöön kuitenkin rikkomatta suoraan lakia.

Suomessa hakaristin käyttö ei ole kiellettyä, mutta on mahdollista, että Sinimusta Liike on halunnut valita logokseen tämän tyyllitellyn ja modernimman symbolin erottuakseen joukosta ja jäädäkseen paremmin mieleen muista uusnatseista erillisenä liikkeenä. Logon värimaailma yhdistää sen myös vahvasti IKL:een, kuten on varmasti tarkoituskin. Logon konnotaatioita ovat siis muun muassa IKL, fasismi, natsi-Saksa, antisemitismi ja valkoinen ylivalta. Myös puolueen jäsenten sinimustalla vaatetuksella ja sinimustien koriste-esineiden (kuten kynttilöiden) käytöllä pyritään viestimään näitä edellä mainittuja konnotaatioita. Lisäksi pukeutumisella viitataan ensin Lapuan liikkeeseen ja myöhemmin IKL:een kuuluneeseen Sinimustat-nuorisjärjestöön, jonka jäsenet pukeutuivat mustiin puseroihin ja sinisiin solmioihin (Uola 1982, 294). Yhtenäisellä, siistillä ja asiallisella pukeutumisella saadaan luotua jopa hieman armeijamainen tunnelma, mikä luo uskottavuutta ja tekee eroa Sinimustan Liikkeen ja muiden suomalaisten puolueiden välillä.

Sinimustan Liikkeen logo. Lähde: Sinimusta Liike (2023).

Riimuja esiintyy videoissa Sinimustan Liikkeen logon lisäksi joidenkin puolueen jäsenten vaatteissa. Esimerkiksi videoissa ”Syysleiri 2022” ja ”Kesäleiri 2023” muutamilla leirien osallistujilla on päällään riimuin koristeltu paita. Ainakin Tyr- ja Elhaz/Algis-riimut (Anti-Defamation League 2024) ovat tunnistettavissa, mutta koska paidat vilahtavat videoilla vain nopeasti eivätkä näy kokonaan, on mahdotonta sanoa varmasti, mitä riimut niissä edustavat. Koska kontekstina toimivat kuitenkin avoimen fasistisen puolueen leirit, paitojen riimuihin voidaan liittää konnotaatioita natseista, valkoisesta ylivallasta, arjalaisuudesta ja antisemitismistä. Kaikista erilaisista riimuista juuri Tyr ja Elhaz ovat suosittuja uusnatsien ja valkoisen ylivallan kannattajien keskuudessa (ibid.). Itse asiassa Sinimustan Liikkeen puheenjohtaja Kurulla onkin rinnassaan kaksi Elhaz-riimu -tatuointia, jotka vilahtavat ”Kesäleiri 2023” -videossa. Riimujen alapuolella komeilee perinteinen hakaristi-tatuointi, johon niin ikään liittyy erittäin vahvoja konnotaatioita natsi-Saksasta, arjalaisuudesta, väkivallasta, antisemitismistä, vihasta ja valkoisesta ylivallasta.

Videoilla esiintyy paljon muitakin pukeutumiseen ja esimerkiksi tietokoneeseen liimattuihin tarroihin piilotettuja symboli-merkkejä. Videoissa ”Puoluekokous 2022”, ”Lapua-video” ja ”Kesäleiri 2023” muutamilla osallistujilla on kaulakoru, jossa roikkuu Suomi-leijona -riipus. Kyseinen symboli on kenties yksi tunnetuimmista suomalaisuuden, itsenäisyyden, kotimaan ja isänmaallisuuden konnotaatioita sisältävistä merkeistä Suomessa – onhan se itsenäisen valtion tunnus. Koska myös äärioikeistolaiset toimijat ovat mieluusti ottaneet Suomi-leijonan julkisesti käyttöönsä, on viime vuosina syntynyt toisinaan kohuja siitä, tahraavatko nämä toimijat tämän symbolin liittämällä siihen haitallisia tai negatiivisia konnotaatioita, kuten muukalaisvihaa (Helsingin Sanomat 4.12.2016). Koska Sinimusta Liike on avoimen fasistinen ja rasistinen, voisi tämänkaltaista pohdintaa käydä myös sen jäsenten Suomi-leijona -korujen käytön osalta.

Muita videoilla esiintyvien henkilöiden vaatetuksesta löytyviä symboleita ovat XIV, Sonnenrad, European Brotherhood, Charlemagnen vaakuna ja teksti, Thorin vasara eli Mjöltnir sekä nuoliristi ("Syysleiri 2022", "Kesäleiri 2023"). XIV voi olla viittaus uusnatsien Will to Rise -vaatemerkkiin (Global Project Against Hate and Extremism 2021) tai vaihtoehtoisesti roomalaisilla numeroilla laskettuna uusnatsien 14:äänunaan¹⁹ (Anti-Defamation League 2024). Sonnenrad puolestaan kuuluu samaan natsipuolueen "arjalaisen" historian rakennusprojektiin kuin aiemmin mainitut riimutkin (ibid.). Myös Thorin vasara eli Mjöltnir on pyritty uusnatsien toimesta liittämään osaksi "arjalaista" historiaa. European Brotherhood on uusnatsien perustama ja ylläpitämä vaatebrändi, ja Charlemagnen vaakuna ja teksti viittaavat toisessa maailmansodassa palvelleeseen Waffen-SS:n ranskalaiseen jalkaväkidivisioonaan. (Global Project Against Hate and Extremism 2021.) Nuoliristi oli puolestaan alunperin unkarilaisen fasistipuolueen symboli, mutta se on sittemmin otettu käyttöön maailmanlaajuisesti uusnatsi- ja valkoisen ylivallan kannattajien piireissä (Anti-Defamation League 2024). Kaikkiin näihin symboleihin liittyy konnotaatioita valkoisesta ylivallasta, rasismista, vihasta ja (uus)natseista. Lisäksi Mjöltniristä kumpuavat konnotaatiot voimasta, vallasta ja maskuliinisuudesta, ja Charlemagnen vaakuna puolestaan tuo mieleen sotimisen ja kristillisen hallinnan levittämisen, johon divisioonan nimelle inspiraation antanut frankkien ja langobardien kuningas Charlemagne (suomeksi Kaarle Suuri) pyrki (Global Project Against Hate and Extremism 2021).

Jos Suomi-leijonan muukalaisvastaisesta ja rasistisesta luonteesta ollaan epävarmoja, "White Lives Matter" -symbolin osalta vastaavasta epäselvyydestä ei tarvitse huolehtia. Symboli esiintyy videossa "Syysleiri 2022" erään leirin osallistujan paidassa, ja videoissa "Puoluekokous 2022" sekä "Kesäleiri 2023" se nähdään puheenjohtaja Kurun tietokoneen kannessa tarran muodossa. Sanonta "White Lives Matter" syntyi vastaiskuna Yhdysvalloissa vuonna 2013 alkaneelle Black Lives Matter (BLM) -liikkeelle, joka protestoi afroamerikkalaisiin kohdistettua poliisiväkivaltaa vastaan (Anti-Defamation League 2024). Kuten niin moniin muihinkin aiemmin mainittuihin symboleihin, myös "White Lives Matteriin" liittyy konnotaatioita valkoisesta ylivallasta ja rasismista, mutta myös afroamerikkalaisten oikeuksien halveksumisesta ja BLM-liikkeen asettamisesta naurunalaiseksi. Oletukseni on, että "White Lives Matter" -symboleja käyttävät henkilöt eivät tosiasiallisesti usko valkoisten ihmisten elämien olevan todellisessa vaarassa, vaan kyse on pikemminkin ei-valkoisten ihmisten oikeuksien vastustamisesta.

¹⁹ '14 sanaa' viittaa kenties maailman tunnetuimpaan uusnatsien ja muiden valkoisen ylivallan kannattajien sloganiin, joka kuuluu: "We must secure the existence of our people and a future for white children" (Anti-Defamation League 2024).

Kurun tietokoneen kanssa esiintyy muitakin tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia symboleja. Videoissa ”Puoluekokous 2022” ja ”Kesäleiri 2023” hänen tietokoneensa kanssa vilahtaa tarroja, joissa lukee ”Rock Against Communism”, ”Suomi herää” ja ”6.12.”. Lisäksi jälkimmäisessä videossa näkyy tarra, jossa kommunismin viittaava sirppi ja vasara -yhdistelmä on aseteltu EU:n tähtien sisälle. ”Suomi herää” ja ”6.12.” -tarrat liittyvät kansallismielisiin itsenäisyyspäivän mielenosoituksiin, joista ensin mainittu on Sinimustan Liikkeen järjestämä. Näihin tarroihin liittykin konnotaatioita kansallismielisyydestä, maahanmuuttovastaisuudesta, uusnatseista ja isänmaallisuudesta. ”Rock Against Communism” (RAC) on puolestaan valkoisen ylivallan kannattajien kuuntelema punk-musiikin alagenre, joka ei nimestään huolimatta niinkään vastusta kommunismia vaan keskittyy pikemminkin rasismiin ja antisemitismiin (Anti-Defamation League 2024). Sen konnotaatioihin kuuluvatkin rasismi, antisemitismi, viha yleisesti, uusnatsit ja väkivalta.

EU:n tähtien ja sirpin ja vasaran yhdistelmä sen sijaan antaa ymmärtää, että EU on kommunistinen instituutio, ja tästä syystä Suomen tulisi erota siitä. Tähän liittyviä konnotaatioita ovatkin kommunisminvastaisuus ja ylipäänsä ajatus siitä, että kommunismi on jotain negatiivista ja välteltävää. Kommunistien punakeltainen lippu esiintyy myös ”Vappumarssi 2023” -videossa, jossa sitä heiluttavat Sinimustan Liikkeen vappumarssia vastustavat mielenosoittajat. Koska vappu on työn juhla, tuo kommunistien lippu tässä kontekstissa voimakkaasti mieleen juuri työväenluokan ja esimerkiksi Neuvostoliiton, joka usein muistetaan yhtenä tunnetuimmista kommunistisista yhteiskuntakokeiluista.

Näiden lisäksi videoilla ”Lapua-video”, ”Puoluekokous 2022” ja ”Vappumarssi 2023” esiintyy monia Suomeen ja sen historiaan, suomalaisuuteen, itsenäisyyteen ja isänmaallisuuteen liittyviä symboleja, kuten Suomen lippu, Suomi-t-paita, vapaussodan muistomitali sekä Lotta Svärd -hakaristi. Vapaussodan muistomitali jaettiin Suomen vuoden 1918 sisällissodassa valkoisten puolella taistelleille, joten sen konnotaatiot Suomen historiasta ovat vahvoja, mutta koska se esiintyy ”Lapua-videossa” IKL:n johtajan Vihtori Kosolan haudalla, liittyä siihen väistämättä konnotaatioita myös fasismista.

5.1.2. Ikonit

Ikonit ovat merkkejä, joiden merkitys ja merkitty muistuttavat selkeästi toisiaan (Chandler 2007, 36–37). Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostavia ikoneja löytyi Sinimustan Liikkeen videoista huomattavasti vähemmän kuin edellisessä alaluvussa lueteltuja symboleja. Muutamat tietyt ikonit kuitenkin toistuvat videoissa usein. Yksi näistä toistuvista ikoni-merkeistä on suomalainen maaseutu tai metsämaisema videoiden taustamaisemana. Tällainen löytyy ”Vappumarssi 2023” -videota lukuun ottamatta kaikista tähän tutkimukseen valituista videoista. Maaseutu- ja metsämaisemiin liittyy konnotaatioita suomalaisuudesta, puhtaasta luonnosta, seesteisyydestä ja Suomen vuodenaajoista. Suomalaista luontoa arvostavina merkkeinä toimivat myös ”Lapua-videossa” esiintyvä makkaranuotio sekä puolialastomien miesten juoksu järveen ”Kesäleiri 2023” -videossa. Edellä mainittujen konnotaatioiden lisäksi näihin liittyy konnotaatioita Suomen kesästä, yhteisöllisyydestä, sosiaalisuudesta sekä perisuomalaisista tavoista ja kulttuurista.

Toistuva ikoni-merkki ovat myös painia, lenkkeilyä ja muuta kuntoilua harrastavat miehet – merkki, joka esiintyy kolmessa videossa viidestä. Erityisesti painin ja muiden kamppailulajien harrastaminen vaikuttaa olevan yleistä Sinimustan Liikkeen kokoontumisissa. Tämä herättää konnotaatioita voimasta, maskuliinisuudesta, hallinnasta, kestävydestä ja hyvästä fyysisestä kunnosta. Samanaikaisesti tällä merkillä onnistutaan viittaamaan myös fasismiin sisältyvään ihanteeseen ”kansallisesta uudelleensyntymästä” sekä fyysisesti hyväkuntoisista, perinteitä kunnioittavista ja ideologisesti puhtaista kunnan kansalaisista (erityisesti miehistä) (Mudde 2019, 26).

Crossin (2015, 23) näkemystä mukaillen luen myös (tausta)musiikin tässä tutkimuksessa Peircen typologian ikoni-kategoriaan kuuluvaksi merkiksi. (Tausta)musiikilla on olennainen merkitys useissa Sinimustan Liikkeen videoissa. ”Vappumarssi 2023” -videon taustalle on valikoitunut määrätietoisuutta, aggressiivisuutta, uhmakkuutta ja voimaa viestivä kappale. Myös ”Syysleiri 2022” -videon taustalla on ponnekas musiikki, josta kumpuaa voitontahtoisuuden ja määrätietoisuuden konnotaatioita. Syvemmällä tarkastelulla selviää, että kappaleen nimi ”Revolt Against The Modern World” on viittaus Julius Evolan samannimiseen kirjaan. Kappaleen tekijästä löytyy hyvin heikosti tietoa, mutta ainakin Urban Dictionaryn mukaan hän on ”fasistinen musiikkiartisti” (Urban Dictionary 29.10.2020). Kyseisen kappaleen valinta videon taustamusiikiksi on siis tuskin sattumaa. Vastaavaa tarkoituksenmukaisuutta on havaittavissa myös ”Puoluekokous 2022” -videossa, jossa eräs puolueen jäsen esittää kitarasäestyksellä suomenkielisen version Saksan natsipuolueen

tunnuskappaleesta ”Horst-Wessel-Lied”. Konnotaatiot antisemitismistä, natsi-Saksasta, valkoisesta ylivilallasta ja fasismista ovat ilmiselvät. Myös ”Kesäleiri 2023” -videossa erään leirin osallistujan laulama ”Oi kallis Suomenmaa” -kappale maalaa selkeitä konnotaatioita suomalaisuudesta, isänmaallisuudesta, itsenäisyydestä ja kotimaan arvostamisesta.

Edellä mainittujen lisäksi videoista ”Vappumarssi 2023” ja ”Lapua-video” löytyy ikoni-merkkejä, joita ei esiinny muissa videoissa. ”Vappumarssi 2023” -videossa poliisit ja poliisiauto viestivät lakia, järjestystä ja auktoriteettia sekä sitä, että Suomen turvallisuusviranomaiset ovat valmiita turvaamaan puolueen marssimisen. Hallittu marssimuodostelma ja tahtia pitävät marssirummut puolestaan luovat armeijamaisia, järjestelmällisiä ja jopa hieman uhkaavia konnotaatioita, samoin kuin kulkuetta vetävä, itsevarmuutta ja pelottomuutta henkivä sinimustaan pukuun ja mustiin aurinkolaseihin pukeutunut puolueen jäsen. ”Lapua-videossa” sen sijaan suuri osa ikoni-merkeistä sisältää IKL- ja Lapuan liike -konnotaatioita. Videolla näytetään muun muassa ”Lapuan liike 1929–1932” -teipit museon lattialla, IKL:n johtajan Vihtori Kosolan valokuva ja hauta sekä IKL:n postikortteja, joissa on sinimusta kuva natsitervehdystä tekevästä puolueen jäsenistä sekä puolueen logo. Näihin kaikkiin liittyy konnotaatioita fasismista, väkivallasta, natseista, IKL:sta, Lapuan liikkeestä ja Suomen historiasta.

5.2. Merkit Alternative für Deutschlandin videoissa

AfD:n videot ovat huomattavasti Sinimustan Liikkeen videoita ammattimaisemmin ja siistimmin tuotettuja. Ne ovat myös tiiviimpiä ja lyhyempiä, sillä niiden kesto vaihtelee alle minuutista neljään ja puoleen minuuttiin. Lisäksi AfD:n videot ovat luonteeltaan erilaisia, sillä ne ottavat suoraan kantaa erinäisiin poliittisiin aiheisiin ja pyrkivät puhuttelemaan erityisesti Saksan kansalaisia.

5.2.1. Symbolit

Yksi kaikissa viidessä videossa toistuva symboli on AfD:n logo (alla), josta ei herää kovinkaan runsaita mielleyhtymiä ainakaan ensimmäisellä vilkaisulla. Nuolen sisällyttäminen logoon on kyllä ollut yleistä uusnatsi- ja muiden äärioikeistojärjestöjen keskuudessa, mutta AfD:n punainen ylöspäin suuntautuva nuoli ei suoraan viesti tämänkaltaisia yhteyksiä. Sen sijaan sen voi tulkita merkitsevän eteenpäin tai ylöspäin liikkumista.

Alternative für Deutschlandin logo. Lähde: Global Project Against Hate and Extremism (2021).

Monet videoissa esiintyvistä symboleista ovat erilaisia lippuja. Esimerkiksi videossa ”Wohltätigkeit?” esitellään Intian, Syyrian, Kiinan, Afganistanin ja Ukrainan liput. Videossa ”10 Jahre AfD” puolestaan liehuu Saksan lippu ja videossa ”Verbrenner-Verbot” EU:n ja Venäjän liput. Näistä kaikki muut paitsi Saksan ja Venäjän liput esitetään negatiivisessa kontekstissa. Parlamenttitalon edustalla ja AfD:n poliitikon kädessä liehuva Saksan lippu sisältää positiivisia konnotaatioita isänmaallisuudesta sekä vahvasta ja ylpeästä kansasta, jonka etujen puolesta kannattaa taistella. Intian, Syyrian, Kiinan ja Afganistanin liput yhdistettynä videon teksteihin, joissa luetellaan Saksan näille maille lähettämien avustusten määrät, luovat konnotaatioita avuttomista maista, jotka eivät pärjää ilman Saksan tuntuvaa taloudellista apua. Horisontissa meren toisella puolen liehuva Venäjän lippu puolestaan konnotoi taaksejätettyä yhteistyökumppania ja viittaa Saksan ja Venäjän välisen maakaasujakelun loppumiseen EU:n Venäjän vastaisten pakotteiden seurauksena. Kieltoimerkillä peitetty EU:n lippu sen sijaan konnotoi EU:n syyllisyyttä saksalaisten kokemuksiin haasteisiin ja kurjuuteen ja viestii, että unionista eroaminen olisi järkevää ja kannatettavaa.

”10 Jahre AfD” -video sisältää erityisesti saksalaisuuteen liittyviä symboleja. Videossa kuvataan Saksan parlamenttitaloa, jonka päätyseinässä lukee ”Dem Deutschen Volke” eli suomeksi ”Saksan kansalle”. Kaiverruksen sanat konnotoivat saksalaista demokratiaa ja identiteettiä sekä isänmaallisuutta ja kansallismielisyyttä. Niihin on kuitenkin koettu liittyvän myös negatiivisia konnotaatioita natsipuolueen omaksuttua omaan retoriikkaansa sanan ”volk” (The New York Times 1.4.2003) – olkoonkin, että parlamenttitalon kaiverruksella ei ollut alunperin mitään yhteyttä natseihin. Videossa esiintyy myös AfD:n omia symboleja, kuten sydän, jonka sisällä lukee saksaksi ”meidän maa ensin”. Symboliin liittyy konnotaatioita isänmaallisuudesta, kansallismielisyydestä, Saksan etujen asettamisesta etusijalle sekä kansainvälisyyden vastustamisesta.

5.2.2. Ikonit

Toisin kuin Sinimustan Liikkeen videoissa, AfD:n videoissa esiintyy enemmän ikoni-merkkejä kuin symboli-merkkejä. Tärkeimpiä teemoja ovat valkoisten saksalaisten perinteet ja hyvinvointi ja toisaalta ei-valkoisten maahanmuuttajien, turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten oikeuksien ja maassaolon vastustaminen. Ensin mainittuun teemaan liittyviä merkkejä ovat muun muassa ”Verbrenner-Verbot” -videossa esiintyvä valkoinen nelihenkinen perhe, joka konnotoi stereotyyppisen heteroperheen ideaalia ja ns. tavallisten saksalaisten arkea, sekä (valkoiset) maalari ja maanviljelijä, jotka konnotoivat yrittäjyyttä, ahkeraa työntekoa sekä yhteiskunnan hyvinvoinnista huolehtimista. ”10 Jahre AfD” -videossa esiintyvät hymyilevät valkoiset AfD:n kampanjatilaisuuksien osallistajat, jotka konnotoivat puolueen tyytyväistä kannattajakuntaa, joka koostuu ns. tavallisista valkoisista ja ulkonäöltään normeihin asettuvista saksalaisista. Toisaalta videossa nähdään myös rahakasan päällä seisova kravattiin pukeutunut rikas valkoinen henkilö, johon liittyy konnotaatioita rikkaiden ihmisten etuoikeuksista ja paremmasta yhteiskunnallisesta asemasta tavallisiin duunareihin verrattuna. Lisäksi videossa esiintyy kaksi itkevää lasta. Tämän merkin konnotaatiot keskittyvät avuttomuuteen ja haavoittuvuuteen, ja merkin tavoitteena on mitä luultavimmin vedota tunteisiin lasten pahoinvoinnin kautta.

Ei-valkoisiin maahanmuuttajiin ja ei-valkoisiin ihmisiin ylipäänsä liitetään sen sijaan konnotaatioita epäilyttävyydestä, uhkaavuudesta ja opportunistista. Videossa ”Verbrenner-Verbot” tummaihoiset ihmiset esitetään työskentelemässä kaivoksella ja puuhastelemassa rähjäisen hökkelin edessä. Näillä konnotoidaan stereotyyppioita tummaihoisista ihmisistä köyhinä, kärsivinä ja rähjäisissä hökkeleissä asuvina, ikään kuin alemman kastin ihmisinä, joilla ei ole juurikaan omaa toimijuutta. Sen sijaan heidän fyysisellä kaivostyöllään mahdollistetaan se, että rikkaat länsimaalaiset saavat tärkeitä jalometalleja puhelimiinsa ja sähköautojensa akkuihin. Videossa ”Wohltätigkeit?” nähdään hymyilevä ja naureskeleva intialainen, syyrialainen, kiinalainen ja ukrainalainen mies sekä Zelenskyi. Videon konteksti huomioiden tähän liittyy konnotaatioita siitä, että ulkomaalaiset myhäilevät tyytyväisenä ja tekevät pilkkaa Saksan ulkomaille lähettämistä taloudellisista avustuksista. Videossa annetaan ymmärtää, että avustukset menevät esimerkiksi Intian ohjuskokeisiin sekä Ukrainan eläkejärjestelmään ja jälleenrakentamiseen, jota kipparoi huijarilta ja roistolta vaikuttava Zelenskyi. Afganistaniin lähetettävien taloudellisten avustusten kohdalla näytetään kuvaa taisteluvälineisiin pukeutuneista sotilaista ja konnotoidaan, että Saksa rahoittaa afganistanilaisten terroristien tai muiden väkivaltaisten taistelijoiden sotatoimia.

Lisäksi "Wohltätigkeit?" -videossa kuvataan tummaihoisia pakolaisia täyteen ahdetussa kumiveneessä merellä tai raja-aidalla pyrkimässä väkivalloin piikkilangan läpi. Tähän liittyy konnotaatioita massoittain saapuvista avuttomista pakolaisjoukoista – yhteiskuntarauhaa uhkaavista *toisista* –, jotka eivät välitä valtioiden rajoista vaan toimivat väkivaltaisesti, hallitsemattomasti ja keinoja kaihtamatta. Myös "Unser land" -videossa keskitytään erityisesti turvapaikanhakijoiden aiheuttamien ongelmien alleviivaamiseen. Videossa tummahiuksiset ja -ihoiset sekä hijab-huiveihin pukeutuneet mielenosoittajat Saksan kaduilla luovat konnotaatioita siitä, että ulkomaalaisten päästäminen Saksaan aiheuttaa mellakoita ja sekasortoa, että kaikki maahanmuuttajat statuksestaan huolimatta ovat konfliktinhakuisia ja väkivaltaisia, ja että "ulkopuoliset" ajavat Saksalle kuulumattomia asioita, kuten tulitaukoa Palestiinaan. Videossa pyritään viestimään, että Saksan kansan etu jää toissijaiseksi, ja kokemusta ulkoryhmästä vahvistetaan huiveilla ja muilla ei-eurooppalaisilla merkeillä (kuten symboliksi laskettavalla Palestiinan lipulla). Kontrastina tälle videossa näytetään myös saksalaisia poliiseja mustissa virka-asuissaan. Konnotaatiot laista ja järjestyksestä, mellakoivan väkijoukon hallinnasta sekä turvan ja tasapainon ylläpitämisestä levottomassa tilanteessa ovat liitettävissä tähän merkkiin.

"AfD-Mitglied" -videossa esiintyy useita erilaisia merkkejä, mutta niitä kaikkia yhdistää maahanmuuttajiin liittyvät negatiiviset konnotaatiot. Videon aloittaa mustavalkoinen kuva surullisesta nuoresta vaaleahiuksisesta naisesta. Kuvan päällä lukee saksaksi "avuttomuus" ja videon taustalla kuuluu (radio)uutistenlukijan ääni, joka kertoo maahanmuuttajien tekemistä seksuaalirikoksista. Näillä merkeillä konnotoidaan naisten avuttomuutta, kaipuuta pelastetuksi ja autetuksi tulemiseen sekä (oletettavasti pohjoismaalaisen) neidon hädänalaisuutta seksuaalirikoksia tekevien maahanmuuttajien käsissä. Seuraavaksi videolla näytetään mustavalkoista kuvaa ränsistyneestä rakennuksesta. Kuvan päällä lukee saksaksi "alistuminen". Tämän merkin konnotaatiot liittyvät kodin ja turvapaikan tuhoutumiseen, piiloutumisen mahdottomuuteen sekä pelkoon levottomuuksista. Kolmantena merkinä nähdään mustavalkoista kuvaa vanhasta parrakkaasta kodittomasta miehestä. Kuvan päällä lukee saksaksi "tulevaisuus?" ja merkki konnotoi saksalaisten tavallisten ihmisten surullista tulevaisuutta, kaiken menettämistä sekä vanhusten kotien siirtymistä ulkomaalaisille. Seuraava merkki on mustavalkoinen kuva uimahallin altaasta veden alta. Kuvan päällä lukee saksaksi "ahdistus" ja konnotaatiot hukkumisen tunteesta, kaiken huolestuttavan kehityksen alle murentumisesta, epätoivoon vajoamisesta sekä ulospääsyn

mahdottomuudesta nousevat välittömästi mieleen. Kontrastina näille edellä mainituille merkeille videon lopussa nähdään AfD:n kannattajia Saksan lippujen kanssa, mikä konnotoi sitä, että AfD huolehtii ja välittää saksalaisesta kansasta ja että puoluetta kannattamalla kaikki videon alussa esitellyt uhkakuvat voidaan välttää.

AfD viittaa videoissaan usein myös tiettyihin poliitikkoihin. Videossa ”Verbrenner-Verbot” nähdään EU-komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen, Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi, Saksan varaliittokansleri ja talous- ja ilmastonsuojeluministeri Robert Habeck sekä Yhdysvaltain presidentti Joe Biden. Von der Leyen istuu videossa lentokoneen ohjaamossa, millä konnotoidaan nimekkäiden poliitikkojen turhanpäiväisiä lentomatkoja. Taustalla lentokoneen takana näkyy myös sateenkaari, joka voi olla pelkästään osa taustamaisemaa (mikä tekisi siitä ikonin) tai sitten viitata sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin, joita EU pyrkii edistämään ja joita AfD vastustaa (mikä tekisi siitä symbolin). Zelenskyi puolestaan ajaa videossa tankilla ja ammuskelee. Tällä konnotoidaan hänen ja Ukrainan aktiivista roolia Venäjän hyökkäyssodassa ’oman maan puolustajan’ ja ’hyökkäyksen uhrin’ roolien sijaan. Robert Habeckin kulkuneuvoksi on valikoitunut nesteytettyä maakaasua (eng. *liquefied natural gas*, LNG) kuljettava rahtilaiva. Konnotaatiot liittyvät (AfD:n tulkitsemaan) ilmastonsuojeluministerin toiminnan kaksinaismoralismiin, sillä hän ennemmin kuljettaa Saksaan maakaasua laivoilla pidemmän matkan takaa kuin jatkaa venäläisen maakaasun vastaanottamista vedenalaisia putkia pitkin. Tähän aiheeseen liittyy myös sukellusveneen kyydissä bandana kasvoillaan istuva Biden. Konnotaatiot Bidenin rosvoudesta, epäilyttävyydestä sekä Saksan ja Venäjän välisten suhteiden tahallisesta sabotoimisesta ovat helposti havaittavissa.

Näillä kaikilla edellä mainituilla merkeillä pyritään konnotoimaan nimekkäiden poliitikkojen kaksinaismoralismia ilmastoasioissa, tavallisen kansan todellisuudesta vieraantumista sekä poliitikkojen kyseenalaista uskottavuutta. Lisäksi videossa ”Unser land” nähdään Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Charles Michel puhumassa Lähi-idän viime syksynä kärjistyneestä tilanteesta. Tämä merkki yhdistettynä ei-valkoiisiin mielenosoittajajoukkoihin luo konnotaatioita EU:n syyllisyydestä Saksan yhteiskunnallista vakautta järkyttäneeseen tilanteeseen, jonka AfD kokee johtuvan unionin ja liittovaltion maahanmuuttopolitiikasta. Saksan hymyilevän valtiojohdon ja kymmenen miljoonan pakolaisen vastaanottamisesta kertovan naispoliitikon kuvaaminen

puolestaan antaa ymmärtää, että saksalaiset päättäjät eivät välitä 'tavallisen' saksalaisen turvallisuudesta tai maan säilyttämisestä vakaana ja saksalaisena.

Videossa "10 Jahre AfD" yhdistellään valtapuolueiden poliitikkoja kritisoivia ja isänmaallisuutta korostavia merkkejä. Tunnettujen saksalaisten poliitikkojen, kuten Scholzin, esittelemisellä pyritään henkilöimään syyllinen niille asioille, joita AfD kritisoii (esimerkiksi koronatoimet tai Saksan maahanmuuttopolitiikka). Samaan aikaan Saksan lippuja kantavalla mielenosoittajajoukolla konnotoidaan sitä, että saksalaiset tavalliset ihmiset ovat joukoittain AfD:n takana ja että AfD edustaa saksalaisia ja täten myös Saksaa. Samat konnotaatiot liittyvät myös AfD:n puheenjohtaja Tino Chrupallaan, joka nähdään videossa puku päällä pitämässä puhetta jossakin AfD:n tilaisuudessa. Isänmaallisuutta ja Saksan etujen puolesta taistelemista korostavat Chrupallan rinnassa oleva Saksan lippu -pinssi sekä Saksan lippu, jota hän heiluttaa juhlallisesti. Isänmaallisuuden ja saksalaisuuden konnotaatiot liittyvät myös saksalaisiin kaupunki- ja maaseutumaisemiin, joita esitellään videon loppupuolella.

Kuten Sinimustan Liikkeen videoissa, myös AfD:n videoissa taustamusiikilla on tärkeä osa. Videossa "Verbrenner-Verbot" taustalla on kimeä, pomppiva musiikki, joka alleviivaa videolla esitettyjen EU:n ilmastotoimien naurunalaisuutta ja vahvistaa videon parodiamaista luonnetta. Samaa tehokeinoa käytetään myös videossa "Wohltätigkeit?", jossa pomppiva ja hassutteleva 'pellemusiikki' korostaa Saksan päättäjien tekemien hyväntekeväisyysrahoitusten typeryyttä ja naurettavuutta. "10 Jahre AfD" -videossa puolestaan taustalla on voitontahtoisesta ja määrätietoisesta tunnelman luova hiipivä musiikki, jonka voimakkuuden säätelyllä osoitetaan, mitkä asiat ovat videossa kaikkein olennaisimpia. Videoissa "Unser Land" ja "AfD-Mitglied" taustamusiikilla – joka ei itse asiassa ole jälkimmäisessä videossa musiikkia vaan (radio)uutistenlukijan ääni – pyritään luomaan uhkaava tunnelma, joka herättää videon katsojassa huolta Saksan ja koko maailman tilanteen kärjistyisestä sekä jatkuvasti pahenevista turvallisuusuhista, joihin vastaaminen vaatii yhteiskunnallista muutosta.

5.3. Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajojen kiertäminen

Sinimustan Liikkeen ja AfD:n videot ovat luonteeltaan hyvin erilaisia ja pyrkivät hieman toisistaan poikkeaviin päämääriin – olkoonkin, että molempien puolueiden videoiden yhtenä pääasiallisena tavoitteena on tietysti herättää huomiota ja kerätä lisää kannattajia. Sinimustan Liikkeen videoissa puolueen ideologiaa ja tavoitteita pyritään viestimään pikemminkin symbolien ja 'piilotettujen'

merkkien avulla yhteishenkeä nostattavien aktiviteettien lomassa, kun taas AfD:n videoissa puolue kertoo avoimesti tavoitteistaan ja mielipiteistään sekä kritisoi poliittisia vastustajiaan. Sinimustan Liikkeen videoissa esiintyvät symbolit tekevät hyvin selväksi sen, että puolue kannattaa kansallissosialismia, fasismia, rasismia ja valkoista ylivaltaa. Osa näistä merkeistä on piilotettuja (vähemmän tunnetut uusnatsisymbolit, kuten riimut) ja osa hyvinkin avoimia (kuten Kurun hakaristitatuointi ja natsipuolueen tunnuslippu). Valtaosa analysoimieni videoiden konnotaatioista liittyy fasismiin, kansallissosialismiin, natsi-Saksaan, antisemitismiin, valkoiseen ylivaltaan, IKL:een, vihaan ja väkivaltaan. Seuraavaksi yleisimpiä konnotaatioita ovat suomalaisuus, isänmaallisuus ja kansallismielisyys.

AfD:n videoissa puolestaan ei käytetä avoimesti uusnatsien, valkoisen ylivallan kannattajien tai muun äärioikeiston suosimia merkkejä, mikä voi ymmärrettävästi johtua puolueen asemasta Saksan parlamentissa. Sen sijaan voimakasta kritiikkiä maahanmuuttajia kohtaan – paikoitellen jopa muukalaisvihaa – sekä erottelua *meidän* (eli valkoisten saksalaisten) ja *toisten* (eli maahanmuuttajien) välillä esiintyy kaikissa videoissa. Konnotaatiot maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten epäilyttävyydestä ja uhkaavuudesta sekä tunnettujen poliitikkojen epäluotettavuudesta näkyvät useissa videoissa. Lisäksi AfD:n videoista löytyy isänmaallisuuden, saksalaisuuden ja kansallismielisyyden konnotaatioita. Tämä onkin yhdistävä tekijä Sinimustan Liikkeen ja AfD:n videoissa.

Jotta voidaan arvioida sitä, miten puolueet pyrkivät kiertämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja YouTube-videoitten ja niissä esiintyvien merkkien avulla, on toteuttamani semioottisen analyysin tuloksia peilattava yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsitteen kahteen eri puoleen: muodolliseen (eli oikeudelliseen) ja sosiaaliseen. Siirryn seuraavaksi analysoimaan näitä. On kuitenkin huomautettava, että keskityn analyysissäni nimenomaan niihin merkkeihin, jotka ovat yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kannalta kyseenalaisia. Jätän siis suoraan neutraalimmat ja harmittomimmat merkit tässä kohtaa huomiotta: esimerkiksi isänmaallisuutta, kansallismielisyyttä tai kotimaan arvostamista konnotoivat merkit kun eivät riko mitään lakeja eivätkä liioin aiheuta suurta yhteiskunnallista vastustusta – joskin erilaisia mielipiteitä voidaan esittää siitä, millaisessa kontekstissa esimerkiksi kotimaan lipun saa esittää.

5.3.1. Sinimustan Liikkeen videot ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden

Kuten kerroin luvussa 3, Suomessa puolueen yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden muodollinen puoli liittyy puolerekisteriin hyväksytyksi tulemiseen, joka puolestaan edellyttää puolueelta kansainvälisen oikeuden ja Suomen lakien noudattamista. Itse puolerekisteriin pääsemisen vaatimukset ovat seuraavat:

Puolurekisteriin merkitään hakemuksesta yhdistysrekisteriin merkitty rekisteröity yhdistys, jonka toiminnan tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. -- Puolurekisteriin merkittävän yhdistyksen sääntöjen tulee turvata, että sen päätöksenteossa ja toiminnassa noudatetaan kansanvaltaisia periaatteita. Yhdistyksellä tulee myös olla säännöistä ilmenevän tarkoituksen toteuttamiseksi laadittu yleisohjelma, josta ilmenevät yhdistyksen valtiollisessa toiminnassa noudatettavat tavoitteet ja periaatteet. Lisäksi tarvitaan vähintään 5000 eduskuntavaaleissa, kuntavaaleissa tai europarlamenttivaaleissa äänioikeutetun henkilön allekirjoittamaa kannattajakorttia, jossa nämä ilmoittavat kannattavansa yhdistyksen merkitsemistä puolurekisteriin. (Puolurekisteri.fi 2024.)

Puolurekisteri ei siis aseta tarkempia rajoituksia sille, mihin aiheisiin puolue voi keskittyä tai millä tavoin se voi pyrkiä tavoitteitaan edistämään, kunhan se noudattaa "kansanvaltaisia periaatteita" sekä kansainvälisiä ja kansallisia lakeja (ibid.; VN/18682/2023, 2). Koska oikeusministeriö perusteli päätöstään hakea Sinimustan Liikkeen puolurekisteröinnin purkamista juuri puolueen yleisohjelman kansainvälistä oikeutta sekä suomalaisia lakeja rikkovalla sisällöllä (VN/18682/2023, 4), tuntuu selkeältä peilata Sinimustan Liikkeen videoista löytyviä merkkejä suomalaista aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä vasten ja tutkia, miten puolue pyrkii lainsäädännön asettamia rajoituksia kiertämään.

Suomen perustuslain (731/1999) kuudennessa pykälässä todetaan, että "ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä". Samoin yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) pyritään edistämään yhdenvertaisuutta ja kielletään syrjintä henkilöön liittyvän syyn perusteella, mutta nämä periaatteet kohdistuvat lähinnä työhön, koulutukseen ja viranomaistoimintaan sekä tavaroiden ja palvelujen tarjoamiseen. Vaikka Sinimusta Liike hyödyntää videoissaan rasistisia, antisemitistisiä ja fasistisia merkkejä, pelkkä merkkien esitleminen ei suoraan syrji ketään, joten videoilla ei rikota perustus- tai yhdenvertaisuuslakeja. Koska näiden merkkien konnotaatiot kuitenkin liittyvät ihmisten eriarvoiseen kohteluun, arvoon ja yhteiskunnalliseen asemaan henkilöön liittyvien syiden (kuten ihonvärin, etnisen alkuperän tai uskonnon) perusteella, voidaan niitä pitää *hyvien tapojen* vastaisina, vaikka ne eivät olisikaan *lain* vastaisia. Tässä vaiheessa onkin aiheellista tarkastella

yhdistyslain (503/1989) ensimmäistä pykälää, jossa todetaan seuraavasti: ”Yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen”. Suomessa rekisteröidyn puolueen takana on oltava rekisteröity yhdistys, joten yhdistyslaki koskee väistämättä myös rekisteröityjä puolueita. Koska rasististen, antisemitististen ja fasististen merkkien käyttö sekä esimerkiksi Saksan natsipuolueen tunnuslaulun laulaminen Sinimustan Liikkeen videoilla voitaisiin tulkita hyvien tapojen vastaiseksi, puolueen voitaisiin katsoa rikkovan tällä tavoin yhdistyslain ensimmäistä pykälää. On kuitenkin huomattava, että tämä on minun henkilökohtainen tulkintani ’hyvien tapojen vastaisuudesta’, joten se ei ole yleistettävissä ehdottomaksi totuudeksi.

Sinimusta Liike saattaa myös pyrkiä kiertämään Suomen rikoslain (39/1889) 11. luvun pykälässä 10 kiellettyä kiihottamista kansanryhmää vastaan. Kyseisessä pykälässä linjataan seuraavasti:

Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki 39/1889.)

Koska puolue ei avoimesti uhkaa, panettele tai solvaa esimerkiksi juutalaisia tai ei-valkoisia, se ei tarkasti ottaen syyllisty tähän rikokseen. Rasististen ja antisemitististen merkkien (osittainen) tulkinnanvaraisuus mahdollistaa sen, ettei rikokseen syyllistymistä tapahdu, mutta haluttu viesti välittyy niille katsojille, jotka osaavat tulkita merkkejä tarkoitetulla tavalla.

Muodollisen puolen lisäksi puolueiden yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen kuuluu sosiaalinen puoli eli se, millä tavoin ja missä määrin kansalaiset hyväksyvät puolueen. Koska tässä tutkimuksessa ei varsinaisesti pyritty selvittämään suomalaisten reaktioita Sinimustan Liikkeen videoihin, arvioin yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden sosiaalista puolta peilaten semioottisen analyysin tuloksia aiempaan julkiseen keskusteluun Sinimustan Liikkeen olemassaolosta ja toiminnasta. Kuten mainitsin jo aiemmin, julkinen keskustelu Sinimustasta Liikkeestä on mielestäni ollut verrattain vaisua. Äänekkäimmin puolueen olemassaoloa ovat vastustaneet antifasistiset toimijat, kuten Varisverkosto (2.4.2023), mutta vastustusta on tullut muistakin suunnista: esimerkiksi puolueen eduskuntavaalikampanjointi kiellettiin Keskon kaupoilla, sillä puolueen aatemaailman koettiin

olevan liian suuressa ristiriidassa Keskon arvojen kanssa (Helsingin Sanomat 27.3.2023). Näissä tapauksissa Sinimustaa Liikettä on vastustettu nimenomaan sillä perusteella, että puolueen kaltaisten fasististen järjestöjen toiminnan ei pitäisi olla Suomessa sallittua. Nämä voidaan tulkita Selvanathanin ja Leidnerin (2022, 1595) nimeämäksi uhkareaktioksi, jonka aiheuttaa äärioikeistopuolueen havaittu läsnäolo yhteiskunnassa, ja josta seuraa tarve pysäyttää puolueen toiminta.

Toisaalta Sinimusta Liike on saanut myös normalisoivia reaktioita (Selvanathan & Leidner 2022, 1595) muun muassa muilta puoluepolitiikassa toimivilta sekä useilta yksityishenkilöiltä kannattajakortin allekirjoittamisen muodossa. Useat kannattajakortin allekirjoittaneet toteavat Helsingin Sanomien haastattelussa, että eivät tue Sinimustan Liikkeen ajatuksia vaan ainoastaan sen oikeutta toimia rekisteröitynä puolueena (Helsingin Sanomat 16.6.2023). He ovat siis ilmeisesti sitä mieltä, että mitä tahansa aatetta kannattavan puolueen tulisi saada osallistua puoluepolitiikkaan – vaikka kyseessä olisikin kansainvälistä oikeutta ja kansallista lainsäädäntöä rikkova aate. Toiset kannattajakortin allekirjoittaneet tukevat kuitenkin avoimesti myös Sinimustan Liikkeen tavoitteita ja toteavat esimerkiksi, että puolue voisi olla perussuomalaisten ”kumppanipuolue” (Helsingin Sanomat 18.6.2023). Kaikki kyseiseen artikkeliin haastatellut henkilöt ovat perussuomalaisten jäseniä. Onkin huomionarvoista, että parhaillaan hallituksessa istuvan puolueen jäsenistöllä löytyy normalisoivia reaktioita Sinimustan Liikkeen kaltaiselle puolueprojektille.

Selvanathan ja Leidner (2022, 1597) raportoivat kohdanneensa samankaltaisia reaktioita alt-right -liikkeeseen liittyen: liikkeen kannattamista osoitettiin nimenomaan toiminnan sallimisella ja hyväksymisellä, ei niinkään omalla aktiivisella ja avoimella osallistumisella tai liikkeen jäseneksi liittymisellä. Huomionarvoista on, että eduskuntaan päässeet poliitikot joutuvat kyllä selittelemään nuoruuden natsikuviaan tai vaalikampanjoissa käyttämiään numeroita, mutta eduskunnan ulkopuoliset puolueet saavat ilmeisen rauhassa sisällyttää sosiaalisen median sisältöihinsä mitä tahansa merkkejä ilman, että siitä nousee suurta julkista keskustelua. Koska yksi puolueiden sosiaalisen hyväksyttävyyden arviointikriteeri on vaalimenestys, Sinimustan Liikkeen äänisaalis tulevaisuudessa europarlamenttivaaleissa – olettaen, että sen puolurekisteröintiä ei ehditä purkaa ennen kesäkuun vaaleja – antaa jonkinlaista näkemystä siitä, kuinka hyväksyttävänä Suomen äänioikeutetut kansalaiset puoluetta pitävät. Vaikka viimeisimmissä eduskuntavaaleissa puolueen

kannatus ei ollut päätä huimaavaa, ääniä kuitenkin tuli kaikissa neljässä vaalipiirissä, jossa puolueella oli ehdokkaita asetettuna.

Koska Sinimusta Liike käyttää videoissaan avoimen fasistisia merkkejä yhteiskunnassa, jossa fasismi ei ole laajasti hyväksyttyä (vaikka se ei olekaan lailla kiellettyä), vaikuttaa siltä, ettei se oikeastaan pyri kiertämään näitä rajoja vaan pikemminkin korostamaan, ettei se edes halua mahtua niiden sisään. Tavoitteena on kenties laajentaa Overtonin ikkunaa ja seurata, kuinka pitkälle avoimen fasistisen ja rasistisen puolueen toimintaa ollaan valmiita sietämään yhteiskunnassa. Jos politiikka on ”mahdollisuuden taidetta”, kuten brittiläinen poliitikko Rab Butler on todennut, sosiaaliset representaatiot piirtävät tuolle mahdollisuudelle rajat (Elcheroth, Doise & Reicher 2011, 734). Sinimustan Liikkeen tietoisena tavoitteena voikin olla juuri näiden mahdollisuuden rajojen venyttäminen muuttamalla fasismiin liitettyjä sosiaalisia representaatioita. Tutkimusten mukaan sosiaalisten muutosten toteutuminen ja vähemmistön nousu valtavirran tietoisuuteen vaatii suurta muutosta yksilöiden asenteissa (Portelinha & Elcheroth 2016, 662), joten pyrkimykset muuttaa sosiaalisia representaatioita tulisi ottaa vakavasti.

Yhteenvedon voidaan todeta, että Sinimusta Liike saattaa pyrkiä videoillaan kiertämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja ainakin toimien hienovaraisesti yhdistyslain vastaisesti sekä koetellen rikoslain ja sosiaalisen hyväksyttävyyden rajoja käyttämällä videoissaan merkkejä, joiden konnotaatiot ovat hyvien tapojen vastaisia tai vähintäänkin kyseenalaisia. Tähän lopputulokseen päätyminen kuitenkin vaatii videoiden katsojalta paikoitellen melko syvällistäkin analyysia ja tulkintaa merkkien merkityksestä ja niiden käytön tarkoituksesta, sillä videoilla ei sanota esimerkiksi suoraan, että Sinimusta Liike vastustaa juutalaisia tai kannattaa valkoista ylivaltaa. Sen sijaan puolue voi ’piilotetusti’ viestiä edellä mainittuja näkemyksiä hakaristi-tatuointien ja muiden antisemitististen merkkien sekä ”White Lives Matter” -tarrojen avulla – muutamia esimerkkejä mainitakseni.

On haastavaa vetää rajoja sille, millaisia konnotaatioita sisältävien merkkien käyttö on hyväksyttävää, jos lainsäädännössä ei ole erikseen tähän liittyviä kirjauksia. Suomessakin on käyty useaan kertaan keskustelua siitä, pitäisikö hakaristin tai muiden väkivaltaiseen historiaan liittyvien tunnusten (kuten sirpin ja vasaran) julkinen käyttö kieltää, mutta yhtenäistä mielipidettä ei ole toistaiseksi saatu muodostettua (Yle 7.12.2018; Yle 21.8.2023). Keskustelu aiheesta aktivoitui

erityisesti loppukesästä 2023 silloisen elinkeinoministeri Junnilan väitettyjen äärioikeistoyhteyksien ja muiden perussuomalaisten ministerien rasististen ja väkivaltaisten kommenttien ja kirjoitusten vuoksi. Näistä nousut kohu pakotti uuden hallituksen julkaisemaan tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa muun muassa todetaan, että nykyinen hallitus selvittää mahdollisuudet ”ainakin natsismin ja kommunismin symbolien käyttämisen kriminalisointiin kun niitä käytetään aatteiden edistämistä tavoitellen”, ja että ”rasismille ei tule antaa Suomessa tilaa” (Valtioneuvosto 2023, 7, 12). Vaikka tiedonanto itsessään ei luo mitään uusia oikeudellisia raameja, se maalaa kuvaa suomalaisen yhteiskunnan ja poliittisen toiminnan arvoista ja toimintamalleista – joihin Sinimustan Liikkeen videoiden merkit eivät istu erityisen hyvin. Tältä osin Sinimusta Liike siis kiertää yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja: puolue ei jaa videoissaan suoria rasistisia tai antisemitistisiä lausuntoja, mutta näitä konnotoivien merkkien avulla se saa viestinsä perille videon katsojalle.

On myös tärkeä muistaa, että vaikka yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoissa pysyttäisiinkin, on representaatioilla ja niiden kautta rakentuneella sosiaalisella tiedolla paljon valtaa. Kuten Elcheroth, Doise ja Reicher (2011, 735) toteavat: ”suhtautumisemme tiettyihin representaatioihin riippuu siitä, miten kategorisoimme itsemme suhteessa niihin ryhmiin, joihin nuo representaatiot liittyvät”. Ei siis ole merkityksetöntä, että Sinimustan Liikkeen videoilla on vain valkoisia ihmisiä, jotka harrastavat liikuntaa ja tekevät perinteisen suomalaisiksi miellettyjä asioita – kuten saunovat ja uivat järvessä kesäisessä metsämaisemassa – samaan aikaan, kun videoihin sisällytetään valkoiseen ylivaltaan, rasismiin ja antisemitismiin liittyviä merkkejä. Tavoitteena on epäilemättä rakentaa representaatiota suomalaisesta maaseudulla asuvasta fyysisesti hyväkuntoisesta kansalaisesta, joka seisoo ylpeästi ihmisten eriarvoistamisen takana. Näitä representaatioita rakentavien videoiden tarjoaminen kenen tahansa saataville yhden maailman tunnetuimman sosiaalisen median alustan avulla on omiaan vaikuttamaan suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevaan sosiaaliseen tietoon siitä, kuinka äärimmäisten identiteettien tunnustamista voidaan pitää yhteiskunnassa hyväksyttävänä.

5.3.2. Alternative für Deutschlandin videot ja yhteiskunnallinen hyväksyttävyys

Saksassa ei ole käytössä samanlaista puolueräkisteriä kuin Suomessa, mutta vakaiksi sekä jäsenmäärältään ja julkiselta läsnäololtaan riittävän laajoiksi itsensä todistaneiden puolueiden täytyy toimittaa perustuskirjansa kansalliselle vaaleista vastaavalle viranomaiselle, joka varmistaa, että se on yhdenmukainen Saksan perustus- ja puoluelain kanssa (Deutsche Welle 27.1.2024). Näitä

lakeja voidaan siis pitää Saksan kontekstissa yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden muodollisena puolena.

Kuten Suomen, myös Saksan perustuslain artikla 3 kieltää syrjinnän ja julistaa kaikkien olevan tasa-arvoisia lain edessä. Perustuslain artikla 9 puolestaan toteaa, että ”yhdistykset, joiden tarkoitus tai aktiviteetit rikkovat rikoslakeja tai jotka vastustavat perustuslaillista järjestystä tai kansainvälisen ymmärryksen konseptia, tulee kieltää”. Artikla 21 julistaa perustuslaittomiksi sellaiset poliittiset puolueet, jotka pyrkivät tavoitteidensa tai kannattajiensa käytöksen avulla kumoamaan vapaan demokraattisen järjestyksen tai jotka vaarantavat Saksan olemassaolon. Myös valtiollinen rahoitus tällaisille puolueille kielletään. (Basic Law for the Federal Republic of Germany 1949.) Lisäksi Saksan puoluelaisissa (Political Parties Act 1967) korostetaan poliittisten puolueiden kiinteää yhteyttä vapaaseen demokraattiseen järjestelmään.

Vaikuttaakin siltä, että kunhan puolueet eivät yritä vaarantaa Saksan demokraattista järjestelmää, niiden annetaan toimia melko vapaasti. Koska Saksassa puolueen voi perustaa suorilta käsin ilman, että tarvitsee perustaa ensin yhdistys (kuten Suomessa) (Deutsche Welle 27.1.2024), edes yhdistyksiä koskeva laki ei rajoita niitä. Toisin kuin Suomessa, Saksan lainsäädännön kirjaukset perustuvat nimenomaan lakien rikkomiseen, eivät ’hyvien tapojen’ vastaisuuteen – mikä luonnollisesti antaa puolueille enemmän liikkumatilaa ja jättää vähemmän tulkinnanvaraa niiden toiminnan arvioimiseen. Koska AfD:n videoissa ei suoraan sanota, että maahanmuuttajien ei tulisi olla tasa-arvoisia lain edessä, tai että Saksan demokraattinen poliittinen järjestelmä tulisi romuttaa, puolue ei toimi yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden muodollisen puolen osalta kielletyllä tavalla.

Saksan väkivaltaisen historian ja Hitlerin demokraattisin keinoin tapahtuneen valtaannousun vuoksi Saksassa ollaan hyvin tarkkoja siitä, ettei vastaavanlaista autoritaarista regiimiä pääsisi enää syntymään. Saksan sisäinen tiedustelupalvelu valvoo herkeämättä maan poliittista tilaa ja varoittaa tarvittaessa kyteivistä perustuslaillisista uhista (The New York Times 26.4.2023). Myös tiedustelupalvelun päätöksiä voidaan siis pitää eräänlaisena yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden seulana, jota esimerkiksi AfD:n nuorisojärjestö ei läpäissyt, sillä sen toiminta tulkittiin kansanryhmää (ei-valkoiset maahanmuuttajat) vastaan kiihottamiseksi sekä demokraattisia periaatteita vastustavaksi. Lisäksi AfD:n kahden eri osavaltion paikallisjaostot ovat joutuneet tiedustelupalvelun tarkasteluun niiden äärioikeistolaisen luonteen vuoksi. (Ibid.)

Kun näitä tiedustelupalvelun toimia peilaa AfD:n videoita vasten, voi huomata, että ainakin tietyn kansanryhmän (ei-valkoiset maahanmuuttajat, pakolaiset, turvapaikanhakijat) kritisointi ja halventaminen on videoissa voimakkaasti läsnä. Nämä ihmisryhmät kuvataan rikollisina, väkivaltaisina, epäilyttävinä ja kasvottomina massoina. Myös Saksan taloudellisten avustusten linkittäminen terrorismin/muun aseellisen konfliktin tukemiseen on omiaan rakentamaan negatiivista suhtautumista ei-valkoisiin ihmisryhmiin. Wodak (2013, 25) toteaa, että ympäri Euroopan äärioikeistolaiset puolueet ovat ”ottaneet käyttöön hienovaraisempia (toisin sanoen koodattuja) ulossulkemisen ja rasismin muotoja”, jollaisiksi myös AfD:n videoiden merkit voidaan tulkita.

AfD:n videoissa on havaittavissa pyrkimys vaikuttaa katsojien mielikuviin rakentamalla tietynlaisia representaatioita saksalaisista ja *toisista* – eli pakolaisista, turvapaikanhakijoista ja muista ei-valkoisista ulkomaalaisista. Elcherothin, Doisen ja Reicherin (2011, 735) näkemystä mukailien AfD:n tavoitteena on mitä todennäköisimmin rakentaa näistä ei-valkoisista ihmisryhmistä epäilyttävän ja opportunistisen massauhan representaatiota, kun taas saksalaiset esitetään uhreina, jotka lähtevät Saksan liput tanassa kaduille protestoimaan maahanmuuttopolitiikkaa vastaan – ja joiden puolesta koko kansakunnan pelastaja, AfD, taistelee. AfD vaikuttaakin videoidensa perusteella melko stereotyyppiseltä ”yhden aiheen” äärioikeistopuolueelta (Eatwell 2000, 420), sillä kaikki Saksaa ja sen kansalaisia piinaavat ongelmat tulkitaan johtuvan ei-valkoisista *toisista*, joiden vastaanottamisesta voi puolestaan syyttää EU:a ja Saksan valtapuolueiden johtavia poliitikkoja. Koska subjektiivinen uhan kokemus vaikuttaa hyväksyttävyyteen enemmän kuin objektiivinen käsitys uhan vakavuudesta (Guglielmi et al. 2020, 1073), tällaisen massauhan representaation rakentaminen voi todella vaikuttaa myönteisesti puolueen kannatukseen.

Videoissa on kuitenkin myös nähtävissä ristiriitaisia kuvauksia ei-valkoisista: toisaalta he ovat rikkaiden länsimaiden uhreja kaivostyöläisinä ja huonoissa oloissa elävinä raukkoina, toisaalta opportunistisia rikollisia, jotka yrittävät ottaa länsimaiset hyvinvointivaltiot haltuunsa. Näillä negatiivisilla konnotaatioilla pyritään kenties välttelemään Saksan rikoslain asettamia yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja: kiihottaminen kansanryhmää vastaan on kielletty pykälässä 130 ja vihaa lietsova loukkaus pykälässä 192a (German Criminal Code 1998). Puolue ei voi sanoa videoillaan suoraan esimerkiksi haluavansa karkottaa kaikki pakolaiset ja turvapaikanhakijat

kokonaan pois maasta, mutta se voi kuvata näitä ihmisryhmiä äärimmäisen negatiiviseen sävyyn. Sosiaalisten representaatioiden muuttaminen vaikuttaa usein lopulta myös institutionaaliseen maailmaan (Elcheroth, Doise & Reicher 2011, 744), joten ei ole samantekevää, millaista ihmiskuvaa poliittisten puolueiden annetaan levittää.

Lisäksi AfD osoittaa videoillaan tukea Venäjälle ja arvostelee voimakkaasti sekä Ukrainaa että sitä tukevia länsimaita, kuten Yhdysvaltoja. Saksa on yksi suurimmista suoraa sotilaallista tukea Ukrainalle antavista valtioista (Helsingin Sanomat 7.3.2024), joten näiden demokraattisten poliittisten päätösten kyseenalaistamisen ja jopa niiden halveksuvan kritisoimisen voidaan katsoa koettelevan osaltaan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden muodollista puolta. Valtiollisten toimintatapojen kritisointi toki kuuluu politiikkaan ja on hyväksyttävää, mutta AfD:n tapa antaa kritiikkiä halveksuvalla ja yksittäisten henkilöiden pilkkaamiseen perustuvalla tavalla alkaa muistuttaa jotain muuta kuin rakentavaa poliittista mielipiteidenvaihtoa. Puolue onkin haluttu pitää muiden parlamenttipuolueiden toimesta kokonaan ulkona kaikesta yhteistyöstä – tosin tämä palomuri on alkanut jo rakoilemaan (Yle 28.7.2023). Tämä *cordon sanitaire* AfD:ia vastaan osoittaa sen, että Saksan parlamenttipuolueet kokevat AfD:n edustavan arvoja, jotka eivät ole sovitettavissa yhteen sisäryhmän arvojen kanssa (Selvanathan & Leidner 2022, 1598) – tässä tapauksessa siis vapaan saksalaisen demokratian arvojen kanssa. Kenties juuri tästä syystä AfD korostaa videoissaan isänmaallisuuden ja kansallismielisyyden konnotaatioita: osoittaakseen, että AfD on silti Saksan ja saksalaisten sanansaattaja, vaikka se jätetään poliittisen yhteistyön ulkopuolelle.

Saksassa mielenosoitukset ja vetoomukset kieltää AfD:n toiminta ovat tuoneet hyvin näkyväksi puolueen yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden sosiaalisen puolen. Sadattuhannet saksalaiset – mukanaan liittokansleri Scholz – marssivat tammikuussa 2024 kaduille vastustamaan AfD:ia saatuaan selville, että puolueen jäseniä oli ollut mukana äärioikeistovaikuttajien salaisessa tapaamisessa, jossa oli keskusteltu ulkomaalaisten karkottamisesta Saksasta ja Saksan kansalaisuuden eväämisestä etnisen taustan perusteella (Helsingin Sanomat 12.1.2024). Tapaus on osoittanut AfD:n nationalismin holistisen luonteen (Eatwell 2000, 412–413) ja kirvoittanut kommentteja sen puolesta, että puolue hyökkää demokraattista järjestelmää vastaan – mikä puolestaan olisi peruste kieltää puolue perustuslain vastaisena.

Tässä on nähtävissä jälleen Selvanathanin ja Leidnerin (2022, 1595) mainitsema uhkareaktio, jossa kansa asettuu avoimesti puoluetta vastaan. Puoluetta on vastustettu aiemminkin, mutta liittokanslerin osallistuminen mielenosoituksiin on poikkeuksellista. Vaikuttaakin siltä, että AfD:n toiminta ei ole sosiaalisesti hyväksyttävää ainakaan kaikkien saksalaisten mielestä. AfD:n kannatus painottuu kuitenkin voimakkaasti Saksan itäisiin osavaltioihin, joten mielenosoitukset läntisessä Saksassa eivät välttämättä heijasta koko Saksan kansan näkemyksiä. AfD:n videoiden merkit liittyvät näihin mielenosoituksiin siten, että niissä tuodaan voimakkaasti esiin juuri pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin liittyviä ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä, vaikka suoria ehdotuksia näiden ryhmien karkottamisesta ei esitetä. AfD siis mainostaa YouTube-videoillaan niitä rasistisia ja äärioikeistolaisia tavoitteita, joita Saksan mielenosoituksissa on vastustettu – tosin huomionarvoista on, että videoiden sisältö on selvästi silotellumpaa ja lievempää kuin suljettujen ovien takana käyty keskustelu. Eatwell (2000, 410) onkin todennut, että tämä on nimenomaan äärioikeistopuolueille tyypillinen toimintatapa.

Yhteenvedon voidaan todeta, että AfD pyrkii kiertämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja esittämällä pakolaisia, turvapaikanhakijoita ja ei-valkoisia ulkomaalaisia kohtaan voimakasta kritiikkiä kuitenkin niin, ettei sitä lasketa kiihottamiseksi kansanryhmää vastaan ja ettei se riko perustuslakia. Videoihin sisällytetyt mielipiteet ovat ainakin joidenkin puolueen jäsenten oikeita mielipiteitä silotellumpia. Suoria viitteitä natsi-ideologiaan tai fasismiin ei kuitenkaan ole videoissa havaittavissa, vaikka myös näiden aatteiden kannattajia on puolueen riveistä löydetty (Helsingin Sanomat 30.10.2023; Helsingin Sanomat 20.12.2023). AfD eroaakin Sinimustasta Liikkeestä siten, että sen videoissa ei hyödynnetä piilotettuja merkkejä, joiden avulla voitaisiin viestiä tukea tietyille ideologioille. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että vaikka puolue suljetaan poliittisen yhteistyön ulkopuolelle ja vaikka sitä kritisoidaan myös tavallisten saksalaisten riveistä, se on silti valmis käyttämään videoissaan mielipiteitä jakavia merkkejä ja pilkkaamaan hyvin avoimesti myös yksittäisiä poliitikkoja niin kotimaasta kuin sen ulkopuolelta. Herääkin kysymys siitä, onko AfD:n tarkoituksena kiertää yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja vai pikemminkin pyrkiä tietoisesti venyttämään niitä mahtuakseen itse niihin paremmin – siis muokata niitä sosiaalisia representaatioita, joiden kautta sosiaaliset ja historialliset kontekstit rakentuvat (Elcheroth, Doise & Reicher 2011, 743).

6. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuluvan vuosituhannen alussa Eatwell (2000, 410) esitti huolensa äärioikeistopuolueiden aiheuttamasta uhasta länsieurooppalaisen puoluejärjestelmän vakaudelle, ja tuo huoli on edelleen perusteltu. Nykyään kyse on kuitenkin myös paljon suuremmista kysymyksistä, kuten liberaalin demokraattisen järjestelmän arvoista ja toimintatavoista, ihmisoikeuksista, ilmastokatastrofin torjumisesta, kansainvälisen yhteistyön perusteista ja jopa sodasta ja rauhasta. Äärioikeistolaisten puolueiden menestyminen maailmansotien jälkeisenä aikakautena on tullut aiheeseen perehtyneille tutkijoillekin yllätyksenä (Mudde 2019, 102). Tyhjentävää ja yksiselitteistä vastausta näiden puolueiden menestykselle on toki mahdoton antaa, mutta eräiden arvioiden mukaan ainakin erilaiset 2000-luvulla koetut kriisit ovat vauhdittaneet laita- ja äärioikeistolaisten ajatusten valtavirtaistumista (ibid., 20). Lisäksi on mahdollista, että näiden puolueiden suosion kasvu ja niiden yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden laajentuminen liittyy osittain niiden mahdollisuuteen olla avoimesti esillä sosiaalisessa mediassa ja levittää omaa viestiään samanmielisille yhteisöille ja yksilöille ympäri maailman.

Lähtöoletukseni tämän tutkimuksen alussa oli, että esimerkiksi tiettyjen kiellettyjen tai laajasti paheksuttujen ilmaisujen sijaan eurooppalaiset äärioikeistopuolueet hyödyntävät muita keinoja, kuten symboleja, välittääkseen haluamaansa viestiä julkiselle yleisölle ja kerryttääkseen täten kannatustaan. Tämä oletus perustui aiempaan tutkimukseen, jossa äärioikeistopuolueiden on havaittu erottelvan julkinen viestintänsä siitä, mitä puolueen sisällä puhutaan (Eatwell 2000, 410) sekä ottaneen käyttöönsä hienovaraisempia eli ”koodattuja” ulossulkemisen ja rasismien muotoja (Wodak 2013, 25). Tutkimuskysymykseni oli ”Millä tavoin eurooppalaiset äärioikeistopuolueet hyödyntävät semiotiikkaa pyrkiessään väistelemään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja?” Päädyin hyödyntämään tutkimuksessani semioottista analyysia, jonka avulla analysoin Sinimustan Liikkeen ja Alternative für Deutschlandin YouTube-videoita. Tavoitteenani oli selvittää, millaisia merkkejä nämä puolueet hyödyntävät YouTube-videoissaan, ja miten tällä pyritään kiertämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että puolueet hyödyntävät videoissaan melko erilaisia merkkejä, mutta molempien videoista löytyy sellaista sisältöä, jolla pyritään kiertämään yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoituksia. Peircen typologiaan nojaten totesin, että Sinimusta Liike käyttää videoissaan runsaasti symboleja, kun taas AfD:n videoiden merkit ovat useammin ikoneja. Myös

videoiden konnotaatioiden painotukset vaihtelevat: Sinimustan Liikkeen videoissa näkyy vahvasti antisemitismi, kansallisosialismi ja rasismi, AfD:n videoissa puolestaan rasismi, maahanmuuttokritiikki ja EU-vastaisuus (ja toisaalta Venäjä-myönteisyys). Puolueissa onkin havaittavissa pieniä eroja sen suhteen, onko niiden rasismi ”perinteistä” vai ”uutta”, kuten Mudde (1995) nämä erottelee: ”perinteinen” rasismi tähtää rodulliseen puhtauteen, kun taas ”uusi” rasismi keskittyy kulttuurieroihin (Mudde 1995, 211). Sen sijaan puolueita ja niiden videoissa esiintyviä merkkejä yhdistää muun muassa holistinen nationalismi (Eatwell 2000, 412–413).

Vastoin odotuksiani AfD ei vaikuta hyödyntävän videoissaan piilotettuja merkkejä – kuten vihasymboleja – samalla tavalla kuin Sinimusta Liike, mutta tämä voi johtua Saksan lainsäädännöstä, jossa erikseen kielletään äärioikeistolainen puolue toiminta ja äärioikeistolaisten merkkien käyttö ylipäänsä. Vaikka puolueet toimivat erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa, molempien toimintaan pyritään puuttumaan joko oikeusteitse tai tiedustelupalvelun kautta. Suuren yleisön reaktiot puolestaan vaihtelevat: Saksassa AfD:ia vastaan on järjestetty laajoja protesteja, kun taas Suomessa Sinimustasta Liikkeestä on käyty melko laimeaa julkista keskustelua – kenties siksi, ettei sitä pidetä merkittävänä poliittisena toimijana. Mondon ja Winter (2020, 72) sekä Eatwell (2000, 422) kuitenkin huomauttavat, että äärioikeistotoimijat voivat saada äänensä kuuluviin valtaa pitävien poliittisten toimijoiden kautta, vaikka eivät itse pääsisi mukaan parlamentaariseen päätöksentekoon. Äärioikeistopuolueiden ajatukset ja ideologiat voivat siis levitä, vaikka itse puolueet jätettäisiin yhteistyön ulkopuolelle. Myös näin niillä on mahdollisuus kiertää yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden rajoja.

Analyysini perusteella tutkimuskysymykseen voi vastata, että niin Sinimusta Liike kuin AfD:kin hyödyntävät semiotiikkaa pyrkiessään jakamaan poliittisia ideologioitaan ja mielipiteitään suurelle yleisölle radikaalilla, mutta silti riittävän salonkikelpoisella tavalla. Tavoitteena on oletettavasti huomion herättäminen, sosiaalisten representaatioiden muuttaminen puolueille edulliseen suuntaan sekä Overtonin ikkunan siirtäminen. Näiden avulla äärioikeistopuolueiden on mahdollista muuttua yhä valtavirtaisemmiksi ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävämmiksi, minkä seurauksena niiden pääsy merkittävälle poliittisen päätöksenteon paikoille helpottuu. Näiden puolueiden kannatuksen ja vaikutusvallan kasvulla on väistämättä merkitystä kansainvälisiin suhteisiin ja yhteistyöhön – erityisesti, kun useat tässäkin tutkielmassa mainitut eurooppalaiset äärioikeistopuolueet vastustavat esimerkiksi maahanmuuttoa, ilmastokatastrofin torjumiseen

tähtääviä toimenpiteitä sekä ylipäänsä EU:n kaltaisia ylikansallisia organisaatioita, joihin länsimainen liberaali demokratia on jo vuosikymmeniä nojannut. Lisäksi useiden äärioikeistopuolueiden myönteinen suhtautuminen Venäjään poikkeaa siitä linjasta, jota länsimaat Yhdysvaltojen ja EU:n johdolla ovat noudattaneet hyökkäyssodan alkamisen jälkeen ja osittain jo ennen sitä.

Analyysini tulokset herättävätkin useita jatkokysymyksiä ja huolenaiheita. Sinimustan Liikkeen tapaus asettaa suomalaisen puolerekisterin uskottavuuden kyseenalaiseksi: voidaan perustellusti kysyä, onko puolerekisteristä suomalaisen puolutoiminnan portinvartijana tosiasiaa mitään hyötyä, jos sen asettamia oikeudellisen hyväksyttävyyden kriteerejä voidaan venyttää tai kiertää. Voidaan myös pohtia sitä, miten yhteiskunta voisi suhtautua tähän ongelmaan. Pitäisikö esimerkiksi puolueita säätelevää lainsäädäntöä muuttaa? AfD:n osalta puolestaan voidaan pohtia sitä, pitäisikö Saksassa olla tiukemmat säännöt puoluepolitiikkaan hyväksyttävälle puolueille, sekä sitä, kuinka monta natsi- ja fasismiaatteita kannattaviin puoluejäseniin liittyvää kohua – ja väkivaltaisen vallankaappausyrityksen valmistelua (Yle 9.12.2022) – yhdeltä puolueelta voidaan katsoa läpi sormien. Läntisissä sananvapautta vaalivissa demokratioissa painaankin sen dilemman kanssa, pitäisikö äärioikeistopuolueet kieltää tai niiden toimintaa rajoittaa vai ei (Wodak & KhosraviNik 2013, xx). Voisi kuitenkin olla tarpeellista pohtia myös laajemmin Euroopan unionin sisällä, millaisten puolueiden osallistuminen europarlamenttivaaleihin voidaan sallia sekä millaisen poliittisen ilmapiirin ylläpitämistä EU:n jäsenmailta voidaan odottaa. EU on julistanut päämääräkseen muun muassa kulttuurien ja kielten moninaisuuden kunnioittamisen, yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämisen sekä syrjinnän torjumisen (Euroopan unioni 2024). Näitä päämääriä äärioikeistopuolueet harvemmin jakavat, joten tuntuu melko ristiriitaiselta, että niille annetaan tilaa EU:n jäsenmaissa.

Äärioikeistopuolueiden tutkimisen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa, sillä vakaan ja liberaalin demokraattisen järjestelmän uhkaamisen lisäksi ne aiheuttavat todellisia arkipäiväisiä turvallisuusuhkia. Vaikka puolueet itse sitoutuisivat toimimaan demokratian sääntöjen mukaan, niiden vaikutusvalta voi levitä parlamentaarisen toiminnan ulkopuolelle: Zeller ja Vaughan (2023, 2) huomauttavatkin, että ”lone wolf” -terroristit ovat usein kytköksissä johonkin äärioikeistolaiseen järjestöön tai puolueeseen, vaikka tekisivätkin terroritekonsa yksin. Lisäksi tietyt sosiaalisen median

alustat, kuten YouTube, voivat vaikuttaa merkittäväällä tavalla ääriajattelijoiden radikalisoitumiseen ja täten myös väkivallan tekojen toteutumiseen (Champion & Frank 2021, 359–361).

Koska epävarmoina ja arvolatautuneisiin julkisiin keskusteluihin painottuvana aikana suhtautuminen äärioikeistopuolueisiin voi olla aaltoilevaa ja helposti muovattavissa (Portelinha & Elcheroth 2016, 661), nämä puolueet pyrkivät hyödyntämään otollisen maaperän Overtonin ikkunan siirtämiseen ja omien – aiemmin paheksuttujen – näkökulmiensa esittämiseen tavalla, joka on riittävän äärimmäinen viestin perille saamiseen, mutta silti riittävän salonkikelpoinen, jotta suuri yleisö on valmis kuuntelemaan. AfD on hyvä esimerkki siitä, että jopa natsi-ideologialla flirttailu ikuisesti Hitlerin hirmutekojen näyttämönä muistettavassa valtiossa voidaan sivuuttaa, jos onnistutaan vetoamaan ihmisten syvimpiin pelkoihin ja siirtämään vastuu yhteiskunnallisista ongelmista pois sisäryhmän harteilta. Widfeldt (2003, 287) korostaakin, että äärioikeistopuolueiden aiheuttamaan yhteiskunnalliseen haasteeseen tulisi kiinnittää aktiivisesti huomiota niin tutkijoiden kuin julkisen yleisön keskuudessa. Olisi tärkeää pysähtyä havaitsemaan muun muassa se, että äärioikeistopuolueet voivat kerryttää legitimitettä ”saastuttamalla” maltillisemmat keskustaoikeistolaiset puolueet diskursseillaan (Eatwell 2000, 422). Länsimaisen demokratian ja kansainvälisen järjestelmän vakautta voidaankin pyrkiä heikentämään myös välillisesti, joten pelkkä äärioikeistopuolueiden kieltäminen tai rajoittaminen ei välttämättä riitä torjumaan näitä yhteiskunnallisia uhkia.

Tämän tutkimuksen toteuttamiseen ja tuloksiin vaikuttaa aivan perustavanlaatuisella tavalla oma taustani länsimaisena, eurooppalaisena ja yhdenvertaisuutta kannattavana henkilönä, mikä ohjaa muun muassa sitä, miten tulkitseen merkkejä. Esimerkiksi hakaristillä on ollut ja on edelleen kansallissosialismin lisäksi monia muitakin merkityksiä eri kulttuureissa ja uskonnoissa, mutta tässä tutkimuksessa se on yhdistetty tiettyyn oletettuun ja havaittuun kontekstiin, minkä seurauksena on tultu tietynlaisiin päätelmiin. Semiotiikan käyttö tutkimusmenetelmänä vaatiikin tutkijalta aktiivista itsereflektiota ja kykyä hahmottaa tutkittavien ilmiöiden kontekstit. Samat vaatimukset koskevat myös yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden käsitteen käyttöä, sillä se on luonteeltaan kompleksinen, kontekstisidonnainen ja ajan hengen mukaan elävä. Kuten mainitsin luvussa 4, tutkielmani pohjautuu interpretivistiseen lähestymistapaan eli sen epistemologisenä tavoitteena on ymmärtää sekä tuottaa subjektiivista ja kontekstisidonnaista tietoa (della Porta & Keating 2008, 23). Koen, että tähän tavoitteeseen tutkielmani myös ylittää.

Jotta ilmiöstä saataisiin laajemmin yleistettävissä olevaa tietoa, sitä olisi hyvä tutkia jatkossa myös kvantitatiivisin menetelmin ja kattavammalla aineistolla. Koska sosiaalisen median vaikutus kollektiiviseen yhteiskunnalliseen tietoon ja mielipiteisiin sekä julkiseen keskusteluun ei näillä näkymin ole ainakaan vähentymässä, olisi poliittisten puolueiden – ja erityisesti äärilaidan puolueiden – sosiaalisen median käyttöä kiinnostavaa tutkia tarkemmin esimerkiksi ottamalla tarkasteluun muidenkin eurooppalaisten äärioikeistopuolueiden kuin Sinimustan Liikkeen ja AfD:n YouTube-sisällöt ja vertaamalla näitä toisiinsa. Lisäksi semioottista analyysia voitaisiin toteuttaa muilla sosiaalisen median alustoilla, joita eurooppalaiset äärioikeistopuolueet käyttävät. Radikaali- ja äärioikeistolaisten puolueiden asemasta Euroopassa voi tulla vuonna 2024 erityisen mielenkiintoinen tutkimusaihe, sillä mikäli laitaioikeisto lunastaa sille asetetut kovat menestysodotukset kesäkuun europarlamenttivaaleissa, voi Euroopan unionin suunta näyttää tulevina vuosina hyvinkin erilaiselta kuin tähän asti.

7. LÄHTEET

PRIMÄÄRIAINESTO

Alternative für Deutschland (16.2.2023). "Statt Verbrenner-Verbot: EU-Wahnsinn stoppen! – AfD".

Saatavissa <<https://www.youtube.com/watch?v=OUDtb-ev8Vk>>, katsottu 26.2.2024.

Alternative für Deutschland (2.8.2023). "10 Jahre Liebe für unser Land, 10 Jahre AfD!". Saatavissa

<<https://www.youtube.com/watch?v=SrXntYqdx8o>>, katsottu 26.2.2024.

Alternative für Deutschland (3.8.2023). "Sieh nicht dabei zu, wie Deine Heimat zerstört wird: Werde

AfD-Mitglied!". Saatavissa <<https://www.youtube.com/watch?v=cB1uCYwvGng>>, katsottu 26.2.2024.

Alternative für Deutschland (5.9.2023). "Tag der Wohltätigkeit? Ist doch in Deutschland das ganze

Jahr über". Saatavissa <<https://www.youtube.com/watch?v=KfzLb5chSRU>>, katsottu 26.2.2024.

Alternative für Deutschland (18.10.2023). "Unser Land hat hier längst nichts mehr zu melden!".

Saatavissa <<https://www.youtube.com/watch?v=6hLsxxkD7DiA>>, katsottu 26.2.2024.

Sinimusta Liike (30.7.2022). "Sinimusta Liike Lapualla". Saatavissa

<https://www.youtube.com/watch?v=VDLm5tx1s_A>, katsottu 26.2.2024.

Sinimusta Liike (29.8.2022). "Puoluekokous 2022". Saatavissa

<<https://www.youtube.com/watch?v=A0wFOSSgGFI>>, katsottu 26.2.2024.

Sinimusta Liike (5.11.2022). "Sinimustan Liikkeen Syysleiri 2022". Saatavissa

<<https://www.youtube.com/watch?v=EldOBH8z1HW>>, katsottu 26.2.2024.

Sinimusta Liike (24.5.2023). "Vappumarssi 2023". Saatavissa

<<https://www.youtube.com/watch?v=xzdZgPR6bE4>>, katsottu 26.2.2024.

Sinimusta Liike (29.7.2023). "Puoluekokous ja kesäleiri 2023". Saatavissa

<<https://www.youtube.com/watch?v=bZCeoNM0u7o>>, katsottu 26.2.2024.

KIRJALLISUUS

Akerboom, Sanne, Botzen, Wouter, Buijze, Anoeska, Michels, Ank & van Rijswick, Marleen (2020).

"Meeting Goals of Sustainability Policy: CO2 Emission Reduction, Cost-Effectiveness and Societal Acceptance. An Analysis of the Proposal to Phase-out Coal in the Netherlands". *Energy policy* 138: 1–9.

Barthes, Roland (1973). *Mythologies*. London: Paladin.

Barthes, Roland (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana.

- Bjørge, Tore & Ravndal, Jacob Aasland (2019). "Extreme-Right Violence and Terrorism: Concepts, Patterns, and Responses". *ICCT Policy Brief*.
- Bryant, Lauren Valentino (2020). "The YouTube Algorithm and the Alt-Right Filter Bubble". *Open Information Science* 4 (1): 85–90.
- Carter, Elisabeth (2018). "Right-Wing Extremism/Radicalism: Reconstructing the Concept". *Journal of political ideologies* 23 (2): 157–182.
- Champion, Amanda & Frank, Richard (2021). "Exploring the 'Radicalization Pipeline' on YouTube". Teoksessa Corrado, Raymond R., Wössner, Gunda & Merari, Ariel (toim.) *Terrorism Risk Assessment Instruments: Contemporary Policy and Law Enforcement Challenges*. NATO Science for Peace and Security Series – E: Human and Societal Dynamics, 152. Amsterdam: IOS Press.
- Chandler, Daniel (2007). *Semiotics: the basics*. Oxford: Routledge.
- Cross, Ian (2015). "Music, Speech and Meaning in Interaction". Teoksessa Maeder, Costantino & Reybrouck, Mark (toim.) *Music, Analysis, Experience: New Perspectives in Musical Semiotics*. Leuven: Leuven University Press.
- Cunningham, Kevin, Hix, Simon, Dennison, Susi & Learmonth, Imogen (2024). "A sharp right turn: A forecast for the 2024 European Parliament elections". *ECFR policy brief*. Saatavissa <<https://ecfr.eu/publication/a-sharp-right-turn-a-forecast-for-the-2024-european-parliament-elections/#summary>>, luettu 8.3.2024.
- De Bruin, Robin (2022). "European union as a road to serfdom: The Alt-Right's inversion of narratives on European integration". *Journal of Contemporary European Studies* 30 (1): 52–66.
- Decker, Oliver (2022). "Flight into Authoritarianism: The Dynamics of Right-Wing Extremism at the Centre of Society". Teoksessa Decker, Oliver, Kiess, Johannes & Brähler, Elmar (toim.) *The Dynamics of Right-Wing Extremism within German Society: Escape into Authoritarianism*. Abingdon, Oxon: Taylor & Francis.
- della Porta, Donatella & Keating, Michael (2008). *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*. Cambridge University Press.
- Donà, Alessia (2022). "The Rise of the Radical Right in Italy: The Case of Fratelli d'Italia". *Journal of modern Italian studies* 27 (5): 775–794.
- Eatwell, Roger (2000). "The Rebirth of the Extreme Right in Western Europe?" *Parliamentary Affairs* 53: 407–25.
- Ejelöv, Emma & Nilsson, Andreas (2020). "Individual Factors Influencing Acceptability for Environmental Policies: A Review and Research Agenda". *Sustainability* 12 (6): 2404.

- Elcheroth, Guy, Doise, Willem & Reicher, Stephen (2011). "On the Knowledge of Politics and the Politics of Knowledge: How a Social Representations Approach Helps Us Rethink the Subject of Political Psychology". *Political psychology* 32 (5): 729–758.
- Ellinas, Antonis A. (2013). "The Rise of Golden Dawn: The New Face of the Far Right in Greece". *South European society & politics* 18 (4): 543–565.
- Fielitz, Maik, Tsagkroni, Vasiliki & Dafnos, Andreas (2020). "The ban of Golden Dawn: The consequences for Greek democracy and future of the Greek far right". *CARR Organisation Research Unit Year in Review Report 2020: 27–29*.
- Grimm, Robert (2015). "The Rise of the German Eurosceptic Party Alternative Für Deutschland, between Ordoliberal Critique and Popular Anxiety". *International political science review* 36 (3): 264–278.
- Gould, Robert (2019). "Vox España and Alternative Für Deutschland: Propagating the Crisis of National Identity". *Genealogy (Basel)* 3 (4).
- Guglielmi, Simona, Dotti Sani, Giulia M., Molteni, Francesco, Biolcati, Ferruccio, Chiesi, Antonio M., Ladini, Riccardo, Maraffi, Marco, Pedrazzani, Andrea, & Vezzoni, Cristiano (2020). "Public acceptability of containment measures during the COVID-19 pandemic in Italy: How institutional confidence and specific political support matter". *International Journal of Sociology and Social Policy* 40 (9/10): 1069–1085.
- Heinisch, Reinhard & Hauser, Kristina (2016). "The mainstreaming of the Austrian Freedom Party – the more things change..." Teoksessa Akkerman, Tjitske, de Lange, Sarah L. & Rooduijn, Matthijs (toim.) *Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Into the Mainstream?* London: Routledge.
- Kotonen, Tommi (2021). "Proscribing the Nordic Resistance Movement in Finland: Analyzing the Process and its Outcome". *Journal for Deradicalization* 29: 177–204.
- Lahti, Yannick & Palonen, Emilia (2023). "The impact of the Russia–Ukraine war on right-wing populism in Finland". Teoksessa Ivaldi, Gilles & Zankina, Emilia (toim.) *The Impacts of the Russian Invasion of Ukraine on Right-wing Populism in Europe*. European Center for Populism Studies (ECPS).
- Lucardie, Paul, Akkerman, Tjitske & Pauwels, Teun (2016). "It is still a long way from Madou Square to Law Street". Teoksessa Akkerman, Tjitske, de Lange, Sarah L. & Rooduijn, Matthijs (toim.) *Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Into the Mainstream?* London: Routledge.

- McIlroy-Young, Reid & Anderson, Ashton (2019). "From 'Welcome New Gabbers' to the Pittsburgh Synagogue Shooting: The Evolution of Gab". *Proceedings of the Thirteenth International AAAI Conference on Web and Social Media (ICWSM 2019)*.
- McMahon, Richard (2022). "Is Alt-Europe possible? Populist radical right counternarratives of European integration". *Journal of Contemporary European Studies* 30 (1): 10–25.
- Michaels, Eva & Kissack, Robert (2021). "Evaluating the National Acceptability of EU External Action: Conceptual Framework for the ENGAGE Project". *ENGAGE Working Paper Series No. 2*.
- Mondon, Aurélien & Winter, Aaron (2020). *Reactionary Democracy: How Racism and the Populist Far Right Became Mainstream*. London: Verso.
- Moscovici, Serge (2008). *Psychoanalysis: Its image and its public*. Cambridge: Polity Press.
- Mudde, Cas (1995). "Right-Wing Extremism Analyzed. A Comparative Analysis of the Ideologies of Three Alleged Right Wing Extremist Parties (NPD, NDP, CP'86)". *European Journal of Political Research* 27: 203–221.
- Mudde, Cas (2000). *The Ideology of the Extreme Right*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Mudde, Cas (2019). *The Far Right Today*. Cambridge, UK: Polity.
- Newell, James L. (2024). "Fratelli d'Italia and Giorgia Meloni at the Start of 2024". *Contemporary Italian Politics*: 1–6.
- Nlend Nkott, Anny Lucrèce & Temple, Ludovic (2021). "Societal Acceptability Conditions of Genome Editing for Upland Rice in Madagascar". *Technological forecasting & social change* 167.
- Nygård, Toivo (1982). "Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä". *Studia Historica Jyväskyläensia* 25, ISSN 0081-6523.
- O'Halloran, Kay L. (2023). "Matter, meaning and semiotics". *Visual Communication* 22 (1), 174–201.
- Portelinho, Isabelle & Elcherth, Guy (2016). "From Marginal to Mainstream: The Role of Perceived Social Norms in the Rise of a Far-Right Movement". *European journal of social psychology* 46 (6): 661–671.
- Rauta, Jenita (2023). "Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2022". *Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia* 35.
- Sakki, Inari & Pettersson, Katarina (2015). "Discursive constructions of otherness in populist radical right political blogs". *European Journal of Social Psychology* 46: 156–170.
- Saresma, Tuija & Tulonen, Urho (2023). "Performing Disgust: Affective Intersections of Misogyny, Racism, and Homophobia in Radical-Right Online Discussion". Teoksessa Rynnänen, Max,

- Kosonen, Heidi S. & Ylönen, Susanne C. (toim.) *Cultural Approaches to Disgust and the Visceral*. UK: Routledge.
- Schmitt-Beck, Rüdiger (2017). "The 'Alternative Für Deutschland in the Electorate': Between Single-Issue and Right-Wing Populist Party". *German politics* 26 (1): 124–148.
- Selvanathan, Hema P. & Leidner, Bernhard (2022). "Normalization of the Alt-Right: How perceived prevalence and acceptability of the Alt-Right is linked to public attitudes". *Group Processes & Intergroup Relations* 25 (6): 1594–1615.
- Soral, Wiktor, Bilewicz, Michał & Winiewski, Mikołaj (2018). "Exposure to Hate Speech Increases Prejudice through Desensitization". *Aggressive behavior* 44 (2): 136–146.
- Uola, Mikko (1982). *Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944*. Helsinki: Otava.
- van Leeuwen, Theo (2004). "Semiotics and Iconography". Teoksessa van Leeuwen, Theo & Jewitt, Carey (toim.) *The Handbook of Visual Analysis*. London: SAGE.
- Vannini, Phillip (2007). "Social Semiotics and Fieldwork: Method and Analytics". *Qualitative Inquiry* 13 (1): 113–140.
- Vares, Vesa, Uola, Mikko & Majander, Mikko (2006). *Kansanvalta koetuksella*. Helsinki: Edita.
- von Beyme, Klaus (1988). "Right-wing extremism in post-war Western Europe". *West European Politics* 11 (2): 1–18.
- Weimann, Gabriel & Masri, Natalie (2021). "TikTok's Spiral of Antisemitism". *Journalism and Media* 2 (4): 697–708.
- Widfeldt, Anders (2003). "Contemporary right-wing extremism". Teoksessa Axtmann, Roland (toim.) *Understanding Democratic Politics: An Introduction*. London: SAGE.
- Widfeldt, Anders (2015). *Extreme Right Parties in Scandinavia*. London: Routledge.
- Wodak, Ruth (2013). "Anything Goes! – The Haiderization of Europe". Teoksessa KhosraviNik, Majid, Wodak, Ruth & Mral, Brigitte (toim.) *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*. London, England: Bloomsbury Academic.
- Wodak, Ruth & KhosraviNik, Majid (2013). "Dynamics of Discourse and Politics in Right-wing Populism in Europe and Beyond: An Introduction". Teoksessa KhosraviNik, Majid, Wodak, Ruth & Mral, Brigitte (toim.) *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*. London, England: Bloomsbury Academic.
- Wodak, Ruth & Rheindorf, Markus (2019). "The Austrian Freedom Party". Teoksessa Waring, Alan (toim.) *The New Authoritarianism*. Stuttgart: Ibidem-Verlag.

- Zeller, Michael C. & Vaughan, Michael (2023). "Proscribing Right-Wing Extremist Organizations in Europe: Variations, Trends, and Prospects". *Terrorism and political violence*: 1–23.
- Zúquete, José Pedro (2021). "Beyond America: The rise of the European Alt-right". Teoksessa McAdams, A. James & Castrillon, Alejandro (toim.) *Contemporary Far-Right Thinkers and the Future of Liberal Democracy*. London: Routledge.

Dokumentit, lait ja päätökset

- Basic Law for the Federal Republic of Germany 8.5.1949
- German Criminal Code 13.11.1998
- Lainvoimaisen päätöksen purkamista koskeva hakemus, VN/18682/2023
- Political Parties Act 24.7.1967
- Rikoslaki 19.12.1889/39
- Sinimustan Liikkeen lausuma korkeimmalle hallinto-oikeudelle, 22.10.2023
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
- Valtioneuvosto (2023). "Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa".
- Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503

Internet-lähteet

- Anti-Defamation League (2024). *Hate on Display™ Hate Symbols Database*. Saatavissa <<https://www.adl.org/resources/hate-symbols/search>>, luettu 18.2.2024.
- Bundesverfassungsgericht (2023). *Proceedings for the prohibition of political parties*. Saatavissa <https://www.bundesverfassungsgericht.de/EN/Verfahren/Wichtige-Verfahrensarten/Parteiverbotsverfahren/parteiverbotsverfahren_node.html>, luettu 8.3.2024.
- Bundesamt für Verfassungsschutz (2024). *Right-wing extremism*. Saatavissa <https://www.verfassungsschutz.de/EN/topics/right-wing-extremism/right-wing-extremism_node.html#doc725682bodyText1>, luettu 30.3.2024.
- Encyclopaedia Britannica (2023). *Volksgemeinschaft*. Saatavissa <<https://www.britannica.com/topic/Volksgemeinschaft>>, luettu 2.1.2024.
- Euroopan parlamentti (2024). *Parlamentin jäsenet*. Saatavissa <<https://www.europarl.europa.eu/meps/fi/search/table>>, luettu 20.2.2024.

Euroopan unioni (2024). *EU:n päämäärät ja arvot*. Saatavissa <<https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values-fi>>, luettu 17.4.2024.

Global Project Against Hate and Extremism (2021). *Global Extremist Symbols Database*. Saatavissa <<https://globalextrémism.org/global-extremist-symbols-database/>>, luettu 18.2.2024.

Korkein oikeus (22.9.2020). *Pohjoismainen vastarintaliike -yhdistys lakkautettava*. Saatavissa <<https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/pohjoismainenvastarintaliike-yhdistyslakkautettava.html>>, luettu 7.4.2024.

Kotimaisten kielten keskus (2023). *Puolueiden nimet: iso vai pieni alkukirjain*. Saatavissa <<https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen-kielen-lautakunnan-suosituksia/suositukset/puolueiden-nimet-iso-vai-pieni-alkukirjain>>, luettu 1.12.2023.

Oikeusministeriö (2022). *Sinimusta Liike on merkitty puolerekisteriin*. Saatavissa <<https://oikeusministerio.fi/-/sinimusta-liike-on-merkitty-puolerekisteriin>>, luettu 7.4.2024.

Puolurekisteri.fi (2024). *Ohjeet*. Saatavissa <<https://puolurekisteri.fi/#/ohjeet>>, luettu 29.2.2024.

Sinimusta Liike (15.5.2021). *Omasta kynästä – Terhi Kiemunki*. Blogikirjoitus. Saatavissa <<https://sinimustaliike.fi/blogit/omasta-kynasta-terhi-kiemunki/>>, luettu 29.12.2023.

Sinimusta Liike (2022a). *Kannattajakorttien loppusaldo: 5296*. Saatavissa <<https://sinimustaliike.fi/uutiset/kannattajakorttien-loppusaldo-5296/>>, luettu 28.12.2023.

Sinimusta Liike (2022b). *Sinimustan Liikkeen puheenjohtaja valtakunnansyyttäjän hampaissa*. Saatavissa <<https://sinimustaliike.fi/uutiset/sinimustan-liikkeen-puheenjohtaja-valtakunnansyyttajan-hampaissa/>>, luettu 29.12.2023.

Sinimusta Liike (2023). *Ohjelma: Puolueen tarkoitus*. Saatavissa <<https://sinimustaliike.fi/ohjelma/>>, luettu 6.12.2023.

Sinimusta Liike (2024a). *Sinimustan Liikkeen eurovaaliohjelman julkaisutilaisuus 25.2.2024 Kulttuurikeskus Otsolassa*. Saatavissa <<https://sinimustaliike.fi/uutiset/sinimustan-liikkeen-eurovaaliohjelman-julkaisutilaisuus-25-2-2024-kulttuurikeskus-otsolassa/>>, luettu 20.2.2024.

Sinimusta Liike (2024b). *Ulkopolitiikka*. Saatavissa <<https://sinimustaliike.fi/ohjelma/ulkopolitiikka/>>, luettu 29.3.2024.

Tieteen termipankki (2023). *Korporatismi*. Saatavissa <<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:korporatismi>>, luettu 20.12.2023.

- The Counter Extremism Project (2024). *Alternative für Deutschland*. Saatavissa <<https://www.counterextremism.com/supremacy/alternative-fur-deutschland>>, luettu 30.3.2024.
- The Federal Returning Officer (2024). *Bundestag election 2021*. Saatavissa <<https://www.bundeswahlleiterin.de/en/bundestagswahlen/2021/ergebnisse/bund-99.html>>, luettu 2.2.2024.
- Urban Dictionary (29.10.2020). *Xurious*. Saatavissa <<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Xurious>>, luettu 19.2.2024.
- Varisverkosto (2.4.2023). *Vaaleihin osallistuva Sinimusta Liike on fasistinen järjestö joka pitää lakkauttaa*. Saatavissa <<https://varisverkosto.com/2023/04/vaaleihin-osallistuva-sinimusta-liike-on-fasistinen-puoluehanke-joka-pitaa-lakkauttaa/>>, luettu 29.12.2023.
- Yle Areena (16.3.2023). *Eduskuntavaalit 2023: Pienpuoluetentti*. Saatavissa <<https://areena.yle.fi/1-64958651>>, katsottu 28.12.2023.
- Ylen tulospalvelu (2023). *Sinimusta Liike*. Saatavissa <<https://vaalit.yle.fi/ev2023/tulospalvelu/fi/parties/24/#section-party-area-results>>, luettu 25.1.2024.

Sanoma- ja verkkolehdet

- BBC (3.3.2021). "Germany to spy on far-right AfD party, reports say". Uutinen.
- BBC (25.9.2013). "Thousands join fresh Greece protests against Golden Dawn". Uutinen.
- BBC (18.3.2023). "Italy leaves children of same-sex parents in limbo". Artikkel.
- Deutsche Welle (20.3.2020). "Germany's far-right AfD to dissolve extreme faction". Uutinen.
- Deutsche Welle (5.3.2021). "German court suspends surveillance of AfD, for now". Uutinen.
- Deutsche Welle (27.1.2024). "How to found a political party in Germany". Artikkel.
- Deutsche Welle (28.1.2024). "When can a political party be banned in Germany?" Artikkel.
- Helsingin Sanomat (4.12.2016). "En voisi vetää sitä ylleni' – Suomen leijonasta on taisteltu aina, ja nyt se halutaan äärioikeistolaisilta kaikkien käyttöön". Artikkel.
- Helsingin Sanomat (27.3.2023). "Eduskuntaan pyrkivä puolue ei saa kampanjoida Keskon kaupoilla – Syynä aatemaailma". Uutinen.
- Helsingin Sanomat (16.6.2023). "5199 kannattajaa". Ilmiöjuttu.
- Helsingin Sanomat (18.6.2023). "Kuntapäätäjät selittävät tukeaan fasistiselle puolueelle: Kumppani perussuomalaisille". Artikkel.

Helsingin Sanomat (30.10.2023). "Vaihtoehto Saksalle -puolueen edustaja Daniel Halemba, 22, pidätettiin ensimmäisenä työpäivänään". Uutinen.

Helsingin Sanomat (20.12.2023). "Oikeus käsitteli tapausta, jossa äärioikeistolaista poliitikkoa nimitettiin fasistiksi – Näin Saksassa linjattiin". Uutinen.

Helsingin Sanomat (12.1.2024). "Salainen suunnitelma väestönvaihdosta kiihdyttää keskustelua AfD-puolueen kieltämisestä". Uutinen.

Helsingin Sanomat (21.1.2024). "Sadattuhannet osoittivat mieltä äärioikeistoa ja AfD-puoluetta vastaan". Uutinen.

Helsingin Sanomat (7.3.2024). "'Ei katkaista hiussuonia, vaan katkaistaan valtimoita' – Asiantuntijat arvioivat Ukrainan rintamatilannetta". Artikkel.

Kotonen, Tommi (2014). "Äärioikeisto kylmän sodan Suomessa". *Politiikasta*, 19.11.2014.

Kotonen, Tommi (2023). "Äärioikeisto ja sen määritelmät". *Politiikasta*, 5.5.2023.

niin & näin (2023). "Oikeistoradikaalien vaikuttamisstrategioiden ABC". *niin & näin*, 3/2023.

Politico (16.9.2021). "DHS: Extremists used TikTok to promote Jan. 6 violence". Uutinen.

Salo, Sanna (2022). "Ruotsin politiikka liikkeessä – vaalit vahvistivat uusia jakolinjoja". *Politiikasta*, 13.10.2022.

The Guardian (7.10.2021). "Facebook's role in Myanmar and Ethiopia under new scrutiny". Analyysi.

The New York Times (1.4.2003). "The Jewish Company Behind a German Slogan". Artikkel.

The New York Times (26.4.2023). "Germany Deems Youth Wing of Far-Right Party an Extremist Group". Uutinen.

Yle (7.12.2018). "Sisäministeri Kai Mykkänen hakaristolippujen heiluttamisesta: 'On tarkka paikka, mitä tunnuksia sananvapaudesta irrotetaan'". Uutinen.

Yle (21.5.2019). "Itävallan korruptioskandaalin ajoitus haiskahtaa vaalivaikuttamiselta – nämä viisi seikkaa sinun kannattaa tietää asiasta". Artikkel.

Yle (19.5.2020). "Perussuomalaiset nuoret hakeutui konkurssiin – Puheenjohtaja: 'Yhdistys pitää kokouksen, jossa se lakkauttaa itsensä'". Uutinen.

Yle (16.5.2021). "Sinimusta liike joutui karsimaan ohjelmaansa kovalla kädellä, jotta se sai oikeusministeriön hyväksynnän". Uutinen.

Yle (17.3.2022). "Venäjä väittää 'vapauttavansa' Ukrainan uusnatseista, mutta vaikenee tuestaan Euroopan äärioikeistolle – tämä Venäjän avusta tiedetään". Artikkel.

Yle (22.3.2022). "Ylen Suomineidot-sarjaa kritisoidaan rotuoppeihin uskovien myötäilystä – vastaavan toimittajan mielestä vaikeista asioista ei voi vaieta". Artikkel.

Yle (9.6.2022). "Venäjän saarto jumittaa Ukrainaan viisi prosenttia maailman vientiviljasta – jopa ryöstetty vilja voi kelvata ruokapulasta kärsiville". Uutinen.

Yle (6.12.2022). "Suomi herää -kulkueessa näkyi natsisymboleja – Yle seurasi itsenäisyyspäivän mielenosoituksia". Uutinen.

Yle (9.12.2022). "Saksassa vallankaappausta suunnitelleet äärioikeistolaiset ovat ilmeisesti yrittäneet pitää yhteyttä Venäjän hallintoon". Uutinen.

Yle (28.3.2023). "Sinimusta liike joutui karsimaan rajusti yleisohjelmaansa puolueeksi päästäkseen, mutta vaali- ja puolueohjelmassa ongelmalliseksi katsottuja kohtia yhä on". Uutinen.

Yle (8.6.2023). "Analyysi: Ääripuolueet kasvavat Euroopassa – Venäjä saa tukea gallupeissa kiriviltä puolueilta, ja se voi tietää huonoa Ukrainalle". Analyysi.

Yle (20.6.2023). "Sinimustan liikkeen puheenjohtajalle tuomio kiihottamisesta kansanryhmää vastaan". Uutinen.

Yle (22.6.2023). "Äärioikeistoon yhdistetty elinkeinoministeri Vilhelm Junnila kiistää uusnatsisympatiat Ylelle: 'En kyllä koe flirttailevani'". Uutinen.

Yle (30.6.2023). "Nyt sisäministerin aiemmat puheet ovat syynissä – ministeriö pitää väestönvaihtoa salaliittoteorian ja äärioikeiston perusteluna väkivallalle". Uutinen.

Yle (10.7.2023). "Riikka Purra kommentoi yleisesti vanhoja verkkokirjoituksiaan: Ei aio pahoitella aikaisempia kirjoituksiaan tai tekemisiään". Uutinen.

Yle (28.7.2023). "Laitaoikeisto kasvaa kohisten Saksassa, mutta hallitukseen puolue ei pääse – tutkija nimeää kaksi syytä, miksi pääsy pitäisi estää kaikkialla". Artikkel.

Yle (10.8.2023). "Analyysi: Saksan laitaoikeisto radikalisoituu ja voimaantuu – se voi heijastua eurovaalien ja talouden kautta myös Suomeen". Analyysi.

Yle (21.8.2023). "Suomi harkitsee hakaristilipun kieltämistä". Uutinen.